

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 579 4° (LN 1070 4° copy 2)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 579 4° (LN 1070 4° copy 2)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 579 4° (LN 1070 4° copy 2)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 579 4° (LN 1070 4° copy 2)

257

Nº 579.

St. Michael's

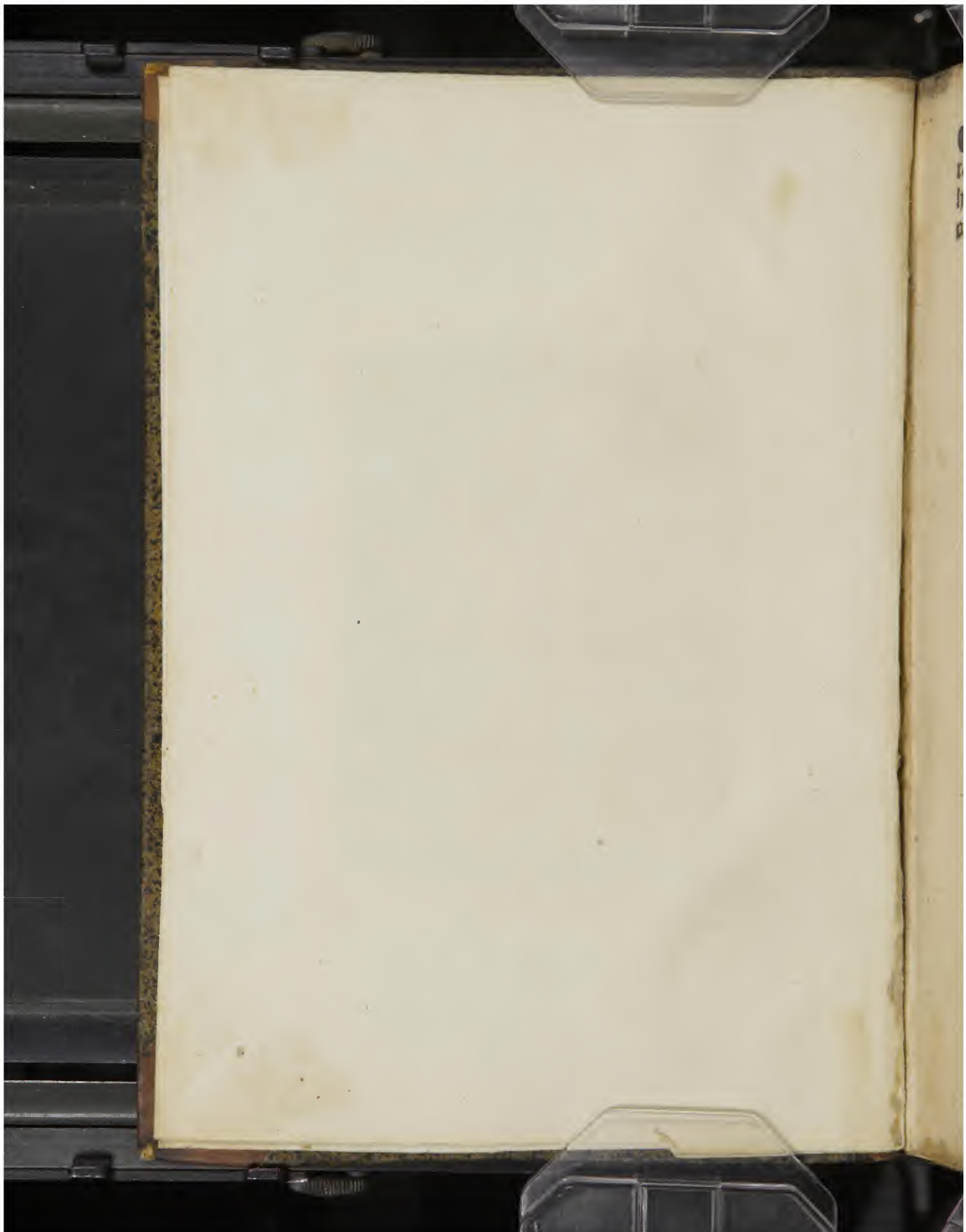
= LN 1070

EX. 2

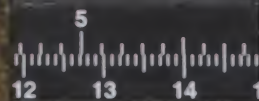

Här begynnes then Zelandis lön på
rat dansk och är skiftt i sijn bögher och
hwer bogh haffuer sich register oc är wel
offuer seeth och rattelighe corrigeret

Eth loch scal man landh
bygge En hwille hwet mā
neffues met fith eghs/ Oc
ladhe man nydhe ieffneth
Tha tōrffte man iche loch
wether Engen loch ar be
tre at fylghe en fannen En hwor som man
ieffuer om fannen tha scal loch wth ledhe
hwilket fannen ar Ware ep loch a landhe
tha haffde hyn meff ther meff motte fonge
Thi scal loch effter alle man gēdis at ratte
man fpage Oc fagloffe motte theris fpecke
oc wratte man oc fwele ra dis ths ther i lowe
ar fcreffuet at the tore ep forti fulkōme thes
ris ondskab ther the haffue i hwge. Wel ar
ths oc rathy Ath then ther guts rattle elskede
mme ep locke the gode ath hōffrings rattle
och landhens wydher loch fōfaringhe thm
at gōre illa Iam scal wāre arligh och rathy
oc tolligh effther landens wane qwa mme
ligh oc tōffteligh oc openbare Saa ath alle
men mwa wāde oc onderfande hwat la
wen figher Iam scal ep gēdis eller fcriffues
effter annē mantz ferligh wāde Men effther
thn loch som alle ments tōrff ar som ther i
lands boe Enghē man scal oc dōmme geen
thn loch thē koning giffuer oc lands wethē
tagher Men effther then loch scal dōmmes

Engen loch
ar be tre
at fylghe
en fannen
En hwor
som man
ieffuer
om fannen
tha scal
loch wth
ledhe
hwilket
fannen
ar Ware
ep loch
a landhe
tha haffde
hyn meff
ther meff
motte
fonge

Thi scal
loch effter
alle man
gēdis
at ratte
man fpage
Oc fagloffe
motte
theris
fpecke
oc wratte
man
oc fwele
ra dis
ths ther
i lowe
ar fcreffuet
at the
tore
ep forti
fulkōme
thes
ris
ondskab
ther the
haffue
i hwge
Wel ar
ths
oc rathy
Ath then
ther
guts
rattle
elskede
mme
ep locke
the gode
ath
hōffrings
rattle
och
landhens
wydher
loch
fōfaringhe
thm
at gōre
illa
Iam
scal
wāre
arligh
och
rathy
oc
tolligh
effther
landens
wane
qwa
mme
ligh
oc
tōffteligh
oc
openbare
Saa
ath
alle
men
mwa
wāde
oc
underfande
hwat
la
wen
figher
Iam
scal
ep
gēdis
eller
fcriffues
effter
annē
mantz
ferligh
wāde
Men
effther
thn
loch
som
alle
ments
tōrff
ar
som
ther
i
lands
boe
Enghē
man
scal
oc
dōmme
geen
thn
loch
thē
konig
giffuer
oc
lands
wethē
tagher
Men
effther
then
loch
scal
dōmmes

Seelig viel

Føsthe

oc rætthes then log thē koning giffuer oc lā
 det wether tagher thū maa hā hēne ep skiff
 te eller aff tage uden landēs mǫllie for vðhē
 hū ar opēbarlig mod gut Ths ar konings
 embede oc høfttingis i lands are at gomme
 dom och rath och fralle thm som ms wold
 twingis Saa som are widuar faderløse
 børn oc pelegime oc wendes man oc fati-
 ge man thm gors tǫdest wold Oc lade illa-
 men, ther ep wille rathis i hās land ep leffue
 forti at ths hā pper eller draper wde thes
 man, tha ar hā guts tianiste mā oc lanthe
 gelkete forti at so som thū helij kircke sty-
 ris ms pame oc biscop Saa scal hwert land
 styris ms koning eller hās wnderer rætthere
 Ther ms are oc alle skpldige ther i hās land
 boe at ware hannū hōrsom och lydig och
 onderdan. oc forti ar hā oc skpldig at gese
 thm alle frith, ths sculle oc alle wjde weds
 høftinge at ms ths wold gut solde thm i hād
 i thēne warild tha solde hā oc thm sin helige
 kircke at warie for al ths thē a betes en wor
 ther glōmt eller wille the ep warie som rath
 ar Tha sculie the a donne dage sware aff
 kirckēs fralle oc lādsens frith mǫnskēs for
 ther skpld i ther tǫme

Althe sculle alle man thē thēne bog

Bogh

Seer at voldemær koning annē voldemær
 sōn Thē setē knutz sē n war thū tyme hā hā
 de marit koning. ix winter oc. xxx oc at wor
 herre mort sēder wor gangne. M. winter oc
 ij c. oc xl winter i mærl manet thē næst effthē
 lod hā scriffue thēne bogh oc gaff thēne lom
 ther stander a danske i worinborg mē hans
 sēners radh ther wīdher ware koning erick
 hertug abel iuncker cristoffer oc offe thē tha
 wor ærkebiscop i land oc biscop neels aff
 roskilde. oc biscop puer aff fyn oc biscop pe
 der aff aarst biscop gwiner i rissue oc bisp
 cop gwiner i wiborg oc biscop iens i wens
 del och biscop iens i hetteby oc ther til alle
 beste mentz rad ther i hans ruge wore

Char bōries cappittel aff sielāts lom bog

i Om man for atelkone

ij Om kone kaller seg met barn

liij Om bone eller hustu dō barnlōst

liij Om mā ther barn hamer fangher
 barn lōst kone

o Om børn dō i bondens fleth

vi Om the fange børn samē

vij Om sēn wīl quennes i følge

vij Om fad ær hōgre wīt sit barn en als

ix Om ba ne barn (le gēmol

f Om sōn sērer kone sin fader i flath

a iij

Spællthe

d Om arff effther moder
 cii Om the børn aff are skifte
 ciii om børn dø i faders flæt
 ciii Om arff effte fað fað oc mod mod
 ciii Om gange arff
 ciii Hwar bōdē skal flegefrut sēn ting fere
 ciii om flegefrut sēn a fult wit adelhon sēn
 ciii Om arff effter fader mellom bōdre
 ciii At low maa ep gange mellā sēsken
 ciii Om samfrānder are de de
 ciii om man skifter bort sijn kone iorth
 ciii Om mā ellē hustru mōd giffuē iort i
 ciii om selag mellā skiffað (falge
 ciii Om skiffmoder oc skiffdatter
 ciii om bōdē mō ep sēllie sin hustrus iort
 ciii Om arff mellā hustru oc bonde
 ciii om the iort bort wort lat fere the sa
 ciii Om gāghe arf (mē hāms
 ciii om fadher wil icloster fare
 ciii Hwar bonde maa giffue effter sig
 ciii om arff tage ar aff landet fare
 ciii Om sēn far aff landz fram fader
 ciii om hustru arff
 ciii Om bondens arff
 ciii om arff kpyth
 ciii Om flatsoring
 ciii Om flat soring oc hans bōde

Bogly

xxxiij Om flat fprings frand mele ey wit
 xxxix om flat fprings wiff (hanu tage
 xl om barne wirtning i falge
 xli Om bondis wirt i faliga
 xliij Broder mo ey felp fin fplkens iorth
 xliij om fader wil fon skillie wirt fig
 xliij Om bon oc there moder
 xliij om bon oc there warinde
 xliij om bone warie guffter them
 xliij om bone faa
 xliij om bone fchifte
 xliij om flegefrith barn

Bz mā atelkone tha hwat fā
 the are ægēde at for othē the
 ris iort tha oge the alt til helft
 tok hās war. c. march oc hēne
 icke ellē hēnes. c. march oc hās
 icke En iort hwat fom the skilies at lewēdis
 ellē dōde oc hawe ey bon samē tha tagher
 bondē faa mags fā hā fōde ellē hās arffwin
 ge oc konē oc faa eller hennes arwinge

Om kone haller fig m̄ barn w̄re
 A word faa at bondē d̄r oc fid̄ konē *Inp̄der Long*
 igen oc kallē fig m̄ barn w̄re tha ha *j Bogz 3 ray:*
 mer hū rat at w̄re wit bog i. xx ogē oc woc
 te oc gōmme m̄ hēne w̄riēde ho til hielpe
 oc ey til fhade En fiar hū en at hū ar meth
 barn th̄ xx ogē are gāgne oc h̄m ieffuer om

Fæsthe

Ranne 90s for
 Indtæg
 i bog i cap.
 xij mnd v. d.
 Ranne:

ther arff skal tage effther thū dē de tha scal
 hā tage gode koner til oc the skulle see huad
 heller hū ar ms barn eller ep ieffuer oc them
 om huad heller ar tha scal hū framsūtia til
 pl. wgher are alle fremgangne. oc for hūon
 barnet fød tha maa hū arffue ms ths. om ths
 barn fonger fin Criffēdom en dē barnet fi-
 then thet fick fin kriffendōm tha a modher
 at arffue hān thet oc saa worde at hūn thē
 mantzens arffwing scal ware figer at bar-
 net wort dōt fød eller thes fick ep fin kriffē
 dom tha scal hā gange til ther konens arff-
 wingh ar ms twinge manne wirne oc tolff
 naffnde man aff henne kōon oc swarie ths
 at thet war leffuende fød oc fick kriffēdom
 oc henne bē rattelige at arffue thet. oc ther
 ms ar hūn skild wity arffuen Wordher och
 thet at bonden leffuer oc konē fangher barn
 oc ths fanger fin kriffendōm oc leffuer off-
 uer moder. tha ar fader narmere ath arffue
 en noget En fiar konēs arffwinge at barns
 leffde ep pffuer fin moder eller thet wordhe
 ep kriffneth tha scal faderen ganghe til meth
 twigghe manne wityne och tolff naffnde
 man aff fine frandher och swarie thet ath
 thet fick fin criffendōm och leffde puer sūn
 mod oc hā a ths rattelige at arffue. hān scal

Bogly

neffnd neffne bode tette oc so hñne thē sag
lögere are

E Om hwostru eller bonde dō barn løst

E R dōr annet there barn løst fraa annē
tha skal thū dōdis arwinge gange at
halfft boō i alle mūne oc i kōfue iort om the
hafue om the are ep mere en to i felge sāmē

E Om mā ther barn hafuer fanger barn-
lōs kona

E R om bondē hafde barn fōr hā fick ko-
nen, oc are saa i felge dag oc iamlūn-
ge oc felge dōrtill ep lagt, tha owe the alle
tūl hōffuit lot at gāge sōn til swol lot som bō-
de eller hwostru, oc dōtter til halfft lot komer
oc konē saa barn in boō, oc are dag oc iams-
linge i boō tha gange the oc tūl hōffuit loth
som paa ar malth

E Om barn dōr i bondens flath

D dōr bondēs barn tha ryster inghē hō-
met lot til alle mōnne och ep kōffue
iort aff the ther kōfft wort fithn the kōmen
sammē oc ep aff hēne barn fōr vōhen barnet
hamer otharffue, oc ths maa ware paa mō-
ders wegne oc ep paa faders fōrtū innē fa-
ders flath maa ep acff tulle Om hās barn
dōr fithn husswa, och bonden hafue dagh
oc iamlūnghe sammen wārit tha rūs ther

iñ

iiñ

n

5 6
13 14 15

Spelthe

Inghen homet lot aff sammonne for dthn the
ar uth arff tñl

di **E** Om the songhe barn samen
En saa the barn samen banden oc ko
nan tha gor sñn ath swol loth och dot
ther ath halff loth i alle sammonne och the
iort kōstt war sithen the kōme samne

diij **E** Om sñn wyl qwenmes i selge
En moother sñn saa gāmel innē faders
fleth eller i moders saa at han kōmer
til alders oc til vits oc wil segg hane taghe
oc with sith eghs ware tha maa hā fare mē
sñn hōstet loth i alle sammonne oc kōp iort
en aff hans faders iorth a hā icke ath bedia
othen faderē wil giffue hannū ther aff **E**n
giffuer han noget sin sñn iort tha skal hā gif
ue them alle saa meghs ther aff fare oc dot
ter halff saa meget Thñ thē mā foor oc thñ
dotter man hafuer fanghs tha maa hū kal
le sin hōstet lot oth i alle sammonne oc i kōst
ue iort bōr dotter ep mere en halff saa meghs
som fader eller broder fange

diij **E** Om fader oc hēgre wit sith bran en all
gemmol

Om ths kā en saa kōme at hā figher ath
han la de sin sñn iort oc ep gaff tha ar
fader hēgre i all gemmol en sñn ar Saa ar

fader sñn
giffue sig
dñm saa me
ue them alle
sñn sñn
dotter man
hafuer fanghs
tha maa hū
kal le sin
hōstet lot
oth i alle
sammonne
oc i kōst
ue iort
bōr dotter
ep mere
en halff
saa meghs
som fader
eller broder
fange

Bogh

han oc m̃s alle gen mol h̃ogre an h̃as b̃orn
i h̃m̃or mange the are

¶ Om barn barn

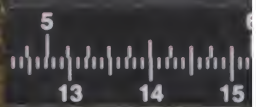
ic

En worder saa ath anns there for barn
oc d̃or ther barn hafuer fonghet f̃or en
thes fader d̃or tha ar barebarn thet ther
haffdes i haffd geen fader fader m̃s lagen
vthen fader fader hafuer tings mitna t̃yl at
h̃a la de fith barn th̃n iort oc ep gaff Er thet
te tha maa h̃a taghen i fin haffd̃i igeen och
saa aff andre fine b̃orn thet h̃a haffde thene
lath En d̃or fader fader fran barne barn
tha arffuer barne barn saa meghs som thes
fader haffde leffuet eller theris moder w̃ith
theris fader broder eller fader f̃ster En
d̃or oc alle b̃orn oc are barne barn igeen tha
scal h̃wer coll taghe saa meghs som there fa
der hade taghet ther han leffde

¶ Om s̃on f̃orer kone fin fader i flath

f

En worder saa at fader ar i boe oc haff
uer woren s̃on oc tager h̃a kone i flat
t̃yl fin fader oc fider saa m̃s hanñ dagh oc f̃or
i amlinghe oc worther ep annet felghe lagth
oc ep t̃ingh l̃wst tha gor h̃u om fullelighen ṽj t̃ingl̃ngle
til haffuet loth. s̃onen och alle the b̃orn thesa gañ
fonghe inñe flat the gange t̃yl haffuet loth
or saer ṽr s̃on ṽr fader
Inken fader f̃or

Første

Søn til frøl lot oc dotter tül halff. oc the iorth
køpt worth fichen sønnen fick søn kone tha
gaar hun tül hoffuet lot som annet boø fæ
with alle the ther i ths fælige ære

xi **E**m æff effther modher

En tager bondē sin dotther man innen
flath til figh oc lūtū the i boø sammē
dag oc iæmlinghe i wlagt fælghe oc lprøst a
thinge tha ganger mannē at frøl lot och fæ
hans kone fortū at hū tager tha hwostru lot
oc ey dotter loth. oc theris bērn ganghe ath
thū sammē logh ther fære oc mælt om søn-
nen En thet skal man oc wīde at all the kō-
ne iorth ther fære outh kōfft en mannē kom
i felogh til them tha tagher dotter ther halff
loth aff En siðhen hwn wotther huffm
tha tager hwn ther frøl lot aff som aff an-
neth fæ ther fichen worth kōfft ath hwn
wort huffm En fæa skal han thet lprøste
a thinge at han tagher sin søn kone tül han
de i boø met seg eller sin dotter man tül han
the om the haffue lagt felogh meth hanum
eller han tager there fæ i wirtnūgh indh
tül figh Tha skal han bodhe taghe sønsens
fæ och hans konæs fæ Enthen tül fæ

ghe m̃s leg eller til myrtniſg Er thet oc ſaa
at hā lagger thm̃ i ſalgah m̃s fig tha ſcal hā
thz lpr̃ſe a tinge h̃m̃or meget the ome i fel-
lagh m̃s hannū tha bier thm̃ engñ arff fore
thz ar ſam b̃ptie ſellagh k̃offue the nogher
iorth tha taghe the ſaa meghe loth ſom the
ome i ſellagh Er lpr̃ſer hā at hā hafuer thm̃
taghet t̃pl m̃s myrtniſg tha huad ſom bo-
mothe batre eller warre tha ſaa the icke
mera en the more intaghne m̃s i myrtniſg
oc icke m̃ynne Thet ſcall mā oc w̃ide ath
then t̃jme ther hā lpr̃ſer tha huad heller
han tager ſin ſyn eller ſin m̃am i ſellagh tha
ſcal then ther han tager i felig til ſigh ware
paa t̃jnge m̃s hannū Oc ſjā iaa t̃j/forthū
thet maa en ſwllpr̃ſt ware othen han ſi ar
t̃j paa t̃jnghe then ther han hafuer taghet
i ſellagh til ſigh tager han oc myrtniſg tha
ſcal och h̃jn wedher ware ther indacks oc
ſjā ia t̃j

Om the b̃m̃ aff are ſkiffte

Om thet worder ſaa at bonden ther
konen hafuer ath the ſaa Enthen eth
barn ſammē eller flere oc d̃h̃ konē ſidhē tha
alt thet henne iort ar ther hā hafuer mynth
met barnet thz ar th̃ſte at all the iort the ko-

h i

xij

Reclthe

ren halsfuer fonget fôr en henne efftarsthe
barn worder fôdh thet ther till lyfts kom.
oc dôt konē oc barnet leffuer pffuer henne
tha tager fader saa fiolt som sôn tager Et
ep'annet en dôtter ena tha tagher hā skiffte
som en dôtter En tager han fiden annē ho-
ne Tha bôr hēne iche aff the koffue iort ther
fôre wort fangen En hun fick brondē oc ep
fôr hēne barn fôr othen hans hofuit lot ther
the sculle arffue som annet fôr a effther han-
num nar han dôr

Om bôen dō innen faders flät

Ghet scal man oc widhe athy dôr an-
net barn aff thū fôrre coll iynen hās
faders flät. Tha ar rath om hans arff soni
thet wore eij i samwonne mē alle them i fal-
ghe are En i iort tha gôr han i thū coll och
som hā ep wore with thū flät fytia meth
hannū worthē the oc alle dôr the oc aff skiff-
te aff then fôrre coll Saa at ep fytther mere
an een igeen Och dôr thet ene tha laghs
loth op tūl hans fæderne och ganger alt fi-
den som hans fæderne ganger

Om the bôen som aff are skiffte

Ghe bōm ther are aff skiffte aff boudē
 boō the saa iche aff the iort ther bon
 den koffte eller fanger siden ther the are aff
 hans felag for othen saa megghet som hans
 hoffuit lot ar thē arffwidge saa fwolt aff som
 aff annet fa derne

Om arff effter fader fad oc moder mod rūg

Ghet scal man oc widge ath barne barn
 effter fader fader oc effter fader mo
 der oc moder fader oc moder modher Arff
 uer om fwolt som theris fader leffoe ellē the
 re moder broder eller modher søster leffuer
 tha tage tog hwet fwol arff som nu ar melt

Om gange arff ra

En af alle bōm oc alle bōme bōm tha
 a en togh arff fram at gange om no
 gher ar tjl ther aff them ar fōdh man eller
 kone tha tagher kona eller mōō saa megghet
 som man alt tjl hoffuet lot hwet there saa
 megghs som annē forthū thet ar gange arff
 En thū man ther engen aff komē hafuer aff
 figh eller kone Tha ar fader och modher
 och broder na sth ath arffwe tjl fwol loth
 och saa søsther tjl halff loth hwat hiller

Posthe

the are samle sken eller ey En ar engā the-
re tül ther næst ar alth arffue fader fader
eller fader moder oc fader broder oc mather
søster oc broder søn oc broder dotter tha are
the alle om nar at tage arff saa meget qvā
gangs arffne som mā. forthi thet ar gange arff En ar
enghen tül ther nar om māst Aff the ther
arff sculle tage ar en man ther i mellom tha
gorz ths a thm tha tho ar i mellom som sø-
kenæ børn are Oc tül ther tho i mellō are
thet gorz ths a thm ther fyre are i mellō tha
gorz ths a thm ther tre are i mellō. oc alth a
Coning fang tha til gange arff oc saa lēge som samle skē
er næst ar arffærker. oc nar ey ar fransomen tül tha ar
Quor ey frond, konings soget næst alth arffue

Source of **poi**

¶ Thwar bonde scal Aegestrith son ting fore

En worder sa at bonde haffuer fleget
frith søn och wyl hannu til arff holl
tha skal han hannu til tings føre oc lprose hā
num ther til søn. oc haffuer hā iort tha scall
han hanu ther skøte oc tog ey mere en halff
loth with atelkone søn En arthz fleget frith
dotther tha maa han giffue henne fierding
with thet ther søn tagher och halff minne
an atelkone dotther bodhe i saa och saa i

Bogh

fort Wil han them oc ellers giffue oc lymse
them tyl swolt fra msonne tha haffue thet
the haffue songhs oc taghe engen arff mere
hwerken effter hannu eller effther has born
En sketer fader hannu oc tager ha arff eff-
ther hannum tha arffuer han siden ha haff-
uer sin fader arffte alle syne soken om swolt
som een swol broder och softer om swolt som
een swol softer

Om Negefrith son a swol lot wit atelkone
son

rog

Thet scal man oc wude at hwar som
Negefrith son eller och dotther are i
flot met fader eller othen flath tha tage the
hoffuet lot i samonne men thet at han arff-
uer saa stor arffue othan Negefrith son a sich
moetherne eller dotter a fetherne giorde m-
tings witne at han legger them i swlag meth
seg tha taghe han saa meghs aff som tings
witne ar til, at han worth i meth lagt oc saa
meghet fa a som tings witne ar til at han
wort i m- lagt En kommer ther ellers fa a
oc tog ep met tings witne tha larhe atelko-
ne barn thet with met twighe manne witne
oc tylther eth och ther sculle the neffues ath
ther Negefrith born are Enghen aff taghe

b iij

Første

the før effter broder før en the hawe arffte
theris fader

xiij **O**m arff effter fader fader

Rommer saa at bondē hawer giffte si-
ne sønner wt en eller tho eller tre eller
dotter och siñtia sømen m̄s hamū. och dē
bonden oc sigher nøghet there ther wth ar
fareth at thet sich ep swol loth aff faa tha scul-
le the ther inne sitia swarie tplther eth och
wīne ath the haffue swol songhet och ther
sculle the nøffues m̄s Sñā oc hymne ther in-
ne sitia at hymne spnge mere en swol lot tha
stande oc the igeen m̄s thet sammen lot ath
the haffue ep mere songet eller lathē wth

xix **O**m low maa ep gange mellom søsken
om iorde dele

Niot maa inthz søsken salie eller logh
føre fore thet scal io effter alt wære tñl
skiffthes oc tok saa at hwer there holder sin
haffd oc boe til iaffns wth anner. Oc skyll
ther om hwaet heller the are samfōskē eller
ep tha scal mē waffne tol m̄n aff there fran-
der the beste at skylle them om m̄wathū om
the are aff felagh hwar meghen iort hwer

Bogh

tog. oc saa om the are i felge hwar meghet
there fangh war om alle kōffue iort oc om
alle the met effther inkomen

Om samfrander are dēde

xx

An om bōrne frander are saa aff gang
ne ath the are ep tūl ther kōmne gōre
them rath a eller the are wden lantz kōm-
men a ther ar ep frander tūl ther nūwe rat
a gōre tha scal man naffne til the beste men
i bygdē are oc the sculle gōre om the wore til

Om mā skypster bort fin kones iort

xxi

Thet scal man oc wūde at bondhen och
kōnen ther the are sammen oc saa the
kōffue iort eller oc han skypster bort fin iort
oc lāger thet anner stād kan them dele kō-
me i mellō eller there arffuinge hwar kōne
iort ar. oc hwar fangh ar aft faterne. tha
scal man taghe. xij aff the beste man i byg-
den. oc the sculle swarie thet tūl faterne iort
oc thet tūl kōne iort ther the torkue och thet
tūl fangh ther the wūlle oc tok saa at kōnēs
iort scal fōst fōlt och gange och bondhens
ther nāst bypster noghet tha scal the bypthe
i bondhens Er ther nogher fange iort Tha

Første

Scal io hans fetherne swolt oth forthū at thet
maa ep fēd kallis fangh i boō fōr han wor-
ther saa megghet aff som han fōrdehē tūl Er
och nogher offuer Tha ar thet kēffue iorth
oc gor tūl skiftes

¶ Om mā ellē konē word gifuē iort i fālig

Ghet skal man oc wiðde at alt thet ther
iort ar som thm wor ther gifuē huad
haller man eller kone tha ar hwan all som
kōffue iort fōr othen faderher eller moder gūf
uer bonden eller then han wordher arff ath
taghen effther Tha stoor thet hannum fōr
fetherne Soo ar oc om konen wordher no-
ghet gūffuet then ther hwan war rath arff
taghen effther. tha stoor thet henne och fōr
faterne Skpl oc stūff bōm ath hwanad there
fetherne wor konens bōm with bondens
bōm eller bondens bōm with konens Tha
scat oc tolft man om fōwarie the beste thet i
fōrge om fōhettathare thet tūl worde nāffndē hwanad
fōrge om fōhettathare thet tūl worde nāffndē hwanad
ad dōm fōdōr En brōster nags i tha scal io mōterne oc hēne
oth mōdōr bōm swolt haffue oc bondē mā tok icke sūne
stūff bōm mē alle fellia oc ep skiftte othen

thes ene at han hafuer theris fränder willie
til oc radh tha maa han tog ep skiffte annet
koste ther the kōme tñl vitz oc til althers at
the haffue theris fathern om the wille hels
ler thet haffue en annet

Om fellag mellā stüffader oc stüff bōen xxij

Allet scal man oc wude at worther fē-
lag lawoth mellom stüffader och stüff Er tingsmunde
bōen eller oc met annē the bōen som laa are an fellag er
indkomē for othū tūnghs wūtna. lagel om thūn
Er thet si fad or fiffen
giort tha ar ths goth ath man holdher thet
En skpl thū om tha ar io thū nærnere thē sa goet is
tñl hofuēt lot wil wūde bonde eller hwaltru
oc sōn tñl fwal lot oc dotter til halff i famūne
som sōr ar mēlt tha mme ep bōen wude geen
there fader hame

Om stüfmoder oc stüfdotter xxij

Als scal mā oc wūde at hward som mo-
der eller dotter eller stüfmod och stüff
dotter sūde samē i felga oc engū mā war i
fellag mē thū oc reples thē ep aff odarff na-
ger dētzmās lot i mē tha tage the alt ieffnt i
famūne En hwar som the sculle arffne ho-
ner ellē mōer oc are inge mē mē thū tha ta-
ghe the alth ieffnt hwar heller thet ar iorth
eller annet

pro **I**ch bondē maa ep selia fin hustru iorth

Och scal man widhe at bondē maa ep
sellia fin kones iort borth. othen han
hafuer barn with henne oc han hafuer saa
megel iorth with at hatte som han sell aff
hennes En hafuer han ep mere iort fin egen
en saa meghe som han hafuer solth aff hē-
nes tha maa han ep hēne iort bort sellia for-
thi at hū stander tha henne fore then iorth
ther hūn fōrde til hān

probi **O**m arff mellā hustru oc bonne

*Maar man
og hōst
Lom & Sauer*
Ghet scal man oc widhe at ther kone oc
man komē til samē alle the arffue ther
the fōr arff i samonne ths ar beggis there
oc hwat som annē mā scal hānū gieldē for
odhen kōbe iort tha ar ths beggis there saa
ar oth paa hennes wegne hwat heller hūn
scal gieldē eller man sculle hēne gieldhe tha
ware thet samme bondh

Linge rige

proij **O**m the iort bort wort lat for the samen
komme

En om hā hafuer iort bort lat som hā
otthe fōr han fick hēne nar hū worter

Bogh

gwl ē tha gar hū op til fætherne. En hawer
han noget iort for køst ther han haffuer ep
taghet skøthe paa for en han for henne och
worther hwn hannū sithen skøt Tha ar hū
beggis there forthi at hū ar ep hās til swolts
for en hwn worther hanū skøth Saa ar och
om konens megne hwat som ths ar heller
kone iorth eller købe iorth

Om ganghe arff

xxvii

Thet skal man oc wjde at enghū ar lo-
ne arff at bythe annē for othen han ar
saa got som marck sølffs. for bonden en arff
indh Oc arffuer hwn annē wa ghū atther i
geen tok hennes ar saa goth som. C. marck
eller bedre oc then annē ep bedre en i. marck
sølffs tha ieffnes the bodhe som annet bo
fa. En iort holler hmer som arff haffuer
selft och thet got op til theres fæterne then
iorth ther arff ar som thet more theris eget
fætherne En worther saa at bondē arffuer
tha arffue eller flere. och arffuer hun en paa
them tha ieffnes the oc alle om hwn one al-
le hpyne andre. for och nogre arff sithū arffuer
at hū ha. fuer thm ind arffid tha hawer hun
ths for. tesfor oc hū tre arme ellc flere oc ar-

mer hā sithen en paa the tha i affnes och the
alle for oc hā en arff sithn paa the tha ar oc
then forlōthes

ccix

Om fader wil i closter fare

RAn saa kōme at fader wyl fig i kloster
gissue. tha scal hāskiffte with alle sine
bōen alt tūl hoffuet lot. oc with them ther
hā haffuer for skiffte al then iort han haffuer
Thn ther the haffue ep skiffte for aff sanghs
tha scal hwer sin sōn lathe haffue swal loth
wit figh **O**c dotter halff loth och tha maa
hā i kloster mē sōn loth fare om hā wyl saa
scal oc kōme thn ther bōen haffuer skiffte bā
de faa oc iorth som mē ar mēlt om bonde
En hwercken ma kōne oc ep bonde i closter
fare mē all there hoffuet loth othn thes ane
at the taghe badhe klāder same och badhe
then same regel ther the fare tūl **W**yl man
eller kōne sith kloster gissue Tha maa ep
hwer there mē mere fare en mē halff lot thm
kalle wyl sōken ware ther ep are forde tūl
tinghs eller til anner stēfine moal ath rithe
at thn kōne kalle wi siuk ware thē ep maa
mē sith legame gāge oc for sine bōen at rote
En worthē enths there i øgē siuk eller wifor
tha mē mē theris swale hoffuit lot ep thes
fither i closter

Bogh

I hwat bone maa giffue effter leg.

7. l. lib. 3. c. 93.

En effter sijn dōt maa han ep mare giffue en halff sijn hōffuet loth man eller kone En giffuer han halff sijn hōffuet loth oc skōter a tinge tha hwaot som han giffuer guts hūst eller anner man tha standher ioc thet ther tings witne ar tūl En nthen ting at giffue tha hwaot som thet ar Enthē guts hūst eller oc ths ar fielle gūfft. ar ther tinge men witne tūl at han eller konē giffuet had we oc wūlle theris arffwūnge ths dplie. tha sculle the dplie thet met tūlther ety na fndhe man En kaller nogher man a hans halffue lot tha dplie ike mē mere en mē. xij. lowfaste man an tha at witne ar tūl Thet scāl man oc wīde at man maa engen giffue arff mere en een annen

Om arff tage ar arff lands faren

En kommer saa atly noget man ar aff land faren oc anner man dōt effther. fi den han ar arff tagen effter oc are the flare thre hannū sculle arffue hans sōskēn eller andre mē tha nūme the ep skiffte innen dag och i amlūnghe En skūffthe the sōr en dagh

c i

Føllthe

oc iamlinge oc kommer hyn hiem eller, och
 the hannu lot aff lagt tha ma han al thet op
 ruffue igeen som rhet war ep mz alle skiffte
 En stor thet dagh oc iamlinge oc wela the
 skiffte haffue the th̄ hieme are oc tha sculle
 the tül tünghs fare. Och hwose theris skiff-
 the och tüngh men skulle theris frandher
 tül taghe ther bothe wel kenne Och wes
 le hielpe loth tül b̄thre Tha ar thet fidhen
 saa swolt som han hadhe selff opp boreth och
 togh saa ath hwær there iaffue wüth han-
 num iorth om han kar offuer them fidhen
 han kōmer hiem innen dagh och iamlyn-
 ge en tho at the are epsōken Thet scat mā
 oc wüde at then mā ther aff rigghet ar saa
 faren oc ar borete oc stor hans arff saa ath
 engen hans arffwinge kaller paa hās arff
 oc ep bedis skifte, oc dō tha noget ther hyn
 sculle arffue ther borete ar tha en tok at han
 kommer ep igeen, och spōt man hannum ep
 san dōt fōr tha are hās arffwinge nermere
 at sija at hyn ther aff lands ar at hyn arff-
 de hyn ther dōt war mz twēge manne wit-
 ne oc tpl̄ther eth War oc nogher barn fōdth
 ther hyn sculle arffue th̄ borete ar fōr en hās
 arff wort kallet tha ar thet eller thes war i-
 ende wüth log at thet arffuede hyn mz ratte

En afffager
 wdr̄ rigghet

om the hans arffuvinghe kalle paa hās arff
 Och sculle skypffe En kalle arffuvinghen
 paa hyns arff ther bothe ar. tha maa hyn
 ther arffwen gommer holdhe paa dagh och
 laulinghe fidhen krafft wordher En de
 fidhen noghet wth then ther hannum sul
 le arffwe tha arffuer han iche ljdhen hans
 ar wthbedhet wordher oc fidhen noghet
 barn fedy ther hans ar som wthbet the thez
 han otthe meth ratthe ath arffue tha arffue
 the oc ep En kommer saa ath lantwytne
 ar ther man tystt ep iaffue om mwndhen
 at han war encthet deth for eller fidhen the
 lowen war tyl giorth Tha the ther wytne
 haffue foth thefalle och standhe wthen
 kircke. Och bothe byffcop hwer. iij. march
 och arffuen ganghe tha saa som same ar
 tyl

Om son far aff landet fran fader

xxxij

Om wordher oc nager bothe faren fran
 sin fader eller fran sin modher eller
 fran losken tyl thjenesthe wthen lantz eller
 innen Oc are the saa wsel ther ha far fran
 at ma wit ep hwar helli ha tog sin hofwz
 lot eller ep oc komer han igeen oc ar faderen

5 6
 13 14 15

Første

12 sandemænd
om frend om
og tre

døt for en han kommer igeen oc kaller paa
sin moder eller sølken ath hans hofuit loth
er ther inge oc hyne male igeen oc fighe at
han haffuer fonghet tha skal man n. l. fne til
tolff samme man om frand are ep tyl oc thz
sculle the swarie ath the hannum ep saa far
spurt om sin eghn wiffth eller i nogen an-
dre more thet saa at han war fran thm skist
tha skal han oc gange til mz tylther thet och
witne ath ther stor hans hofuuet loth oc han
fick hannu aldr. oc han aa hannu mz rathe
at haffue swarie oc hyne ther i modh at the
gude ep sannere spurt En han haffuer fon-
ghet sin hofuuet loth tha skulle the ther i fitie
lathe wothorthe om the haffue noghet ynne
men fighe the at the haffue als inthet inne
Tha giffue paa tylther eth oc witne at han
haffuer fonget ørtud oc øre oc hwar pening
ther han er skyldig at hafue oc ther mz skall
han nemes

xxxiij Om hustru arff

Ghet skal man oc widohe at hwar arff
ther saa kommer ind paa hustru weg-
ne til bondes oc warther ha byths oc dyl ha
at han kom ep indh tha dylie met. iij. tylther
eth at han kom ep ind oc serdelis hwar De

hwer then han gē māther tha lathe oth oc
tvlther eth oc twygge māne wūne at arff-
wen war iche mere

Om bondens arff

xxxiiij

ER the arffue then bondē sē ind hwat
ther kōmer hort i hōpe eller i sala oc
han han gēre redhe fore hwort thet ar kom
met then hans arff war tha a thes ep at spl-
les hwerken hans kone eller hēnes arffwīn-
ghe En thet ther ena arffue ar tha late ka-
nen ther wth mē tvlther eth oc twygge mā-
ne wūne En dpl hyn at thet ar enthā iche
holdet eller ther kom inghen arff indh Tha
dplie thet mē iij tvlther eth Ere the flere arff-
we a hof bondēs wegne tha lathe hwer sē-
lest wth soni mā ar mēlt mē tvlther eth oc
witne sēa ar oc om han ha fuer solt sijn iort
oc ther ar sēa hēffue iort til at han mēa sēa
fwalnet hē fore Oc hēffuer han nōghet holdet
aff thet ther han tok fore sijn iort tha a han
thet at holde En ar ther iche holdet aff tha
for han iche ther gpld fore En skpl thm om
mūnden tha ar konens arffue wūch the
lanime loch ther sē ar mēlt om arffue dela

Om arff bpih

c iij

xxxviii **E**n skyl them om hwat heller arff byth
 eller ep tha ær io then nærmere hwat
 heller a bōdens wegne eller hustru wegne
 at sje at arff byth saa som low war en hpn
 ath dplie wil hpn oc wjēne paa tho arffwe
 eller thre eller flere at bwaath war arff ghen
 som low war oc hpn wil dplie tha dplie icke
 ns mere en tplther eth oc wjēne at the wore
 loglige betne war thet oc ep mere an en arf
 oc hpn fiar at annex arff beth then arff tha
 scal han och swarie thet met tplther eth och
 witne at the ære loglige butne

xxxix **O**m flat fōring

En nogher mæn saa wæl eller foraller el-
 ler for soch ther figh wil flat fōre huat
 heller thet ær mā eller kone tha scal han tjl
 tūngs fare oc hwilte ths ther at han wil fig
 flat fōre oc the ther næst ære arffwinge a han
 nū at taghe tjl saa megghet hwær there som
 han sculle arffue effther hannū **O**c saa a hā
 at fare mellō thm oc met them lāgher ath
 wære som mære haffue taget aff hana. och
 ns them ska mmer ther mündre haffue ta-
 ghet aff **E**n flat fōr figh nogher man eller
 kone saa ath thet worther ep a tūnge hwilte
 tha wære figh nærmere at reple tjl fit eghet

Bogh

fralste oc tül sich egghet mola en nogher ath
haffuen tül flat föringh

COm flat föring oc hans bröde

xxxv

AR lytter sig nogher tül flat föring a
tünghe tha scal thet standhe ther haf-
wer thet giorth en hwa som han bröther fi-
then then ther flatföringh ar hwa heller hä-
slar eller hwa her nogher man thet sculle the-
alt böthe ther hannu haffue taghs booe ko-
nings rath och biffops fore hannu dra per-
han och nogher man tha böthe the och thet
ther hannu haffue taghet worther han och
slagen eller drawen tha taghe och the böter
ther hannu haffue mellom hendier Engen
low a han fore segh at see oc ep met andhe
i logh ware

COm flat föring fränder wille ep taghe
hannu

xxxvi

AR wela ep flat föring näste fränder
wit hanu taghe tha scal hä lywse thet
a tryp tüngh och hans fränder tül kalle ath
tüng man withe thet ath them ar ep over
mers kommet ther fränder are En aff ga-
hans näste fränder tha maa han fare
met sin hofwaet loth tül then ther han wüll
oc wil han tage with hannu tha all thā sam-

Fæsthe

me rath ther frander tager nar the taghen
tha hafue han oc then samme rath bote mī
bøter at tage oc gøve lōther fore hannū saa
scal oc thū ther ep ar saa nar frande om hā
tagher with hannū

¶ Om flat færis mist

Thet scal mā oc wīdhe om flatfæringh
at tage lycht som theris eghū dyllk ar
lpygh scal oc hās wære oc saa mī hans dricke
Oc hwilken mā som hannū tagher ths ther
hā lpyser a tynge thet scal han hannū oppe
holde bothe tūl mach oc saa tūl dricke Och
scal tynge man och konings ambassēman ep
annet tole an thet wārther hannū holdeith
ther hannū wariath Er oc tha noger othen
rūgell ther hans naste wære scal wære tha
scal then with tage ther han hawer tūl sūn
wære lpyssa ther aff riget ar och hannum
gange then samme rath ther hyn sculle wære
re with mī flatfæring an then taghe hannū
tūl hande eller lōsne hannum

¶ Om bōne wītning i salge

The bōn samē are effter there fad eller
there modher hwat som the winne i
hōpe eller sale eller i andhe modhe tha ar
thet alles there tabe the och noghet tha ar

Bagh

then lante reth, or hwaad som en there mozt
ther giffuet thet ar or alles there for othen
the are halff ſeſken, or thm woeter iort giff-
uen aff there ratthe arffwinge tha ſaa man
ge ſom with then otthe ther them gaff iortē
or are ſaa nar at the ſculle arffue tage effter
hannum brother ſwol lot, or dotter halff loth
tha tage the ſaa arff Er thet or ſaa hander-
le ganget at thet ſculle gange at gange arff
tha tage the iaffn, or thet ſeſken tha ar och
ſamme lunt

Om bondens myt i ſølge

En kan ſaa woete at the bœm ſammen
lunde at nogher aff the brœre bypther
ſaa illalüge at bœnen are ther forlagt meth
tha maa han ickē mære forgoere en ſyn egen
hoffuit lot tha ſcal hā bode aff ſith egys bo-
de konings rath or biſſcops or ſaa wit thū
han brœd i moth ſaa meghet at han for ſlar
eij ſyne ſe ſkēs mē En tok frændier are ſiar-
mere en brœre tha are the tok nærmere ath
gōnne bœnens gots en hyn ath forlla En
tolle frændier ath han bœther aff ſelaghy ther
the ſkiffte effter Tha tagher han ſin ſwalle
hoffuet loth ſom een annen barn Woether
or nogen with at han bypther i ſellag en hū

xi

5 6
13 14 15

Spøsthe

han figh aff skyffte tha tagher han thet en
sammen En tagher han i felagh miz figh the
bøi her tha worder thet alles there

clij **I** Broder maa ep sallia fine søskene iort

A thet scal man oc wjðhe ath hwerken
miz bøther eller meth sallien eller meth
gjøffuen maa broder ep sijne søskens iort aff
hende othen thes ena at han haffuer froll
aldherne broder ther stor miz hānum oc gøz
saa aff fith gotz worther oc flare brøre froll
aldherne tha mwe the thet samme gøre En
hwerke mōø eller then søn ep ær frol alder-
ne tha mo ep there broder eller flere brøre aff
hende there iort

I Om fader wil søn skillie with sig

clij **A** ther nogher man ther søn haffwee
ther ep ær wjðer tha ær han cæth ath
skilien fran at sallia eller songe hannum saa
stadeljge i handh at man wjðh ath han ær
sær om sig eller lprose ths a tynge at han ha-
wer hannū aff skifft oc thet ær frollere En
brøther søn noghet i fellagh miz faderen tha
maa han ep mere for gøre til koning eller tjl
biscop En sin egen hōms lot for othē fader-
re ær saa wsniller at hā skiffter hannū ep aff
nar hā ær ep aff skifft tha bøter hā fore han

Bogly

nū saa offte som hā bypter skiffter hā hannū
at forsthe aff ther han bypter tha bōter hā fin
eghen hōffuēt lot oc bondē ar skyl with En
skiffter hā hannū ep tha aff oc bypter hā an-
nē sūne tha maa hā ths same gōre i man hā
haffuer hanū ep aff skiffet tha gōr hā til hōf-
met lot wit ths ther efftet arthys same ar oc
om dotter bypter som malt ar om sōn

¶ Om bōm oc there moder

Dōr fader fran bōm oc fither theris ma- plūg
der paa bolūg met thū tha mā mā ep
skillie hēne with them i man hū er ep man-
ne fast othū thes ene at hūm far sō illa mē
theris gots at ths forhegdes fore hēnes skild
ho som theris gots haffuer at gōmme Tha
scal hā ths gōmme saa at the hafue ther gāfn
aff oc ep skade eller man scal tūl tings fare
lyose at ther fars illa mē bōmens gots och
tha sculle tūngh man naffne man tūl oc la-
the see om thet ar for henne skild ther mod
ar at theris gots forfavis Er thette so tha
scal mā tage frā hēne oc saa ths en annē mā
thū ther theris neste frande ar far hā oc il-
le mē ths tha mā icke hā wāre there wārie
ther there harie ar

¶ Om bōm oc there wārinde

Da Om bōrne father ar dōt oc there mod
 Oenthen dōt eller manne fēsth oc ar the
 selfue saa smō bēd at the mōe ep there egē
 warie warē tha ar there broder som alder
 ne ar næst ath warē theris warie En om
 broder ar ep oc ar sambrothre tha ar then
 næst som elsth ar a fathers wegne En er ep
 father broder tjl then ther warie kan warē
 tha ar moder broder næst ths scal man wī
 de at then maa ep warē anners man warie
 ther ep mō warē sijn egen warie oc ep mō
 Negefrīt sōn warē atelkone barns warie er
 oc ep broder til, tha ar fader broder næst ar
 ep han tjl tha ar moder fader næst ar ep
 moder fader til tha ar sad broder næst Oc
 hwar som the ar om nar fathernes fran
 der oc motherne wegn tha holler han war
 rien mollet

Da Om bōrne warie wille giffte them

Ghet scal man oc wīde at som mēlt ar
 om warīndē tjl bōrn saa ar oc at giff
 te them sijn frankone oc fren mēd om fader
 ar dēder tok nīz andre franders roth then
 mō ep anners warie tjl at gōnne hās gotz
 ther sijn egen warie ar om han haffuer sith
 eghs fordruplet eller fordrucket eller for dā

Bogh

ghet eller han ar spwottman oc haffuer ep
mere wüt at hette tha mo hä iche böne wa
rie ware Er och nagher aff there frandher
ther lichts haffuer tül En tog hä ar spag mā
oc haffuer han ep til halff fæa with ths bōe
nen hawe tha mo hä ep there warie ware
othē hä satter thē wānet til at theris wor
ther holdet

¶ Om böne fæa

cloij

¶ R ho som böne fæa tagher hwat hel
ler broder eller annen mā tha scal ther
with ware bode fāthernes frander och mō
ternes nar hä scal tage oc bōnē sculle oc alle
tage with thet ther hyn tagher om ths mo
mere worthe en klade oc fode Ths scal mā
with the hwar meghet ther maa om areth aff
gange thet scal mā lywse a tūnghe oc meth
hwar mange wirtninger hä haffuer theris
taghet oc hwar meghet hä scal gūffue ther
aff om areth Och hwilke the are som han
gūffue iche mer en klade och fode om aret
Tha mwe frander hwat heller the wele
legge hannū thet tül felags eller tül wirt
nings then ther bōnē scal ind tage

¶ Om böne skiffte

a i

clauj
 Borne ginder
 waar isz pliff
 pliff ferdans
 org miderus
 flegt wane fo

cléc

Q

Bagh

kone bōne rath om hā miær fig with hēne
 an kōmer saa at han wūær fig with annen
 kone siden the bōm ære hæfde eller sleghes
 frit miær fig with annē man En tok at thū
 kone dōr ther han hæffuer figh with wither
 eller henne bonde dōr ther slegherich woz oc
 wil han siden lache fig wide with then sam
 me kone. tha gange there bōm at slegherich
 bōne rath alle the bōm fōre woz se de en
 han wort wpt with hannū then annē kone
 eller hū wozther wpt with then annē man

Annen Bagh

I Om bōde tagē āner mā mī fin kone
ii om kone hawer opēbare hoz giort
iii om mā bywother bōden bōter for hoz
iiii Om bōden bedis bōther for hoz
v Om mā drefuer āner hieme at sp egū
vi om mā drefuer anner a tūnge
vii om mā drauer anner a bōther bōthe
viii Om mā hawer taghs for thet with
 hannum ær giort
ix om mā a bōther ær drapet
x om thū mā fig hawer wort mī low
xi Om mā wozter drapen i kircke
xii om the iij orbode moll
xiii om mā draper āner gūwt giffuen
 eller a bōthe fæste

Annen

- xiiij Om the groot othe ting wort fest
 xco Ho nest ar at taghe mit both festning
 xci Om omwite hwar hā both festning
 mo tage
 xcii om mā sarer eller berier for agāgs mol
 xciii om mā sare eller berie a groot giffuē
 xci om thū ther fōr brandh i aner mantz
 hws
 cc Om hermercke gōrs bonden
 xci om then frit bypter a tynge
 xcii Fritlōs man mo ep ting frit nyde
 xciii Hwat mā a for ban at bothe
 xciiii om nōttagen kone eller mōō
 xco Om mā fōris til ratte aff sich wol
 xci om man draper annē a torge
 xcii om mā berier ellē sarer anner a torge
 xciii om pl.marck mol
 xciv om brōncke brōth
 xcc om bothe brōth
 xcvi Hwar mā mo fin iort for gōre
 xcvi At koning a bondē at fo fin rath
 xcvi At man scal mē frit til tings sare

Om konē tager anner man meth sin kone i sange

Tager man annē mā mē
sin kone i sange. oc kom
mer so at hā draper mā
ellē bærter tha skal hā bo-
dhe brøster oc bleer til
tinge føre til witne ā the
are blodige oc ther til twaige māne witne at
thet mā ep dyles at hā tok thm sammē tha
a han ther icke fore bōte hwerken koninghs
rath eller biffcops oc for alle frandher skal
han sagh løff ware

Om kone haffuer openbare hōr giort
hā kōmer saa at konē gor tøl lyffs och
ar thet saa openbare giort at han mā
ep geen māle oc ep henne frandher oc trøster
hā figh til ath han mā othen kone ware tha
mahan hēne och aff gōdē skymde i sarcke
ena oc mā hū alori sange aff thet hwn otte
fortū hū haffuer thz haffuer forgior. oc hen
ne iort beholder bonden saa lenge som hwn
leffuer En dōr konen tha gor iordhen igeen
til hēne arffuylinge En dōr bondē for en konē
tha gor iordē igeen til hēne eller hēnes ar-
winge forthū at engen mā iort til swals for
a iij

Amten

gøre wthen wth koningh

iiij **I** Om mā bywther bondē bōther for hōr

En kommer saa at then ther hōr haf-
wer giord wth bondens kone at han
bywther bondē bōthē fore tha a bondhens
dom sielff ther om at stande hwat bōther
han wil taghe ther moō hannum hwerken
koningh nēthe tjl oc enghen lantz rath ath
han moō ep the bōther haffue han wil sih
salf dōmme

iiij **I** Om bonden bedis bōther for hōr

En och nogher man tjl ther ep gither
haffnd om āner gōr wth hans kone
hōr oc bær han offuer hōr karlen och wil
haffue bōth aff hannū oc haffuer han wītne
tjl at hpn ær skuldigh ther othi tha hpn en-
ghen taghe ther naffnd igeen eller bōthe pl.
march En haffuer han ep wītne til tha wæ-
rie hpn sig met iij tjlther eth eller bōthe som
paa ær mælt

v **I** Om mā draper annē hieme at sijn egen

En om nogher man rjder eller gōr tjl
anner māt. oc draper hanū i hās eghs
hōs eller hans sōn eller hās kone eller dōt

Bogh

ter eller nogher then ther i fwold felag ær m̃s
hanū i then gord draper hā noger aff thm̃
tha ær thet orbode mol ogh alle the i fardh
oc i følge ær m̃s hannū *Tha bōthe for gor- gaungang iij f*
gang iij march En ær oc noger thet ogh oc
ægh tadher paa then drapne tha bōthe han
iij. march for oð oc ægh oc iij. march for gor- *Ad or 243 f*
gang oc alt thet hannum hør tūl som man-
nen draper for othen iorth thet wære i kō-
nūngs woldh. oc fly han frit løf

¶ Om man draper annen a tūnge

di

¶ Om draper nogher man annē a tūnge *Indpæter Long*
tha ær orbode mol Tha a oc kong alt *Boys 22 cap.*
ths hās ths ther ær ofuer iort Oc hwær thū
ther i fard oc i følge ær m̃s hannū som an-
then sa ær eller slar eller drager then ther dra-
per worter tha bote hans næste frænder. xl.
march oc koningen oc saa meghet

¶ Om men draper annē a bōther bōthe

nij

¶ Draper nogher mā annē a bōther bōthe
tha ær ths oc orbode mol. tha a koning
alt thet hās ær offuer iort oc fly hā fielf frith
løf Wæthē oc so at hā forlathē ths wit hanū
war giort oc hā lpm̃ser ths fielf a tūnge at hā
hawer hanū forlats oc gōr hā thē sithn nōget

Annem

Oppa tha ær thet saakvalt som bœt more

viij ¶ Om man hæffuer taghet bœther for thet
with hannū ær giort

Thet scal thū mā with the the bœthē hawer
taghet at han scal fig fiden mere gōms
me fore then man en fore andre man tock
at hyn ther bœth hæffuer at han gōr noghet
with hannū tha scal han tok thet ep paa hā-
nū hæffne før en han hæffuer thet a tūnghe
laght oc far ms som low er

ix ¶ Om then man a bœther ær dræpen

En kan saa worthe at hyn worther so
tūl threngder ther bœther hæffuer tags
at han dræper hyn ther bœthe aff hans egen
skjold och fighe hyns frændher ther dræper
wort ath thet wor giort fore then sagh ther
han hæffuer bœth tha scal man næffne til, poi
man the bæste bōnder i harret ære, och hyn
ther saghts ær skjote tre aff oc toffue the
igeen ære swærie thet at han nōdden til ath
dræpe figh for andre gierningher och ep for
hyn tha gange om thet mol som om andre
bœthe mol En swærie the at the gythe ep an-
net swinneth en han dræper hannū fore ths
mol ther aff wor gangz tha wære han frith
løst som paa ær mælt

Bogh

Om then mā sig hawer wort m̃s lomen x

Affwer oc nogher man wort sig met
lomen oc worter han fore th̃n samme
sagh drapen tha ær then hannū drap so frit
løst som han hade thet giort for tagne bøter
Skyl man om hwat heller thet woz giort
fore the saghe eller for andre tha gange the
samme log før ær mælt

Om man worter drapē i kircke xi

En kircke skal hwert kristenmenniskkes
hiem hws wære hwilkē som th̃ woz
der i drapē tha gāge ths alt efft̃r s̃me lom
som hā woz drapē i sin egū gard eller i sit
eghs hws oc ær then frit løst som hanū drap
soo at han m̃o ey witz bøter komme oc tha
a koning at ratte offuer hannū som offuer
andre En the ther hannū følge oc sare eller *for os følge*
lla then ther drapen wort eller noghs gøre
paa hannū tha bøthe hans fr̃nder xl marck
oc konigh xl marck och saa bisscop och kir-
ken xl marck

Om the. iij orbede mol xii

Ghette fire mol i kircke at drape oc a bō
ther bøte eller aff gangs mol oc a tijn-
ge at drape oc hieme at m̃ats eghū ænthen

Annem

i la-gard eller faa gor ellē lade gor eller mōl
le tha ær thet alt orhode mōll, oc ther mōe
ep arffuinghe bōther fore taghe aff hyns wē
ne ther dra-pet haßfuer othā the fo konings
willie tūl oc koning mo them ep there frūth
lgeen giffue othen han haßfuer franders wil
lie tūl En the tho fōrste sale mōe frandher
wel aff hyn taghe tok at hyn ær boxt flyter
met then ena sal ther frūth lēß ær

COm man dra-per annē a gruth gūßfuen
eller a bōther festh

xiij **A**N dra-per nogher man annen a festhe
bōther eller gruth gūßfuen thet ther a
tūnghe wort enthē faßß eller gruths tha scal
han ther dra-per bōthe swille bōther fore hās
gerning oc arffuinghēne xl. marck ther tūl for
gruten eller for be the fesse oc xl. marck ko-
ningen oc ther mo enghen low geen gange
forthū ther ær tūngs witne tūl

COm the grut othen ting worther faßß

xiiij **A**N worther wthen tingh bōther faßß
eller grut taghen oc dyl hyn ths giorde
at ep worther gruth gūßfue eller ep bōther
festh Et thē witne tūl thes dra-pne frander
tha warie hyn thet mō naßßnd sōm andre xl.

Bogh

marck mol Er ep wjntne tjl tha warie thet
met thre tylter eth

Etha naft ar at tage with bote feftningh

co

Thet scal man och wjndhe at then scal
with bote faftning taghe for det man
ther hans naftte frande ar oc fwal alderne
ar Tok ar atelkone fon narmere en fleghe-
frith fon ar ep fon tjl. oc er fader tjl tha ar
han naft Er ep fader til tha ar then broder
naft thē elft ar Ere the oc flere brøthre el-
ler andre man ā nar tha thū ther ar a lft. oc
ep ar lardher oc ep hafuer mronke klader
taghet oc ep ar flatfping tha scal han with
bode faftning taghe oc grwt giffuen Oc
tha offwe alle frander then gruth at holdhe
eller giffuer noget ander grwt ther ep ar a lft
tha maa han giffue for figh felif ena och ep
for flere

Om armide maa bod feftning tage

coi

En bon ok armide mme hwerkē grwt
giffue. och ep bothe faftningh taghe
othen thes ena at hpn for wether ther naft
more at taghe bether eller laftning om or-
mide more ep tjl. oc han fette tha bote bar-
net. oc hpyne bether eller grwt

xxij ¶ Om mā sæter ellē barer for a gangz mol

¶ An barier mā annē a gruth giffuē eller
bōthē felle a tinge tha bōthē hā enthū
for bōther eller bordag oc ther tūl xl. marck
bonden oc saa koningen forthū at met thet
ther man fæster bōther tha tagher hā gruth
Oc saa som grōteren wærer eller byther
hā mā ths ep mī minne bōte en mī xl. marck
En wōther othen tūngēt encthū gemō gif-
wen eller bōther felle oc ær ther wīthne tūl
tha wærie thet saa mī naffnd som andre. xl
marck mol ær ther ep wīthne tūl tha wærie
ths mī tre tūlther eth ellē bōte xl. marck

xxij ¶ Om man sæter eller barer anner a growth
giffwen

¶ An kan saa worde ath hyn som growth
ær giffuen at hā radher oppa hyn an-
nē. oc nōr han hannū tūl at han scal geen ta-
ge oc gōr han tha nōghet paa hannū i then
growth han haffuer giffuet. oc hyn annē siar
at han giōrde ther iche tūl then ther growth
wort giffuen tha naffnes ther sexten man
tūl oc hyn ther sēgths ær skpote tre aff the
ther han wil oc toffue the andre swarie at
the gūthe ep annet spurt æn han war ther

Bogh

nøder tül fiden han gaff grothen Tha
mare sagløff aff the pl. marck bøde bonde
oc saa koning swarie the thet ath han war
ep nøder til tha bøde the som paa ar mælt

Om thū ther fēz brād i āner māt hws ^{fic}
Oter saa at nogher man far tül och ^{indfæls long}
satther ilah i bondens hws m3 willia ^{3 bog 66 rap}
eller i ladegor eller i fa-agor eller i lægor tha
bøthe ther fore, pl marck En dpl han och ar
ther witne tül tha dylle thet m3 næffnd En
ar ther ep witne tül, tha dylle thet met iij, tre
tplther eth more ther oc flere meth at satthe
ilah paa som han giordhe tha bøthe och the
samme bøther och ganghe ath thet samme
lom som mælt ar En kar han nogher man
at han war i færd oc følge met och gor han
with tha bøthe iij, marck Thet scal man och
widhe at ganger nogher man wither Tha
gualle først skaden igeen Och fithen gange
tül bøther En dpl han tha dylie met tplther
eth Saa ar och bondens mølle som andre
hws En morbrand scal man oc widhe ath
ho som warer thē m3 tagen thz gor a hans
luff at hā a ther fore at brande eller i hwal at
brydes bryster hanū lom tha a thette at gā
ge hanū offuer En tok haffue han dags oc

Amen

nat com at fūale figh fortū at engen tælte
eller til lora komme

Om her wercke

xx *Inspeler Long*
2. bogh, 30 cap: **E**n far man til bondens gort och gø
noget wold i tha mo thet ep herwer-
ke worde münne en ns fam man oc hwer
ns trp swlle wapn Tager han nogher i el-
ler bypter wold eller hwigger woloulighe ns
fam man tha then ther hofswits man ar i
hā bōthe. pl marck oc the ther ns wore i fpl-
ge the bōthe hwer tre marck En gøre hpyne
hannū nōghre wrathy enthū the hwagge ellē
rana eller skanne tha bōthe sar for theris
gerninger oc sar for fplge forthi at gūnghe
ther ep mare an een man i bondens gort
ns wprind tha bōthe hā sar for gorgāg iū
mark oc sar for the gerninger som the giorde
thē

xxi *Inspeler Long*
3. bogh 22 cap: **E**n om mā slar eller sarer aner eller tpt-
ter a tinge tha a hā thē fore at bōthe. pl
marck bondē oc so koning oc the mē som til
tings kōme oc worde saa farne eller saa nar
tūnghs at mā maa see aff tūnge til om ther
worder bypds tha maa ther ep bypates lora
igeen fortū at mā maa ep lora mōch mighs
wne bypate

Long maa vj
biūg smad
Kingstūnd
Inspeler Long i. bog
37 cap

Bogh

E fritløst mā maa ep tingfrith nyrche

Ethet scal mā oc wide at fritløst mā mo
ep ting frith hielpē wathū thes ena ath xxij
hā frith word thū sāmē dag tagen. tha scall
hā mī frid bort fare oc rymme thū dagh och
thū nath i frith at wære til at lede sig skom
fore oc hielp oc wørther hā fiden grapē tha
fare hā sam andre fritløste mān

E hwat mā a for bondi at bēthe

Binder nager mā annē ths hā ar eij me xxij
Bre an ensammē ther hanū bynder tha Binder mand
bēthe hā thet fore mānen pt. march oc so ko- Xb. 2
ningē oc hwær thū i fard oc i fylge are meth for og folgo
hanū at gōre hūn ther skam oc skade tha bē ij. 2
the iij march En dpl hūn ther hanū bant oc
haffuer hā witne til tha tager hā næfsto igen
En ar ep witne til tha dplie mī tre tylter eth
oc hwær thū ther hā sig ther fore fard at fyl
ge, oc wil hā dplie tha dplie mī en tylter eth

E om nōd tagen kone eller mī f

En wørter kone woltagē ellē mī f tha bē xxij
te then thet gōr pl. march henne och Indplov lang
soo konūngh och tagh saa at hennes nōd 2 bog 17 rap:
the wærie tagher the pl. march och songhe

Annen

them henne i hender En dyl hyn ther giorth
haffuer oc ar ther witne til aff twigge mā-
ne Enthen the hōrthe henne oppa eller the
some at hyn wortnōd tūl tha tager han thē
naßnd fore En ar ther ep witne til tha dyl-
lie meth the tylther eth En the ther i folge
more m̃z hannū til then onskaff han bōthe
ther fore iij marck eller dylie m̃z tylter eth

xx **C** Om mā fōris til ra tthe aff fith wold

*Wunden
xe. f.*

En man wortther taghen m̃z wold och
fōrder borth en tok at han wortther ep
bōdē tha ar ths tok xl. marck mot othn thes
ena at man hitter i wagh eller i by thn ther
wgerings man for oc wil haffue bōrghen
fore hannum tha han holden op och spezie
om ther ar nagher by i the bygdh som han
kan fange bōrghen fore figh oc naßner han
tha by fore hannū Tha skal han fōre hannū
tūl byis och forlōge om han kan fange bōr-
gen fore figh Bōrgher tha nagher man fō-
re hannum tha skal han haffue witne ther
tūl aff byen for han tha bōrghen fore hannū
tha skal han lathen fare oc tha ar han saglōst
fore the. xi marck En for han ep bōrghen fō-
re hannum i then by tha skal han fōre hannū

Bogh

tjål een annen by oc bijnade hannu ther tjål
 borgen oc ther scal han oc haffue wj̃tne til
 som fôr. Oc fôr han ther borgen fore hannu
 tha lathe hannu fare oc dele fiden lara met
 hannum En kan han ep fonge borghen fore
 fig tha scal han fôr hannu tjål then tredie by
 Oc fôr han ther borgen fore hannum tha
 haffue ther wj̃tne tjål som fôrre at ware løf
 En fôr han ep ther borghen fore fig tha mo
 hyn fôr hannum hiem tjål fin eghen om thz
 oc i thet samme haret oc tage fôr hannum
 fiædher ms wj̃tne oc bede hannum sælff
 paa fig lægge lare hærth En wj̃l han ep
 sælff lægge a figh tha mo han lægge a hannu
 fiædher oc gomme hannu oc fôren til tings
 oc tha man met aff hwer by som han bød
 hannum til borghen oc hyn bædis sælff fôr at
 komme tjål bædis han oc engen by til at kû
 me Tha scal hyn tok wj̃tne haffue aff the
 thre by som han haffuer hannum til fôr och
 saa thet wj̃tne som medher war at han bød
 hannum lægge lare hærth a fig och tha a
 han ther icke fôr at bôthe hwerke xl march
 eller annet othen saa som tving man tycker
 fithen rath ware oc saa scal han hanu løst
 lathe En wj̃ fiden hyn ther i fengzel war
 fithen han haffwer hannum rath giort fige

Sogge frieder
 yan

Annen

at ther war ey rattelighe meth hannum fa-
reth oc han war ey met low' taken eller hol-
den tha ar hyn fore at swarie thet met the
tylcher eth at han tock hanum met skall oc
rath oc for saa met hannu som low ar En
ey kommer ther naßnd fore forthu han ha-
wer thet met syne witne malt ath ther war
loglige fareth met hannu en güder han ey
low fess tha bote pl. mark mannen oc so ko-
ninghen

¶ Om man draper annen a torge

xxxi **D**Raper man annen a torge tha a han
at bothe ther fore frander tyl man bo
ther oc pl. mark oc koningen pl mark Och
for the iij mol at man worthet a torge dra-
pen eller a bothe festningh eller a gret gylf-
wen eller brender bondens huss op tha mo
koning met ratte skiffte oc tage syn lot ful

xxxiij ¶ Om man sarrer eller baric annē a torghe

*Longwid or
re. 2* **S**ar man annē eller barier a torge tha
a han at bothe bonden for for eller for
bordag som til kommer oc ther tyl pl mark

Bogh

bonden oc saa koningē En dyl hyn ther gior ^{Er vinds ha}
 orth haffuer oc ar ther witne til tha dylie ths ^{jaar naffn}
 met naffnd ar ther ep witne tjl tha dylie
 thet met thre tjlther eth are oc flere met has
 num och aa the eller hugghe hyn tha bōthe
 hwer there pl marck saa som hyn ther gior ^{Er inds vinds}
 de oc dylie ms thet same law hyn dylde ms ^{jaar long}:

Om pl marck moll

xxviiij

Thet skal man oc widohe at all the moll
 man wyl haffue naffnd fore som are
 enthen hærwercke eller pl marck mol tha a
 hā sōr at lade male fith witne en hyn tager
 with lowfestning then stath withne a ath
 male ther ar a tūnghe En fester hyn sōr low
 an wītne haffue malt tha ar hyn skild wīt
 naffnd En fester han low effter witne tha
 skal hyn ther sōgher naffne septen man iort
 a gendhe och moo han naffne hannum lan-
 bo om hyn wyl wether taghe ther lowen
 skal giffue och then ther sōgher moo enghā
 tjl naffne ther hans frandhe ar iinnen tpe-
 tie man oc fithen han haffuer hannū naffnd
 sexthen men tha skijwther hyn tre aff paa
 tūnghe om hā wil oc the trathū ther til woz

Amen

de naßfnde the komme atther igeen til hær-
rets tñng saa at tingh ær i mellō hwæt som
the sijn gōre aff the træthen thet ær fwołth
swarie och flere tha ær thet thes battre. och
tha sculle the saa swarie bethē them saa gud
tūl hielpe och helgen ath the haffue spwoth
och atlepth och kwnne ep ratthere spōrie en
han ær saglōß eller at han ær skpldigh swa-
rie the hannū saglōß tha wære saghlōß En
swarie the hannū tūl both tha bōthe

ccix ¶ Om brunke bruth

Germania
662
Fōðr nogher man sijn kosth i fith skūb
eller han ær hiem kommen meth sijnē
koste oc sōger hannum ther noget man met
fam man oc gōre hannum ther noget tha a
thet fore hærwerke at bōthe som the thet gi-
orde i hans eghen gord oc saa the i fard oc
i fylge ære m̄s forti thz kaller m̄a brunke brut
wære

ccc ¶ Om bodhe bruth

En haffuer man bood for fith skūb oc
sijnē koste i fr̄d oc gor man indh tūl
hanū m̄s fam mē som melt ær oc gōre thē no-
get wūt hanū tha bōte hā thz hā gōr oc thē
til iij march forti hā giords wūt hanū i sijn
bood s̄a ær boddegāg oc ære the flere tha gōre

Bogh

thet samme En draper han bonden enthen
i hans skaph eller i bodh tha bote swille mäne
bøther oc ther tül tywe march fränder och
saa koning

Clymor man maa sin iort forgøre xxxi

Ghet scal man oc wüde ath sijn eghen
iorth maa man meth enghen forgøre
for othen han far aff rüghet oc far saa met
othen rüghes man har ind paa sith eghet *Amind. 100*
rüghe och harier tha haffuer han forgiorth
hwer penning han a innē rüghet bothe iort
och andre koste with konighen forthü thet
kalle man affwents skjold modh righet

CAth koning a bondē at fo sijn cathy xxxij

Ghet scal man och wüde som malt ar
at alle stæde ther som bonden a. xl. *Gordon 1000*
march Ther a och koning xl march en tock *reid first*
saa at koning hielpe bonden først sijn cathy *haffue 100*
forthi at thet wor with hannū giort *De fi*
dhen scal koning cathy haffue

CAth man scal ms frith til tünge fare xxxij

Ghet scal mā och wüde at man a meth
ratthe fran sin eghen cathy wep oc tül

Annen

tings tha han m̃s r̃attlye at haffue frith och
 ather aff t̃inghs oc hiem t̃yl fin eghen r̃ath
 w̃eñ frith at haffue ho som hanū draper tha
 eller s̃arar eller barier tha a han aly b̃othe
 gerningen oc ther til xl. marck eller dylie met
 thre t̃ylcher eth

E Har begynñes trit̃ia bogh
 I Om g̃ld s̃attis i swine sl̃y
 ii om man tagher annen til d̃e
 iii om t̃al draper f̃rellman
 iiii om h̃offuet l̃amme
 v Om thet samme
 vi om thet samme
 vii om hand h̃wogges aff
 viii om f̃oder aff h̃wogges
 ix om l̃ebe aff h̃wogs
 x Om l̃ythe oc s̃ar
 xi om mantz b̃other
 xii om l̃ythe ther ñal̃fnd̃ g̃yff f̃ore
 xiii om l̃amme th̃i f̃uale m̃a b̃oter h̃or til
 xiiii Om s̃ar
 xv om s̃ar ther flere are samme at g̃ore
 xvi om s̃ar ther ep ar effther
 xvii om man tack̃s i h̃als oc i h̃or
 xviii Om bens eller steens h̃wog
 xix om stange h̃wog

Bogh

cc Om ran
 cci om rans witne
 ccii om ræt tingh
 cciii om iuale hellig oc faste helligh
 cciiii Om iort skøtning i hellig
 ccv om el march mol
 ccvi om lants ting oc fastning
 ccvii En skypther hanū eth ting eller taa
 ccviii om mantz man helge oc paa herres
 tingh tagen
 ccix om gadhe worther huiet

¶ Om ildh lattis i swiñne skj

Wither thz saa at bondē
rjther eller gor til anner
māts i harm hwi oc sat-
ther ijd enthñ a markē
i hās swiñne skj ellē i hās
aelgord tha a hā at bōte

bondē. iij march ther fore En thz skal man oc
widohe at om noget man haffuer fine hws
wologlighe lath eller aelgord eller haffue oc
worde the op dōmde saa at man maa them
ms low op gwonge tha mo mā tok ep brād
i thm at fōre othñ mā wil saa frith fore thm
bōthe som the wore eij ms alle op dōmde

¶ Om man rader annē man tjl dōde

Rader say

Rader andon
the dōde ix fRypp and on
egh iij f iij

Np march a mā at bōte fore om hā rater
anner til dōde oc. iij march hwer then
ms annē are i drap oc repste od oc agh paa
eller noget gōre til hās dōth oc saa the wold
roff gōre paa dōder man

¶ Om tral draper frelffman

DRaper nogher mās tral frelff man eller
hanler tha a han at lathē tralen wth
i hys frandher wold och ther til wi. march

en løper tralen bort for en han antwordher
thent hanū tha skal han swarie tylther eth
Ath thet war hwerken met hans radh eller
budh at han lēff borth oc bēthe. iij marck
kommer oc saa at hūns næste frānder sighe
at bonden bēth hannū eller rodhe hanum
thet tha warie han figh met tre tylther eth
oc kan han sig warie Ath han hwarckē bēth
eller rodde hannū ths tha bēthe som paa ar
malt en kā ep tha bēthe swille man bēther

Om hofswit lanne

Are are hofswit lanne paa mannē thē iij
man a for hwer at bēthe swille manne
bēther som ar mans næste trange oc lønlig
ting Vidis fūll
mand bōden
Om noghet there worther aff hwegget
eller skoret en gōr thet en man at hā hweg-
gher anthen tha eller tre ms alle ath eth are-
de tha bēthe icke mere fore an en mans bē-
ther en tok at han haffuer flere aff hwegget

Om thet samme nor flere gōra thet h

Are the flere man och at hwegghe
hwar there sār en lām aff eller flere
tha bēthe hwer there sār meghet som han
gōr paa hanum en tok at thet ar alt ath eth

f i

Tritie

arade ath anner klar na-lla aff och anner
twonge oc tritie lönligtingh. tha bōthe hwet
there swol mans bōther oc ar ther flere man
oc hwogger flere lather aff at et arede Tha
bōther hwet there som til komer En ar saa
at na-llen worther ey all aff hwoggen tha bō
the saa meghe münne effther godhe mans
alyn som man tycker at thet ar münne

vi **C**Om thet samme oc om flere lomme

Ghet ar sex lomme som mā a for hwet
at bōthe halff mans bōther som ar twa
oggen tho hender och tho fōdher worth eth
oghe uth stwongen tha bōthe ther fore halff
mans bōther en worde the bode uth stwong-
ghen tha bōthe swol mans bōther fore En
kommer saa at nogher klar anner paa oghe
saa at synes tapes oc oghe lūdher an i pā-
nen tha a man ther fore at bōthe fierdingh
aff mans bōther En klar han them bode saa
at the thabe synen tha bōthe halff mans bō
ther fore

vii **C**Om handh hwogges aff nogher man

En worther annen handh aff hwoggen

Bogh

tha bēthe ther fore halff mans bēther En
worther bodhe aff hwegghen tha bēthe swal
le mans bēther en wordher hand saa hweg-
ghen at man kan henne ickē nōttha en tock
ath hwan ficher all wedher tha a han at bēte
fiardingh aff mans bēther en wordher hū
ellers hweggen tūl lythes tha bēthe han eff-
ther so som lythet wūth both som fōr ar
malth En worthe och fūngherne alle aff
hwayne tha bēthe halff mans bēther forthū
man kan ep meth then handh spilla som ep
ar fūnger tūl en hugger hā tommel fūnger
ena aff tha bēther fiardingh mans bēther
en hwaylken fūnger man eller hwegger aff
tha bēthe ū. march sōlffs oc aff en man mo
ep mere bēthe en halff mans bēther for hā
som nu om een handh ar malt oc om lyte
oc fūngher som fōr ar mēlt

Om fōder aff hwegghes eller hand

En worder fōd aff hweggen tha ar thz bly
och halff mans bēther Worthen han
och saa hweggen ath man nptther ickē aff
hanum En tock ath han hangher wūth tha
bēthe fiardingh aff mans bēther En wor

Tritiae

ther han oc saa lythet atly man maa noghet
aff hannū nōtthe tha w̄rthe godhe men ths
saa a tynge w̄rthe t̄yl m̄althe oc the w̄rthe
thet saa som lythet ær t̄yl En w̄rthe alle
tear aff hugne meth i saar tha ær thet siar-
dingh aff mants bōther w̄rther tommal
toan aff hwiggen tha ær thet otthendeel aff
mants bōther En enghen aff the andre taer
bōdis mere fore en, iij march

En om þe w̄rther aff hwigghet eller
skoreth och kan han tok hore medet
tha bōthe han siarding aff m̄atz kōther En
myster han hōrellen m̄s tha bōthe swol m̄as
bōther w̄rther man slagen saa with þe el-
ler i hofstet wiher sor saa atly han kan icke
hore tha bōthes ther halff mants bōther fore
En w̄rther som hwigghet aff þet tha bō-
the saa megz minne s̄a lythys ær minne oppo

En lape worder off hwigghen

En kōnier saa at nogher hwigger lāpen
ic aff andher eller saa i k̄yn atly oppelth
stor eller saa skoreth i lappe at ey maa sam-
men ganghe tha scal godhe man thet w̄rte
som t̄yl w̄rthe naffne paa tynge oc saa

Bogh

bøthe hyn ther giorth haffuer. en hwar som
 worther hoggheer lythe en soz tha bøther hā
 ep bothe *En* sæer man annen i antlæde saa *Om lye de*
 ath ep maa hylies tha bøthe saa rath oc sex *anfigt*
 øre tül lythe both en worther thet saa dñpt
 ath man maa leghe ich lythet soz i oc annet
 dghet ofuer arra ch och dragher han saa eth
 Kro och aff hyn anet røres ep tha bøthe soz
 bøther och ther tül en øre both

¶ Om lythe oc om soz

¶ Thet scal man oc wiðhe ath alle the ly-
 the som hogre are an soz tha a hā ther
 iche fore ath bøthe for dagh och iamlynghe
 en om alle lythes bøther tha a ths iche for at
 bøthes en thet haffuer standhs dagh oc iam-
 lynghe *En* aff hwarly maa man iche geen
 male om bøther nar hyn wyl haffwe som
 læmmen oc skadher a *En* worther mantz *Tant vly*
 tan woth slaghen aff fare tandher som twan-
 ghe faller i tha bøther han hwarghet oc een
 halff march sölffs fore tannē worther oc tha
 tha bøthe een march sölffs worther tha eller
 thre eller flere tha bøthe so som tül kommer
 for hwar een halff march *En* worther kün
 tan eller tandher woth slaghe tha bøthe hug-

Tricia

ghet och for hwer tan tho ore splfs

Om drap

Adther man drapen tha bōthe ther
fore samthen march splfs lūgher han
i dōtz for och kommer hyn thet giorth haff
wer och forbeder hannū En tock at hyn for
lader hanum thet tha a han togh at bōthe
frolle bōther forthi han maa ey the bōther la
ther som han scal ey fialffuer taghe En the
the ro. march som fore dōt mā sculle giffues
tha scal hā taghe sam march splfs ther try
ting are gangne aff iæmlinge fran thet thē
bōther worthe faste Och andre sam march
ther andre try ting are gangne oc. a march
iæmlinge dagen effter at bōther are felihe

¶

Om mans bōther

Guorlof God.

Skad Godis or

Skiffis bland

Stytinge

En then ther bōthe scal Han scal fōllh
bōthe en sall aff fith eghet oc then an
nen sall bōthe fadernes frender och then tra
die mēternes frænd oc saa hyn ther naft oc

Bogh

at tage bøther hā tage try ting aff thū fōlle
 sal oc try ting aff then annē sal oc so aff thū
 treptie och fædhernes frændher taghe en try
 tyngh aff hwar sall och mōthernes frændher
 en trytyngh fōrthū the kwinne soa bāst
 skiffthe och hyn kom saa bāst wither ther
 bōth haffuer En fæter man annen for so, ath *En bōt bōt*
 ep ær lpthe tist tha bōthe iij march En fæter *ij*
 man annen hol for tha ær thet sex march bō *En bōt bōt*
 the thet kaller man hol for ther en then ær i *ij*
 øffre gwolff eller i nathre gwol eller gōmmen
 hand eller fōdly eller hwar som thet ær thō
 innen oc halch othen om kringh tha ær ths
 sex march bōth En fæter man annē flere hōt *En bōt bōt*
 for eth eller thwa innen for eth eller flere sam-
 men tha mō thet ep mare wōrthe en eth
 ær the om mannen ær wōlthet en fæm then
 march bōth thet ær fæm march sōlffs En ths
 for man tagher been aff Thæ hwar man *En bōt bōt*
 ghe been for flore ær ath man kan then *En bōt bōt*
 ep hplie meth thet brethe aff mans tōmmel
 fūngher paa brethlūghe then tha a han ath
 bōthe ther fōre sex øre eller dylie meth fæ the
 mantz eth hwerth been som man kan kēne
 ther wōlch margh haffuer lept eller with
 hynne tha ær thet halff march eller dylie

Tritia

*Brad stent at
by skind g
melling oel
Berhad.* Met tre mants eth oc hwert been som i mol-
logh skaldher tha bōthe tha ore fore Och
hwer thet man ma see tha bōthe halff tritie
ortugh fore eller dylie met een eth

Man skal man **xiij** ¶ Om lythe ther naffa gūff fore

Man skal man ¶ Thet scal man oc wūthe om hogh dyl
man anthen sar eller lythe tha a han
icke mere at swarie for i there en naffnd. oc
fithen for the andhre sar lawfasthe mants
eth En ar thet aff hogh eller lythe eller thet
sar ther han wyl giffue paa ther sag segher
ar. tha a hā at swerie naffnd fore eth arethe

Man skal man **xij** ¶ Om lamme ther swol man bōther hōr tūl

Man skal man ¶ Thet scal man oc wūthe om the lamme
ther man a swol mans bōther fore thm
scal man sammelwādh dylie som man ha-
dhe man drapeth Ere the och tho lamme
ther swille man bōther a fore ath bōthe eller
tha segher aff een man Tha scal han och so
lori fore giffue eller hwad som man ger at
een man ther swille man bōther a fore ath
bōthe. tha warie han som mandrap

Man skal man **xij** ¶ Om for

Man skal man ¶ Thet scal man oc wūthe haffaer mā for
sanghs aff annē oc sar mā til tings mē

Bogh

grent for thet spath ar ~~och spjæ~~ ^{Spjæ or spjæ} ~~scat we~~ ^{vi leggio}
 dher taghe och see tyngh man ath thet ar
 lawe for tha a hyn at tage ther naffnd igen
 som wijther hanu haffuer gjort Enfar han ^{han ey tiel ring}
 ep tyt tynghs met npt far. och ar for paa for ^{nygt sa ar}
 tha tagher han oc naffnd i ghen En ar ths
 hol for oc ar ar paa oc see the godhe man a
 tynge more tyl naffnde ath thet haffuer la-
 we for waxeth tha bõthe ther fore vi mark
 om han kan icke dplie thet met naffnd En
 i affuer them om hwar heller thet ar hol for
 eller ep tha dplhyn at thet war ep hol for
 meth tplther eth eller bõthe iij. mark om tha
 mwnt for ar En haffuer han sanghet fleræ
 far ath eth ara dhe tha dpl hyn hol for och
 tu mwnt for meth ij. tplther eth och anneth
 far ms en tplt Ere tha samen eller flere ath
 sare mannen tha maa han hwar them giff-
 ue sagh ther hand wil och tha scal och there
 far haffue naffnd Ere och fleræ for til en a
 men are tha gifue thē low fore oc ep naffnd

¶ Om far som flere are sammen at gære ro

En kommer saa at manghe man sare
 en man oc hā faer enthā. marg for eller
 lpthe oc hyn ther hōds haffuer songhet haff-

Tritia

wer lydet wíth at hette eller ícke wíth then
 alle gange tha mo han ícke hñn annen mere
 helge an han gñther bñth fore hñmadh som
 thet ar heller lythe eller annet for Worthen oc
 so ath nogher man bñther the sam for igen
 oc wil han fithen warie the andhre sar ath
 hñn for ther ep bñther fore tha maa han ícke
 flere warie en han haffuer bñth fore so ath
 hñn for so swol low eller bñther fore En the
 sar nu are malthe oc scal naßfnd fore gan-
 ghe Tha scal han naßfne som sagh gñfwer
 oc naßfne engen aff sine frander ther are in-
 nen thritia mantz aff hans som sagh søgher
 oc engen lanboe othen thes ene at hñn wil
 thñ haffue ther han sagther. oc scal hñ ther
 haffne x. mantz och hñn scall aff skpwothe
 the och wñlle fithen fyre man warie och
 swarie thet ath the haffue spwoth och leeth
 och wñthe ep sannere an han ar saglñst tha
 ware saglñst an swarie the at the kñn-
 ne ep anneth spñre en han ar skñldigh tha
 ath bñthe

*X. mend pñst
 swære pñst
 oc saglñst*

Om sar ther ep ar ar pas

AN worthen saa ath man sagther annē

Bogh

for saar oc ar thē ep ar po oc ep so synt a tīn
ghe ath man figher at thet ar lame for tha
gūffue the tylcher eth fore Gūther han ep
lowfeth tha bōthe iū marck

¶ Om man taghes i hals oc i hōr

roij

¶ R tagher nogher man anner iūmer *Indp. l. 100*
har eller i kope oc drager eller twatther *3 bogh 32 cap.*
hannū met wredhe och i hōr oc slar hannū *6. d. 10. v. 1. 2.*
meth handh eller naffwe och gūffuer hannū
ior hwagh och gōr hannū al thetthe ath eth
aradhe tha bōthe han iū marck Och kom-
mer thet saa ath han slar hannū fithen mē
staf eller meth stangh i thet samme aradhe
ther han haffuer alt wūgh hannum giorth
tha bōthe han stanghe hwagghet ena och
læghē alt hūnt annet nether En ranta han
hannum tha bōthe ranneth sar och hwaggs
sar hwadh som thet war heller met stangh
eller meth annet wapn

¶ Om bens hwagh eller steen

roij

¶ R kaster man ath annem mē steen eller
been tha bōter hā icke mere fore en iū
marck othen ther worther lpthe oppa En

tager hā been eller seen staff ellē stang
oc slar annen mē halden hand hward heller
hā slar ith slaw eller flere tha bōthe iche me-
re fore en sex march om ep worter lyte paa

ix ¶ Om stanghe hwegh

¶ N mare sigh anthen been eller hward
skens som thet ar ther man moō illa-
barie an mā mē som mē staff tha bōthe thē
fore nī. mark som fore stanghe hwegh en dyl
han bordaghen Oc ar ther enthen ar eller
lythe oppo tha dylie han ths mē neffnd som
saz. Et ther hwerken ar eller lythe paa tha
dylie hā mē twige tylher eth. en worder
saa at man barier anner tyl lythes oc ar ths
stere en stange hweg tha bōthe mā lyths och
ep stange hwegget. en worder thet hōghre
oc lythe ar paa tha bōther mā oc lyths som
i antlode Saa haffuer warith i mūnne ath
man haffuer bōth for lythe ther han bordhe
hūn anner pt march

xx ¶ Om ran

¶ N got man hand ran with man tock
thet ar ep mere en. v. penninge och ar
witne til tha scal man bōthe thet eller dylie
mē naffo oc scal tha lathe male witne paa
tūnghe

Bogh

tjninghe for han sælther low fore En festher
han for low en hyn lather wjthne malt tha
ar næffndy borthy och tha gylffwe tpleher
eth eller bōthe iij. march the samme low ar
ocy om man ranner anner i hans eghen
gordh saa som handhen sar sælff a tha for
han sligh samme næffnd fore tack thet ar
ep mare an sam penninghe som thet wore
handh ran En god han hannum ellers ran Ran
tha moō han ep meth mjnne tjl næffndy
komme en fore halff march mōn. tha scall
ther oc wjthne paa malā som malth ar.
om hyn wjl næffndy haffwe for an hyn
festher low Thet scal man wjthe ath fore
anthen there thet han a sælff ther tagher
eller han a loth i tha a han ep ath taghe
næffnd fore och thet stor a them ther wjth-
ne bare

Om rants wjthne

En kommer ther trætthe a tha sculle
the thet see ther wjthne bore ath han xxi
ranthe tjl saa meghet loth och han otthe
ther iche i ther ranthe tha then ther ranther
wooth

Tritlo

worþh naſſne ꝛ. man tñl ſoo ſom þoo ær
malþ om ſor ſoo ſcal hæc wære En wor-
ther anneth thet ran thet ep ær tñl halff
marck eller hyn haſſwer oꝛ ep wūthne tñl
ther ranther worþh eller tock thet ær ſelags
ſæa ſoo at han a ep aþ taghe naſſnd igen
Tha ſcall hyn gūffwe hannum tꝛlþer eth
eller bōthe iꝛ marck

Om rath tñng

xxij **T**het ſcall man oꝛh wūthe aþ tñng ſcal
haſſwes i ſtadūghe tūma Och then
ſtað thet koning haſſwer rat giſſuet oꝛ the
haſſwe wither taghet ſom i hæret ære oꝛh
haſſue ſag iā til oꝛ mo thet icke annet ſtað
ſkūothes

Bogh

Skjøthess dthē m̃ alle hærrets mans willia
 oc konings ia tū man ther theris laghe dag
 ar och the haffue hafft aff aloher thet scall
 ware then dag fran halff ganget mūd dagh ^{ting man}
 oc ep mo thet langer ware en tūl mīth aff ^{ey goelund}
 ten oc mo ep ting ware mūnne en m̃ tollf ^{minder end}
 man worder nogher dom dōmt for halff gā ^{12 men}
 ghēt mūd dag tha ar han som hā wore ep
 dōmder mōrther oc lage tingh sath om half
 ganget mūd dag eller sjar mere oc kommer
 laa at the skūlies at oc kōmer fithen andre
 man nar tinget ar brōdet och sette anneth
 tingh tha hwað som the mæle ther ths scal ep
 were stadigere en sō ths wore ep m̃ alle mēlt

Om iule hælgh

En iule hælgh oc faste heilg oc pingis xxij
 dags hellig oc høst hellig oc lantstings
 heligh tha a man at nythe om alle mol othū
 om tpfnet at man tollf enghe saghe sware
 En sijn tpf mo man søghe sō wel innē helig
 som othen En kommer laa at nogher man
 tagher sijn tpf oc wil fore tīl tings met han
 num innen helig tha fortū at man scal ep sag
 løst man taghe och forkomme hanum meth
 tpf sagh och komme ep andre man tīl tings

g i

Tritia

an the han bedher til tha moe ep tving met
mynne ware en met fire men och tywe och
wil han dømme mannen tha lathe han the
man dømme ther bonde man are i herretz
oc log faste are En tok the ther ep are hās
spillinge oc ep hans lanboe ther tyffuen has
wer tyl forth

cciiij Om iort skøtningh innen hellig

Okt om man eller ting holde oc i hellig
have som ar faste helig om pløgning
om man wyl anners mantz hæfde aff han-
num taghe eller wange roff with hannum
gøre eller man skyl om garde eller man wyl
wologhe halle aff dømme aff korn och om
man koper aff then ther næst ar ath kope
thette mo man alt innen helligt gøre En ep
mo ther annen skøtningh worthe skøth en
man skøther siue næste wanne och ep mo
ther tha lymfningh worde forthy thet scall
almings ting ware ther ep skens scal a lyse

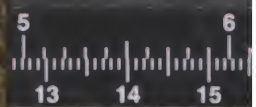
ccv Om pl marck moll

Drop oc pl marck mol oc aff hwig hād
eller fod oc the mol ther halff man bō
tehrkommer fore och alt thet pa mantz frit
gor thet a man alt a lantz tingh søghe och

Bogh

enthet anneth mol hwerken ran eller for a *Landsthings*
man met ratthe a lantz tingh ath dale for *Sag:*
othen thet haffuer føre warerth fordelth a
harris tingh tha mo man fithen met thū
tū lantz tinghs fare eller om man skūl om
lom paa herris tingh Tha a han skūl aa
lantztūngh at haffue then man ther effter
mandrap mæler om han wūl ep skaffne tha
scal han først lūwstā dropen a eth tūng off-
uer then ther han wūl och naffne hannum
och a annet tūngh scal han oc mæle och trū-
tia och fiærde oc tha a met ratthe tūng mā
lagge hannum i spmth fore hannum kom- *i findt er*
mer so ath eth tūngh skerpther aff the tha *fiøngens dage*
ma ær mælt tha scal han ather a ny kalle
bothe lūwstningh och skaffne saa som thet
worre ep føre mælt En holder han alle tū-
ghen æfter thp som mælt ær tha a samthe
ting ænthen felle bøther eller logh En haff-
uer han soth eller forfal saa at hā mo ep tūl
tūnghe kōme tha a hans naffe wanne ath
felle bøter fore hanū eller logh En gøre the *for xl mande*
hwerken there tha mo man a samthe ting *Sag paa liffing*
hans frit tagge En for xl march moll tha a *vil landsthing*
han ath lathe skaffne hanum til lantz tingh *end pøgeder*
meth tha man tha nather føre En lantz *inde vil wate*
tūngh warther och then dagh han skaffe *for segs:*

Tritia

tha scal man lathe hanum ætterne fōr en soel
 gōr naether oc ther scal wīther wære at mīn
 the tho hās granna oc fithen han ær ætterne
 tha a han at mæle a lantz ting at gīssue ha-
 num ther her wærke sagh eller the pl mark
 sagh ther nætterne hōr til om han wil nætterne
 hafue oc kommer hyn geen hannū tha lathe
 han mæle fith wīne fōr en hyn fethher logh
 En kommer han ep geen hannum tha maa
 han och lathe mæle fith wīne Oc tock so
 at tingh man hōre thet at han haffuer ther
 wīne ath han loth thet loglūge mæle En
 kommer ep hyn ther swære scal och kommer
 hans forfall tha ær thet fōlt fōre thet tingh
 En wōrther ep forfal Tha a han meth rat-
 the ath bōthe ser fōre then ther loth haffuer
 so som han haffuer ætterne hannum och at
 mel thet fōrthe tūng tha scal han oc annet
 och trūtia En wōrther thet a fōrthe tūng
 ath hyn ther swære sculle wōrther a mīnch
 ath han grūper fōre och dylie thet tūng
 oc bīwote loghen eller anner a hans wegne
 eller och a trūtia tūng om nother gōr wī-
 ther thū tūng och bīwōther geen thet trū-
 tia tha scal han fiærde tūng lathe hannū
 ætterne so som the tre giorth ær oc tha a hā

Bogh

ath komme oc fæsthe ther bōther eller logh ^{sest eller eller}
 eller han scal frithlōst ware En ær thet saakōng ^{sest eller eller}
 ath hwerken thet fæsthe tūngh war skotet
 och ep thet tritæ tha mæ tūngh man lag
 ghe hannum thet fierde fore och tha scall
 enthen frithlōst ware eller hannū tūl rætte ^{æt. iij. ying}
 standhe forthū ath ep mo then rath ware
 at hyn ther sōgher scal lengher draghes fo-
 re en tūl fierde tūngh

Om latz ting oc om fæstning

En kan thet och soo worthē ath hyn ^{proi}
 ther sōgher haffwer stæfne lathz en-
 then eth tūngh eller thw och lather pffuer ^{stæf som lath}
 skrēthe ath han mælar ep a eth tūngh el- ^{i rædij ying}
 ler thw oc lather ather stæfne tritæ ting ^{gaa. fore. 18a}
 Tha ær hans tūngh nōth En lather han ^{er hantings}
 thet tritæ ting offuer skrēthe tha mo han ^{uolr.}
 ickē mæle wīth hannum wīthen han tager
 ather a nō och komme the bothe a til tings
 Tha ær hyn nærmere ath hære ther sōre
 wordh kærth offuer forthi han mæa han-
 num saa wæfwe och draghe ath han mæa
 ep komme hære wīth hanum ther sōr haff-
 wer kærth om han wil draghen En will
 g iij

Tritia

King man

*Sende anden
i puden*

*Stand aar
och sage*

*Lige nogen
sige sige, isen
hand inde for
for hand bliff
for*

then ther effther mandrag søgher eller stoff
ne an ljuose tha mo han och lather han pff-
wer skrypthe en then eth ting eller thw Tha
ware hannum och tinghet nyeth som mact
ar om pl. marck mol En thet ar och rath at
komme the bothe tül tünghs samen then ther
kar oc hyn anner. en tock ath thet skrypther
pffwer flere tüngh Tha skal hyn ioo forst
warie figh om drapen for en han seghther
hyn annen igeen En kommer saa ath han
worther siough at han maa ep tül fiardhe
tüngh komme then ther kallet worth tha a
han meth ratthe at standhe syne naste we-
ne fore eller som machtigh ar ath rath maa
worthe aff handhe och ladhe fasthe rath
for figh Och tha a thet ath standhe dagh
och iamtüngh om hyn worther ep fore
for ther siougher luggher Och skal hyn
ther fasther enthen twighe logh fore gore
eller bether En om hyn worther siough ther
sagh segher ar tha sanne och syne naste
wanne fore figh eller annen hwem han wil
meth wüthne och a han ath male och segher
met hyn om han ar ep siough En ar han
siough tha skal thet standhe tül han wor-
ther for om han luggher ep langher en iamt

Bogh

lünghe ær ganghen En tha see han enthen
 rath aff hanum eller ladhe hanum saghløst
 En kommer oc saa ath hyn ær wathen rü-
 ghet ther hyn haffwer tül tünghes kallet
 Tha scal thet och standhe dagh och iær ^{End noged fæm}
 lünghe En far han borth fæhen han ær ^{down siddes fæm}
 stæfndh Tha moa thet hannum ep hæl ^{von stæfndh}
 pe Tha scall hyn hannum swolch søghe och
 scall low swolleghe offwer hannum gan-
 ghe so som han hiam were En kommer
 och soa ath han ther søgher sjar ath han
 war ep bort faren sør an han wort stæfndh
 oc hyns wærien mæler gheen och sjar
 ath han war sør borth faren Tha a han at
 fæsthe hannum tylther eth och dröghe han-
 num ath hyn war sør aff landhet faren, oc
 tha a thet ath standhe dagh och iær lünghe ^{End wærd}
 En wyl hyn kære offwer hannum hyn ther ^{aur och dagh}
 søre kærde Tha ær han nærmere at mæ-
 le wylch hannum the fæsthe treptning effter
 ath han ær hiam kommen i rüget Tha scal
 han fæsthe mæle En lather han pffwer skry-
 the tretingh tha ær hyn nærmere ath kære
 som ep were søre kærde oc thet ena haffwer
 hā ther mæ wünet at hā ær ather sør nærme-
 re at kære offwer hanū om hā wil, en so sō hā

Tritia

wthen rüghet och a dagh tül sex wgher om
han ær othen lantz oc innen rüghet om han
ma·ler oc fiær at han war hümme thet han
kallede hannum Tha scal meth the samme
som han wore othen rüghes En kommer
han tül rüghet oc scal logh fasthe igeen Oc
ær withne tül ath han haffuer fære lathet
male sich wüthne a tinghe Tha tofste han
ep anneth withne male En haffwer han
ep withne mæth tha scal han lache wüthne
male fære han fasther logh ighen En fi-
then han haffwer logh fasth och ære the bo-
dhe innen i herreth boendhe tha hyn thet
skadhen segher scal næfne hannum sexthen
man aff thet samme herreth the bo i Och
hyn sküwther aff the hans stander ære eller
manne innen trüthia man wthen thes ena
ath hyn wül them haffwe och sjar iaa tül
En bod the ep bodhe i eth herret Tha scall
man næfne ynnen thet herreth som han
boer i thet sæghthet ær En haffue the ep
boligh bothe Och haffwer hyn thet sægh-
thet ær boligh innen flere herreth Tha scal
man næfue hanum aff thet herreth som
han wül hannum tül swars standhe och aff
thet herret scal hā hanū næfne næfne thet

Bogh

hyn næffner hannum fith hient wære tynnen
 Och then stædh hans hūem hws ær i thet
 samme hærreth scal han næffne i om han ha
 mer ep hūam hws i thet hærreth tha scal
 han hannum worthmeth, sethe ath han stan
 dher hanum tīl rætthe oðh ther scal man
 næffnd næffne En fithen næffnd ær tha
 sculle the līwste thet hīame paa hærreth ting
 en ær næffndh i thet hærreth som tūng hol
 les a tofsoagh tha wærther anneth tūng
 ther næst hwilket hærreth som ep ær tūng
 a tofsoagh tha wære thet a sōrthe tūng
 tha scal man næffne oðh līwse aff the paa
 lantz tūng wære tīl næffnde wærther saa
 ath the komme ather paa thet næsthe hær
 ris ting tha hwar som the gōre enthen fælle
 eller skære hannum tha stōr thet som paa ær
 melt En fælle the hanū tha felle hā bōter for
 ær hærreth man leghe hanum fore ath bōthe
 p mærk innen lēx wgher en a thet samme
 tūng ath han feller hannum bōther a tha
 næffne the hannum fīre man til ath wōthe
 bōtherne meth andhre frandher ær wēner
 oðh ther tīl kommer ath bōthe Tha sculle
 the sōr wōthe som the wōlle and swære
 for gudh at them wærther iæffnt i mellom
 ær so at the kenne fange hūns willie til the
 1693

Tricia

bøther skal tage om hyn ar wsell ther bøthe
 skal En fonger han bøther tha sculle the thz
 lymse a tynge at thet ar giorth En byster
 hyn ath han bøther ep tha sculle the atther
 fare til hærrets tyngh oc lymse ther at han-
 num fial a hender oc han bøthe icke oc tha
 sculle the atther mē nafne paa hærre tyngh
 hanum ther søgher oc the sculle fülle hannū
 tjl lantz tyngh Och lymse ther at hyn fialt
 a hender och bøthe icke och ep wille fesse
 bøther a hærre ting othen the fonghe han-
 num om bethz ther saghen søgher hans frēt
 at tage so ar thet om alle the mol paa mātz
 frēt gar oc bøther ther tjl fæsthe. och the tjl
 bøthe wirtningh wæret ther a tynge som
 tjl nafndhe och om hyn wjl ep bøthe are
 ther bøthe sculle effter theris wirtningh tha
 a fæsthe lantz tyngh ther effther meth wjt-
 ne som hanum wore paa hærre tyngh tjl
 nafndhe ath han wjlle ep bøthe tha gor
 thet io paa hans frēt wthen hyn wjl ladhe
 thet stande for gutz skploh then ther sag sø-
 ghet ar En til hærre ting at skæfne en nath
 for en ther wort oc for sool gor nader oc hæ-
 wē. granne wjther och meth tho næn skal
 han lathe skæfne och so mo han fithen paa

Thage Sans
 frūd

fæsthe lantz tyngh
 frūd

hærre ting
 skæfne

Bogh

herrely tyngh kare offuer hannum En ar
 thet om for man om thet for ther wüthne
 ar til Och haffuer for a tinghe meth waret
 Och laghe for ar som bothe kom spack mit
 och spüre tha scal hyn met ratthe ther sag-
 thet ar fellethe naffne eller bother En haff-
 uer han ep a thinghe wareth meth thet for
 gront förre tha scal ar witne a hender wa-
 rie Et och werth for lönlüght at han ma-
 thet ep a tinghe haffue tha a tyngh men at
 naffne man meth hannum ther thet sculle
 see och ar tha ar paa tha a han at taghe
 naffne igeen. en möther hyn a fösthe ting
 ther sware scal Tha ar thet retthelt at han
 bywother anthen bother eller lagh fore Wüll
 han tha sküwothe tha maa han tock hoern
 biwothe wern igeen och met thet fellether han
 ep then dag lagh tha scal hyn ther sögher la-
 the hannun stoffne annet tyngh oc tha scal
 han enthün selff möte eller hans forfal. en mö-
 ther han ep tha scal han tritix tyngh ladhe
 stoffne oc möther han tha forfall a thet tri-
 tie tyngh tha skal han fiærothe tyngh stoffne
 habum Forthi han dplæthe thet förste ting
 oc a fierde ting skal han hanü enthün rat gøre
 eller man skal hans manhelge tage. en kom

Den mandela
 for inden spinge
 3 grøndt saar:

Donley saar

Ros till fiord
 13 14 15

See mandela
 off isage

5 6
 13 14 15

Tritia

mer ths saa at hyn ther sagh sculle sware
 at han wor ep a thynge thet forsthe tyngh
 tha mōthe annet fore hannū oc bīwthe och
 skūwthe en mōther ther forsal a forste tyngh
 tha mōthe hans wēnner tritīa tyngh fighe at
 han gor wīcher tū tyngh oc tritīe bīwther hā
 fore tha scal han stāffne thet fierde tyngh En
 mōthe hanū icke skuth a tritīe tyngh tha skulle
 han ep mere stāffne hanū en trū tyngh men
 af fierde tyngh sculle tyngh mēn lāgge hannū
 tith fore. en haffuer han fōre noget tyngh sku-
 teth fieltf a forste tyngh eller noget aff hās wē-
 ne thet samme tyngh eller tritīe oc haffuer lā-
 thet stāffne thet fierde tha mō ep tyngh mēn
 hanū skūthe til femtte en som pō ær mālth
 om lantz tyngh om han wore wāthen rīghet
 so som pā ær mālth ath han sculle dagh ha-
 we til dagh oc iāmlinge och om han wore
 wāthen lantz oc innē rūghes dagh til sex wger
 tha hyn ther wīl wāre hans wāriēde mō
 hannū wārie for hārris tyngh som hā wor-
 the hanū for lantz tyngh at hā wor fōr borth
 facē en han wor tyngh nāffnd wōrther han
 oc sūnger saa at hā ligger i sēge thet sware
 scal eller oc hyn ther sōgher tha gor oc thet
 om som om lantz tyngh ær mālth

*Liger wend sing
 i song vñ songen
 sinen, oð sōgen
 i sōlwer forfolg
 ning indtill wend elffuer
 fōren, dog vñ lenger wend
 klar og dage*

Bogh

En skryther hannū eth tyngh eller thro

En skryther hannū enthū eth tyngh eller
tho then ther skaffue effter thet første
so at han kaller hannū ep tha ær hannū hwert
hans ting npt̃ skaffner han hannū ather an-
ner ting or skryter or eth eller t̃ tyngh tha
scal han ather op taghe anp or wil tha hpn
kare ther hā karde for tha ær hā nærmere
at kare spne kare then ther føre wort sagt̃

Om mans man helghe ær paa hærrets
tingh tagen

En worter mantz man helge taghet or
wil han komme t̃l thet næste tyngh
ther effther och felle hannum bōther for sa-
ghē or thre fore the ratlōff hā giorde hannū
at han swarede hannū ep och hannum gick
man helge a handher or fester han tha tha a
han at bōthe siorthenne dagen effter Enthe
for for bōther eller for bōdaghe och so fore
hans mähelge or iij marck konings embest-
man och sculle hærrets man næfne iij man
t̃l ther sculle offuer wære ath han enthen
l̃msæ eller hpn gange at sijn rath som melt
ær och tha scal hpn haffue sith manhelghe

h i

Tritia

tapet som mælt ær om han haffuer ep bōth
 En wōrther saa ath hyn fasther ep bōther
 a nāsthe tūngh fore eller haffuer bōther fast
 oc bōther ep a fiorthende daghen tha skall
 then ther søght haffuer lūwste a tūnghe at
 han wille ep bōthe En will han ep faste
 a første tūngh bōther som mælt ær eller han
 faste . oc bōter han ep oc wōrthette lūwst
 affuer hannum paa tūnghe aff thū som hās
 manhelge søgher tha mō han taghe tūl sig
 hwen han wil oc bōrie eller lare hannum
 tock saa at the wape hanū icke oc gōre ha-
 num ep aff hōgh oc ep so ath han scall krēc-
 ke man wōrthe paa langhfrommen . wūl
 han oc heller hans fa: taghe Tha mō han
 well taghe haffue mera En han atthe at
 bōthe Och then stundk than haffuer sūn
 man helghe mūstth tha mō han meth engen
 i logh wære Och inghen sūn kære mō han
 a tūnghe haffue hwardh som wūth han-
 num giorth wōrther For han haffuer han-
 num rath giorth Fortū ath tūngh a ep at
 hialpe hannum ther fōrtūnghs dom wūl
 ep rathe Thet scal man och wūdhe ath
 hwenlken mans man helghe ther taghet ær
 tha mas han ep thet langher haffue tapeth

Sagh

en i thet samme herreth som hans man-
 helghe wor taghen En wil hyt ther ſoght
 haſſwer hans manhelghe a lantz tyngh ta-
 ghe tha fare han meth harris wynthne tül
 lantz tyngh oc kalle hannum tül lantz tyngh
 om han will ther mæthe hannum Oc a for-
 the tyngh han kommer ther tha tage han
 hans manhelge wæhen han kommer ther
 ſalff oc ſalſther ther bether fore om han ha-
 wer ep for ſalſth och haſſue ſaa dagh ſom
 hannum wor tül laght paa herris tyngh
 Och næffnd aff herris tyngh och bether ha-
 num tha alt ſom rath ær i there wynthre wæ-
 re tha nðhe han ſich man helghe En bē-
 ther han ep tha tagher han hans manhel-
 ghe a forthe lantz tyngh ther næſt æfter
 meth thet wynthre ſom a harris tyngh och
 ær tül næffnd En haſſuer han fore ſalſth
 bether a harris tyngh och ær brulthet Tha
 ſcall han ep æghe ſich man helghe a lantz
 tyngh om ſaa æt han haſſuer nogher mæ-
 ſigh ſom wil lowe fore hannum Och ſwilt
 haſſwer ath bethre meth En byſther och
 hannum then lagh dagh ſom tha lægghis
 Tha bēthe hyt ther laſſmeth haſſwer. oc
 byſther a them bōdhe Tha ganghe thet a
 bægghis there man helge Ths ſcal mā oc wi-

5 6
 13 14 15

Tritia

dhe at then ther mantz man helghe haffuer
 taghet han ma hannu ep baria eller lara
 a tynge. och ep laa nar tingh ath ma moa
 see a tynge tyl och ep i kircke oc ep a tovghe
 oc ep hia me ath hans eghen eller ther som
 hans hiem hws ar oc ep om han ar wiche
 i latningh fardh ther a han alth frith at haf
 we Thet scal man oc wiche at alt thet som
 worther giorth wuth hannu then stundh
 hans manhelge ar taghet for uthen hyn ha
 wer thet giort ther hans manhelge tack tha
 scal han haffue aff tha thet goze swalbethen
 eller logh So scal man och fore anner moll
 stæffne oc thet ther rath ar om herris ting
 At hwilket hærre ting ma worther stæffnd
 tyl och mædher ep enthen forfall eller logh
 mol tha a han at bothe bondhen tho ore el
 ler tritæ mantz eth ath han wor ep lighly
 ghe kalleth En kommer so ath han haffuer
 søgt hannu oc stæffnd trü tingh oc fierde
 tingh worther skuthet eller tingh man lege
 hannum fierde tyngh fore Och kommer
 han ep tha oc ar wihugh tha gange dom
 offuer hanum och konings rath En kom
 mer han soo ath thet tyngh ther næst eff
 ther oc biuther log fore at ep war dom tha
 paa hanu gangē oc biuthe bondē logh fore

Bogh

haffuer saghen Tha scal bonden loge fests-
 ningh aff hannum taghe bothe for dom oc
 for haffuot saghen tha naffnes til gode mē
 aff tings ther with more oc hōrde at han
 gōr rath for figh at hyn scal log faste bodhe
 for dom oc for hofuot saghen En bñwther
 han ep bondhen enthen bōther eller logh a
 fante tingham tha tagher konings ambestmā
 nithen dom fōre dēmōher wort bondens
 reth spēst with Oc fithen sijn rath En kom
 mer thet so at nogher mans faa eller gots
 wort her hanum aff dēmt och han haffuer
 liths tñl Eller han ær thñ harre mātz wort-
 neth ther ambestman wñlep gñre i modh
 eller ambestman gōr so illa ath han tagher
 ther mōdhe fōre oc stor ths so dag oc iam-
 linge at bonden for ep fin rath oc ep ambest-
 man oc wil han tha stāffne hanum til tings
 ther sagen sōger. oc ting ær wñtherlight ath
 han wor fōre dēmōth. oc lñwñffer han ath
 han haffuer ep rath songhet Tha dēmme
 thre man hans manhalge aff hannum kñ-
 mer hā ep nāste ting ther efter och bōther i
 mod bondē iij mark for māhelge oc koning
 oc iij mark for māhelge oc bondē al fin rath
 for al ths som hā haffuer mit hanū giort tha
 tage hā tht ting mēs wñtne til som til worde

h iij

Tritia

naßfnde offuer at mare En nar so ar beth
som malt ar Tha lymste the hannum sagh
liff ther til worde naßfnde a thet forste ting
ther effther En worther so at han kommer
ep a thet naße ting effther thz hans mähel
ge ar taghet oc fatter bether Oc thet wor
ther lymste at hyn motte ep bother songhe
Therfor at tha taghe bonden sigh selff rath Ther forgt
haffuer at ep fæa töl tha gor bether a krop
pen och wil han och hans manhelge taghe
paa lants tyngh tha moa han thet gøre

Therfor
at tha taghe
bonden sigh
selff rath
Ther forgt
haffuer at
ep fæa töl
tha gor
bether a
kroppen
och wil
han och
hans
manhelge
taghe
paa lants
tyngh
tha moa
han thet
gøre

rix

Om gade wordher huffet

Skipl man i by sammen om gadhe och
sige man at nagher aff theris granne
haffwe hufft with a gadhe oc bymdhe the
hannum po granne skaffne At han skal opp
taghe om han haffuer wreth sath Tha sat
the thet rath oc beth in thet sore en worter
han töl tings kallet oc gor thet op ms theris
reep thz som han haffuer wrangt sath. tha
scal han op lath oc beth koning iij march
en kwanne the ep worthe sette ther om met
reep tha skal man naßfne rj man töl och the
seulle swarie skal mellom gadhe och toffth
oc ho som haffuer wrangt sat han beth kon
ning iij march

Xij man
at tha taghe
bonden sigh
selff rath
Ther forgt
haffuer at
ep fæa töl
tha gor
bether a
kroppen
och wil
han och
hans
manhelge
taghe
paa lants
tyngh
tha moa
han thet
gøre

Bogh

¶ Fierde bogh

A Om mā skpl om iort innē bols
ū om man skpl om ager eller tofft
ū om wofal mās manhelge
ū om pngwenge
o om fæ & fōris a anner march
oi Om alle granne brūnd
ou om grāne hws at repste
ou om staffwer oc hādelōs wode
ix om træ fellis paa man
e om mā druckner i giort watn
xi Om mā agher po mā eller kone
xii om man rūdher po kone eller barn
xiii om mās hwind worter galen
xiiii om man hitzer hwind at anner
co om marche skal
coi Om mā staffwer anners iort
coii om mā satther hws a anners iort
coiii om mā satther hws a the iorth ther i
ix anders mants haffd er
xx om gerde mellom by
xxi Om thū æ nærmere som hagne wil
xxii enthen ther fōde wil
xxiii om tper i mang
xxiiii Om brutne gorde
xxv om mā fōr hē stet fōr en annen
xxvi om fæ & kommer i mang

Pierde

xxv om wat for innen oc pant
 xxvi om man rider anners hest
 xxvii om frelst man rider anners mās hest
 xxviii Om man hwygger i anners skow
 xxix om man fynder āner i syn skow
 xxx om mā skiffter iort with annen
 xxxi Ath iort scal iort worte
 xxxii om man wil selie sin iort
 xxxiii om then ther iorden koffuer
 xxxiiii om iort koff moles til staffet
 xxxv Om iort skiffte
 xxxvi om at logbiuthe iort
 xxxvii om lawe haffo i mølle
 xxxviii om øde danne oc sydd
 xxxix om øde torpe

¶ Om man skyl om iort innen bols

31

ER thet so at noget skyll
 with anner innē bols om
 iort so ath the wele ræ-
 pes tha a then innē bols
 ar at iæfne hwilke time
 hyn wil repe ther a kal-
 ler i hwat heller ths ar om tofft eller march
 En skyl them othen bols tha scal then ther
 reff wyl haffwe kalle alle granne tyl tings
 Och scal them fore legghe och næfne ther
 man tyl, the som ther sculle offwer waz

Bogh

re nar thet repes En kōmer ths so at them
 lannes ther m̄ alle grāne tha m̄me the thes
 ris toffter so lōcke oc so m̄agle gōre som the
 wille, ær thet so at noghen m̄a wyl heller ha
 we th̄n fierding ther han haffuer fōre m̄as
 reth po En han wyl npt skiffte gōre tha ær
 han næst at holde fierdingh En wille the ep
 tha worde sotthe om hwilket fierding war
 tha scules til næffnes xij. oldinge aff harris
 ting oc the sculle swarie mellom tofft oc ga
 de Och so ather mellom hōr tofft oc alande
 och fithen sculle the repe ther anners tofft
 ther fōre hwar thet kan falle och ær ther en
 then bründ eller dale eller bierg tha ær thet
 ræth at then haffuer mere ther mere scal ha
 we oc tha ær wel skpfth nar alle haffue lū
 ghe got

Om m̄a skapl om agher eller om tofft

ij

En noger man ther sig kaller lot i āners
 tofft oc figer sig at haffue fanghet aff
 andhre hwar heller thet ær agher eller tofft
 tha scal man ther næffne xij man tjl at the
 sculle swarie at the kwinne ep sanner fanghe
 ath wūthe en han haffuer ther laghe hæft
 po hæft oc ths war aff ths bol loglige fangs
 th̄ the wele giffue næffnd paa oc brōsther

Fierde

innen thet bol eller i then fiarding thet wor
 fonget af **W**e gange andre this ficher til laff
 we skiffte **E**n swarie the oc thet at the kū-
 ne ep sporie **A**t ths wor loglighe fonghs. tha
 ware fore ms tptther eth ther iorden otte oc
 witne at ths war hans iort oc ep hannū ms
 loghen aff gangz. en kommer saa at nogher
 ær othn rūgis aff the ther iort a met **T**ha a
 ths at stande dagh oc iæmlinge om han kō-
 mer ep fōr hīam oc om han wor fōr aff lan-
 dhs faren en han wor til tings kallet. ær han
 wthn lantz oc innen riget **T**ha a ths at stan-
 de sex wgher oc fichen hroad heller han ær
 wthen lantz eller othen rigest tha mwe the
 skiffte en tock scall een hans næste man
 eller warie ware ther offraer oc see hās lot
 en kommer ther dele i at hyn ther søgher fi-
 gher at han wer fōr kallet æn han fōr aff
 landet tha scal hās næste man eller frænde
 witne thet ms tptter eth at hā wor fōre aff
 landz farē en hā wor til tings kallet en wor-
 ter hā kallē eth ting oc tritie fōr hā far bort oc
 later hyn gāge trū ting pffuer at hā ep kaller
 hanū fithū hā hamer kallet hanū eth ting tha
 ma hā so fare æt lād oc rige som hā wore ep
 kallet ms alle en fōr othē the gifue alle ia me
 ther tha scal so rope hwert bol som ths wor

Boghy

For at sol fallz oc so som hwer hoffus tofft fal
ler i by so skal lymene othe a markē lige om
so ar at hoffus tofften hwer agher i hwer
wag til fine som sol faller a so a hwer toff-
ten selff tha ar thū næmere at wite at alle
lymmene lige som tofften liger en worter so
at alle lymene lige and koste en tofften tha
thū thē lymene hwer ar næmere at wi-
the toffte til sin othū hū ar mē logē aff hānd

Om wafel mants mähelge

lij

Ths skal mā oc wite at worter nager
mās fa dōmt for giæl oc ar so wafel at
hā hwer ep anns for giæl at siælle oc wille
the thē fore tæge hās mähelge oc kōmer hā
tittings oc biuehē seg til at gōre thet som hās
æffne ar til tha fore llig sag skal mo man ep
hās mähelge tæge forti mā mo ep mere bedis
en æffne ar til so som po ar mælt so skal alen
de othe a mark lige til sol fal so som tofft ar
hiæme sol fallen en om skowe at thistte tha
morths ep so gāge effter sol fall. So som om
toffter forti mā tæger offte thū wæste skow
oc legger til thū bæste oc gōr so til iæffns thū
lot som hwer senger i skowē thē tha mo sin
hæffd a kōme en tok til iæffns wit anner

fairy man
mandselge

Om skiff
skiff

ford skiff

Om penenge

iiij

*Ingen drieffte
for gemin vout
vden hand sol
om horn*

En wil noget sin agher indwenga tha
scal ha mē ratthe sin hoffuet tofft oth
leghe til tros so meget som ha wenger ind i
alenden En wil han noget stad bygge othe
a marken a sin egen agher eller a skom lant
tok at ha haffuer oth laght sin hoffuet tofft
til tros tha scal han tok see at han haffuer
wag a fith eghet othen at fare en hans fa
scal han engen londe gommen hans wagh
drieffue othen han wil om horn taghe oth
so wth ledhe. en drieffuer han en tok at han
drieffuer sin egene tha a han ath bothe for
hwert stot hoffuet tho ore indy til the are
tolff tha bothe iij march oc tha a mo han ep
mere bothe for en drefst ij. hwor mange som
the are

Om faa foris a annes march

*Roskyede
Heedt*

Athet scal mā oc withe at engen mo fith
faa hwærken ore eller koo eller haff a
anners mans march fore for othen ha haff
uer alle granne wilge til oc i byan are oth
loffue the oth hannu alle othen en tha a ha
tock for hwert at bothe tho ore hannu en
ther hannu loffuide icke are the oc flere faas
hoffuet tha bothe for hwert tho ore ind tyl
thet worder iij march oc so mo man ep ath

Bogh

fiske i watn huat heller thet ær fið eller giort
 watn tha mo engen mā loffue annē at fiske
 vthi i alle aia-re loffue hannū. forvthi thet
 ær i hans eghs enwenge En far nager man
 om land rithēde eller agende eller han drif-
 wer fith fa-a fore fig enthi til een bp eller til
 and tha mo hā wel lighe paa felath Oc bete
 hwat heller thet ær om nath eller om dagh
 driffuer oc nager fa-a gommen wang. tha
 mo hā ther ep bethe i En gø fa-a nager ska-
 de ther han driffuer gomme wangen Tha
 a han skaden igeen gelde oc icke mere bōthe *Ind mand*
 ther fore Graffuer nagher mā sig bynd tha *kom vel barn*
 a han ms ratte sin brōnd at gomme dē ther
 man eller kone vthi eller barn tha a thi som *drindner vdi*
 brinden loth graffue bōthe hys næste mē- *Brunt*
 ne ther dōt bleff iij march Dē ther fa-a vdi
 haffth eller koo oc ær thet so got som tho øre
 solff tha gelde fore øre mron sex øre bot En
 more thet oc twige march wart tha bōther
 han tok ep mare en sex march both En ær
 thet ep tho øre splfs ward tha giælle thet sō
 thet ær ward ms sworn eth Er ths bare en
 bōthe fa-a tre øre tha gielde thet ms tre mēts
 eth

Om alle granne byndh

i

Fierde

ii **E**n kōmer so at al bpen graffuer brynd
 sammē oc faller ther i enthen folck el-
 ler fæ tha for han iche mere aff them alle
 sammē en aff en man om the wille sammē
 mare En skilies the at tha for hā aff hwet
 then ther aff skils so swolle bōther som han
 otthe brīndhen ena sammē Gæt ths en deel
 aff bpen tha so māge som the ære tha sculle
 the wacche hannū En ær ther nogher man
 ther en sam men haffuer graffuer bryndh
 oc flere mān gange tjl hans och taghe ther
 watn aff oc wil han tha fighe at han wil ep
 feda them at hante ther want oten the wil
 le wacche brīnden so wel som han selff ther
 haffuer han wel loff til En wele the wacche
 mæ hannum tha haffue the om swolt holdhe
 oppe for hannū som then ther graffue loth
 faller nogher ther i enthū mā eller kone aff
 the som bryndē sculle wacche eller aff theris
 fæ tha bōthes ther iche fore

iii **E**n granne hws at ræste

En kōmmet so at nogher man bether
 figh hialpe hws op at rætte hmadh
 heller ther ær nyth hws eller gamelt The
 standh the wæle om at ræse thet och faller

Bogh

thet noget ther til døthe Tha bøter oc iche
han fore ther hvoft a En nar som hvofteth
op ra set ar enthn til halffs eller til fwls. om
the gange fran thet the met bondē more at
replle oc kommer fichen noget anner til hvoft *Om hør fæd*
fich. oc faller thet paa hannū til døde tha *Amundiel d. d.*
bonden ath bøthe iū march fore forthū thet *3. d. iij. 7*
war hans rath at fællhe thet oc gēdet hmer
man skadelløst So bether han oc for fæa oc
for anneth effcher the bøter ther hør tūl so
som for man

Om stassuer oc om handeløst mothe *oij*

Stassuer oc hwað som mans gerdhe
ar ther scal man wachte fore handeløst
mothe kommer thet at enthn swlle man po
eller kommer til skade hors eller nødh Tha *Handeløst*
bøthe for mā iū march oc for hors eller nødh *waad. iij. 7*
om thet ar so goth som tha øre splffs bøthe
ser øreboth more thz warre Tha gelde han
thet igeen meth sworen eth. Thet ar rath *Om quog. d. d.*
stassue stassuer som hmer man ar skadhe *Amundiel d. d.*
løst komme thet och fæa ath anners fæa *paa stassuer*
finge dōt aff thz rīs i hās gord more wūnz
eller mā om so kā hōme tha bøte so fwlt for
thet rīs som fore stassuer forti nassner man

Fierde

Staffuer til at ther for fæ. v. offtestly skade aff
 kōmer so at nager man eller hors eller nōth
 po staffwer oc for thet ther dōt aff tha bōthe
 sex fōre fore om ths ær so got. bōthe hpn thē
 elther oc soa then som staffueren a. Om the
 wille sammen bliffue. en skilies the at tha bō
 the hwær there som nra ær malt Ere the oc
 flere hwær mange som the ære tha bōthe ic
 ke mære fore. en skilies the at tha bōte hwær
 there so megghet En wil en fige til then an
 nen thu giorde meg then skade at thu elthe
 hælten paa gordē tha staffuer hpn saa meggs
 rath at sij. thet war ep tyn staffuer oc ther
 gielder ep iek mūt fæ. fore oc tha bōte hwær
 ken there anner fore

ix **O**m træ fælles a man

Bo. iii § **E**n kommer so at men stande oc hwa
 ge træ sammē træ nedher oc thet faller
 po nagher man som ep hwaiggher met them
 tha sculle the alle bōthe som sammen hwa
 ghe iij march fore om the wille samme wa
 re En skilies the ath Tha bōthe hwær there
 so megghet sær En kommer thet soa ath the
 ther hwaiggher ath nagher aff them gor bort
 tyl andhre theris spila Oc hpyne stande igen

Bogh

oc hwogge oc faller so traith paa hanū Tha
 bōthe the fore hannum iij march. en standhe
 the alle sammen oc hwogge. oc faller traith
 paa annen there tha bōthe the icke fore for
 thi the are alle iæffnt wit at see hwozt trait
 faller Faller oc tra paa hans saæ tha bōthe
 oc sa som malt ær hwogger man treith eller
 flere somt aff oc ep alt oc faller thet fithū pā
 man tha a han ther fore ath bōthe iij march
 then ther hwogh eller then som eloh satther i
 traeth om hyn bliffuer ther dōth aff Faller *Handel's vande*
 ths oc a saæ tha bōthe som malt ær

¶ Om man druckner i giort want

¶ Druckner man i giort want tha a then *Druckner y*
 watneth hōr til hwoat heller thet ær eth *Syge vander*
 eller flere tha bōthe iij march fore. druckner *graff*
 och saæ Tha bōthe so som paa ær malth *Handel's vande*
 Saa ær och om dyghe oc om graff oc hwoer
 handheleß wothe scall man och bōthe som
 paa ær malth Och dyl han tha scal han for
 man eller kone eller barn dylie meth tylther
 eth ath thet sick ep sūn dōth ther aff Och
 fore saæ om thet ær saagot som tho ore splsa
 tha dylie han meth fiathe mans eth Oc ær
 thet saa goth som tho strugh splfs eller bæ
 i iij

Fierde

tre tha dylie meth iij man En ar ths warre
en tho pztugh solffs tha a dylie met een eth

ri ¶ Om man agher paa man eller kone

*Volter bogen
paa man
ij f*

Stenye bogen

¶ Agher nogher paa man eller kone el-
ler barn hmat heller thet gor eller stor
eller fider for hanu oc agher ha ths til dode
tha bether ha swol ma bether fore En gor ha
ths lpthe eller iort hmagh tha bothe soa som
han hade thet salff giort en melter ma wog
nen paa ma eller kone eller barn oc for thet
dpt aff tha bether han ep mare en iij marck
haffuer han oc noghet ths tra i lvs ther ka
ttengetil och. Na anner tyl dode tha bote oc
iij marck fore forchi han holder tommen oc
skal wachte thet som fore hanu ar oc ep thet
bagh ar

ri ¶ Om man ryder a kone eller a barn

¶ Ryder eller ranner nogher paa an-
ner man eller kone eller barn och for
thet ther dpt aff tha bothe han swolle mang
beter fore En for han iorth hmagh eller lpthe
tha bothe oc thet som han hade thet fiakf-
mer giorth En laar nogher ha sth fichen ha
kommer om tha bothe ther ep mere fore en
fore anne handelst wachte Wihen thes aty

Bagh

hā rūther på thū sāmē hāst som før ær man
 ath slaa op bagh Och han wūth at han gi- [†]
 ordhe thet met sijn willie [†] *Eger yaa*
 hanum a lændh ath han scall sta [†] *Land*
 Tha hwaat som heller ær Tha scall han bōthe saa swolt
 som han hade saltf dræpet hanum En dpl
 han thēt, at thet war hwercken meth hans [†] *Om Gøst slar*
 laa eller willie tha dplie met træ tplther eth [†] *mand till dō*
 Och bōthe rock iij march for hāsthen En
 for han hwoigh aff hāsthen och dō ep thet
 aff Och figher hpn at thet war ep met hans
 wūllie Tha dplie han thet meth tplther eth
 eller bōthe iij march thet fore En kommer
 oc saa at then man som ager a annen at hā [†]
 num brpster tōmme eller hpn thet ridher hā [†] *Thom oller*
 num brpster tōgel oc wagn løper eller hāst [†] *Gøst dō*
 træmer sa at man fanger thet dēt aff Tha
 bōte ep hpn mere som hāsthen reedh eller a
 wagn sadh en iij march forthij ath hanum
 war so nær wothe thet paa sadh som then
 thet skadhen fick En lūgher hpn ath han
 giordhet meth sijn wūllie ath han lod wog-
 nen ganghe løst eller hāsten ræmme tha dplie
 han thet meth træ tplther eth at thet war ep
 meth hans wūllie Och hanum wort tōm-
 me eller tōgel løst i modh hans wūlghe, en
 kommer so at hāst stat ellers man tōt dō [†] *Gøst slar mand*
[†] *till dō*

Dear God for
see how
and in the end

xiū

En worther mans hwind galen oc bi
ther enthen for eller solck tha skal han
bøte som paa ar malt en worther han war
mũther then ther hwinden a och følger han
hanũ oc wyl han draffue oc war sijne gran
ne at Tho at mĩnstē en eller flere oc bether
them drape hannũ och figher them ath han
ar galen tha a han icke at bøthe fore hwem
hã gør fithen skade oc sagter noget mā ha
nũ om morthũ at hã beth noget til døthe fi
thũ tha giffue hannũ tylter eth fore at hã swi
dhe hannum som logh war Och wareth
them ath och han wor galen Tha bøther
han ther icke fore en worther han och saghs

Bogh

thet for fæ tha giffue fa meghet mynne log
fore som ther hør mynne bōther til

Om man hitzer fin hwind at anner man riij

En hitzer man fin hwind ath anner och *fulle man*
bōther han hanū tūl dēthe Tha bōthe
ther fore fülle man bōther en dpl han Tha
dplie met iij tplther eth en hitzer han och for
man for eller lpthe aff tha bōthe som han ha
de thet sa lff giort en dpl han tha dplie meth
tre tplther eth

Om marcke skæl

En skpl by wīth anner om marcke skæl ra
tha hpn ther a anner kaller kalle them
tūl tūghs ær nogher man i then annen by
ther figh kaller fongh haffue fonget aff hpn
anner by Tha skal man ther tūl næffne riij *Xij Oedinge*
man och wale the swarie met them i haffo
haffue tha sculle the swarie ath the kwinne
ep retthere sporie en hā haffuer ther fin egen
haffo a oc tha wære hpn fore mē loghen ath
thē ær hās en swarie the ath the kwinne ep
annet sporie en thē ær hās som ioffthū a och
wotgerds oc thē woz hannū mē wæthe aff
hende en kaller hwerckē there raan a anners
marcke the som dele haffue sammē tha scall

Fierde

man næfne riij oldinge aff hærriþ the som
i hwerken by hæfue loth och the sculle wa-
rie marcke skæll som the wille och som the
konne ep annet spœrie an ther ær rath mar-
ke skæll oc fithen mo hwerken there kalle po
anners hæfð forþi then by æritha with lo-
gen ther marken ær til sworen Thet skal mā
och wiðhe at enghen byþhie maa la æ anner
iorth ath saa othen bonden hæfuer a rjnghe
wæreth oc hyst ham til sijn warie at thet
ær swolt thet han gø æff hans iort oc hwilkē
man som far æffther thes byþhie loff iher ep
hyst ær a rjnghe tha ær hā fallen for sagen
Ep moa och landboo læ æ anner iorth Men
han skal enthen selff saa eller lathe lūghe for-
thi hyn motte ellers komme sijn hæfð ther
a som land aawer oc bonden mo so fonge
dele for sin eghen

Ingen man
løj ander sijn
ford bort

man iohs han
ford bort

xxi

Om man skaffrer anners iort

En skypther man skaffuer a anners iorth
eller tofft so som the boo sammē Tha
hyn ther iordhen ær æff skaffreth han kalle
granne til oc ladhe see hawer hyn tha skaff-
reth æffuer then hæfð han hadhe for Och
wyl han bœthe oc op taghe skaffueren och
bœthe tha bœthe tofft for fore ath han hæfð

Bogh

mer vorant stoffreth oc sette tha a rath skel *vrangt paff*
 En wil han ep reth gore tha skal han och *vrangt paff*
 steffne hanum til tinghs oc haffue ther mit
 ne til at han betis rath aff hanum hiane oc
 mothe ep faa oc tagher han a tinghe. wüter
 ath han wil op taghe oc gore rath fore tha
 bõthe bonden iij march En wil han ep opp
 taghe och ep rath fore gore. och worde men *vrangt paff*
 til mæffnde at gore hanum rath. onthant ha *vrangt paff*
 mer voranght stoffreth tha bõthe bonden *vrangt paff*
 iij march oc koningh iij march En hoor na *vrangt paff*
 gher man so wthen fore eller a hõgre toffth *vrangt paff*
 eller han skimther wth gordhe a anners
 mans agher eller a toffs andhe at han skim
 ther ther gor wth wppa tha hyn ther age
 ren a kalle granna til och ladhe see Wil hã
 op taghe then som a satthe Tha bõthe ser *vrangt paff*
 ore En wil han ep gore rath til granne och *vrangt paff*
 kalle the hannum til tings tha a tingh man *vrangt paff*
 ath mæle men til ath see hwar han haffuer
 wrangt seth paa hans agher tha bõthe toff
 ore fore en stoffrer hã wrangt oc far wül ath
 sijn gordh och hegner anners gordh Och
 gor han wüth ath han far wül Tha haff
 we fith arbeide for giort, en wül han de
 le aff hanu hãs gorde stath oc gor ths til san
 nig at hã hamer wragt sat tha bõte hã. oi ore

Fierde

pløgers fore en pløger mā noget aff āner mā's hæffo
fig omme tha hawer fith arffuide for giorth

roij ¶ Om mā sætther fith hws a anners iorth

Rans ind egid ¶ *pløgers andom* *Tord* *Nols koning* *ij .p* *roij* ¶ Om mā sætther hws a anners iorth
the iort ther i anners mā's hæffo ar. en
tork at hū ar hās eghz oc hæffuer hā henne
ep m's logh uth deth eller han stæffuer hans
iort forthi at hā wil hēne saa aff hanū fonge
uthen logdeling eller hā pløger hās iorth aff
hanū m's walog Tok hū ar hās eghn m's lo-
gen. oc for hā fithū iorthē til fig m's nagher
logh tha bōthe hā bonden iij march fore han
ranthe hanū aff hās hæffo en ep bēther han
koning ther iij march fore forthi hā moa ep
pa fith eghz forbræte iij mark moa konige

¶ Om mā sætther hws a the iort ther i annē
mants hæffo ar

¶ Om hā fith eghet hws til oc sætther a
bondes eghn iort ther i bondes hæffoh
hæffuer ma reth eller i thes hæffo hā hawer
thz rættelige arff effter eller rættelighe kōfft
eller aff skiftt oc far tha hā til iorthen ther a
hēne oc bedis iij march fore at hā hawer m's
ran sæth hws paa hās iort oc lader hā gan-
ge tre synne fymte til hās hws op oc tagher

Bogh

han ep hvolet op innē tritæ spmt tha bōther *Sagofald for*
 hā bondē iij marck fore en pløger hā oc bon- *pløgingss*
 dēs iort eller stæffer til thet ath han wyl
 hanū sa rānæ. oc ka ær hā rān ofuer hannū
 a tinge. enthū for hvolet eller for stæfing eller *stæfing or*
 for pløging tha bōte hā hanū iij marck och *for hvolet*
 koning iij marck

¶ Om gerde mellom by

cix

¶ Hs scal mā oc wiðhe at alle the gerde
 mellō by scal worthe eller i by marck
 oc haffuer ths ep færløglige wæret seth ath
 them nōges ther alle mæ. oc haffuer thet tock
 hwer i tre winter i haffd wæreth oc wil tha
 noget a kalle at ths stæ ep løglige. tha scall *dele op gerde*
 mā ær ammet there swaldele op gerde for en
 man katter hyn ammet nūðher. en wil noget
 man kaste sin gerd nedher oc kōme ther tñl
 iæffnet at hās gerd ligger nptthæ oc haffue
 hynæ ep wædher taget at gerde a tinge och
 wore ep mæ log til dōmde for en han katter
 gerdē natther tha bōthe han thm ther han
 giorde thet wñther iij marck oc koningē iij. *vill indø gerde*
 marck fori at the haffue alle scadhe aff ath
 gorden ligger nptther

¶ At thū ær nærmere ther hegne wil en then

k i

sohe wil

xx Thet skal mā oc widohe at hyn ther heg-
ne wil i bpen ar ia nærmere til at logh
en then ther sohe wil Thz ar saa om man
boo i bp sammen oc somme wille føre theris
hasthe i wang oc tpthre a theris eghet och
somme wille at enghen hast kommer i wāg
In Højend. Tha are the nærmere ath lathe inghen i
wang wonghen hynne ar ath ladhe En loffwe i
the nogen at hassue sijn hast i wang a sith
eghet forthi han skal gemme wanghen tha
skal ia prestens ware i ms then førsthe Thn
som hassuer flere bp en een i saghen Forthij
om han toffthe with til kristendoms rath
tha ar thet mast toff at man gør thet helst
ther gutz willie ar frandher meth En then
ther songher loff til som nu ar malt Om
presthe eller hyn annen ath sætthe i sith eghet
oc worther hans hast loff oc noget man ta-
ger hanū i sith korn oc nymer hanū ind tha
gielde hanū skaden igen som han toff swa-
rie at hā giorde ep mere skade oc bpte ep me-
re føre

xxi

Om tydher i wangh

Implex Long
3: bog 5: cap

xxi For nagher man sijn hasth i wang
och tydher a sith eghet oc hassuer han

Bogh

ep granne willie til och worther hælten lē
 och kommer i naghert mantz aghet tha giel
 de han skaden och bōthe tho øre fore han
 fōrde i mangh Eller han dylie meth thre
 mantz eth at han kom ep meth hans willie
 i mang En for faa eller loff at fare i mang
 aff alle granne tha hwat skade thet gōr ths
 bōthe han oc icke mere En kommer for som
 offthe kommer at somme wordhe sena arh
 gerde och hpne ther gert haffue wille twain
 ge hpne andre til at gerde tha sculle the ther
 hegnet wille gōmme kalle them til tings thē
 them i affsuer at ep wilde holde hægnet och
 tingman la ge hanū dag fore at gerde och
 faa the ep then dag gerth och taghe granne
 theris pant ther fore faa megghet sant tūngh
 man leghe wiche til thet scule granne taghe
 ther gert haffue och ther toaffue the ep bōte
 bonden fore som the taghe aff oc ep konigē

Om bawtne gerde

En naghert then gordh gardh ther ep
 kan mochte eller wærie och haffue
 tūngh man laght daghe tūl ath han scal
 then gord batre Oc ær ther wicne til at hā
 wort ep bathret tha nūwe the faa wiche te

Fierde

*Erger skaden
for en liden
giende, og skade
skaden igen, og
ifald i der*

Brudeguds gode

*Brude dag og
natt*

ghe som hā wore ep gert m̃s alle en kōmer
noget fā i mang i mōd mās willie gōmmen
lyth eller gōmē brutne. gode oc haffuer han
fin hprede m̃s alle grannest tha bōthe icke me
re fore en skade geloh for sich fā. En ar nō
gher then til som ep wil m̃s sūne grāne haff-
we hprede oc hans fā worder løst oc kom-
mer i mangh en Tock thet ar i mōth hans
willie om ander man driffuer thet ep i wāg
tha gelde han skaden igeen oc bōthe tha fore
fore at hās fā kom i mang. En wordher
noghher mātz god broden oc kōmer ther fā
i gōmen sichen hannū wort wareth ath. Aff
granne ath hans god wort broden oc bō
ther han hannum ep thet snaristhe han kan
til hanum fare tha gelde han skaden, en stor
thet fā dagh oc nath sichen han wort wa-
reth ath. Och songher man skade gōm-
men then god Tha gelde han skaden
igeen, och tha fore bōthe En dyl han skaden
for thet haffuer standhet dagh, och tha dyl
lie m̃s fin eghen eth En dyl han sichen, tha
dyle m̃s tre mantz eth

xxij Om man fonger hōstet for en annen

Om songher nogher man for hōstet an
annē tha skal han ep sich fā i mangh

Boyle

One for affluence

Fierde

hwert stot hoffus so til the woorte tolf the
 bote thē fore iij march oc mo thz fithū ep hō-
 gre woorte tok at all hior kōmer i wang. en
 skathū gielde the all igen som fæ hæffwer
 giort. en dyl nager fore eth fæ hæffus. tha
 skal hā dylie mē tre mētz eth at thz kō i engen
 hās wang eller nager skath ther som the ha
 me drifft sammē mē hās wilge ære the och
 flere tha gōre so fore hwert fæ hæffus tūl
 the woorte tolf the dylie mē tre tylter eth el-
 ler bote iij march. en hame the som fōr hālfue
 hōstet there fæ i wang. oc wille ep lade thet
 tha mwe hpyne ther figer mere ære mē hīart-
 net so māge dage thū affrat gōmme som hpy
 ne hade fōre hæft fōr en tette finge hōsths

xxiiij

Om fæ kōmer i wang

Indsker Long

3.69 50. ray:

*Bole og dno
for imman*

En kōmer māt fæ i wāg oc kōmer hpy
 ne meter thē kōmet a fōr hpy thē egen
 de æt at fæth tha a hā thz mē rætte indra-
 ge. en kōmer hpy fithē wæther ther fæ æt a fi-
 thū hpy hame wit kōmet oc withē hā hanū
 fōr nam fōr hā kōmer i gade leeth tha a han
 skatē igen at gelde oc fex fōr fōr nāmeth. en
 kōmer hā innen gade leeth mē thz oc wither
 hā hanū fithū fōr nam tha bote iij march. en

Bogh

Dyl hā thz innam i wāg war taget tha dylie
 ms tylter eth. en kōmer hyn til ther hās faw
 ar innammet oc wil thz athlōffe tha bōthe
 skadē igen oc swarie pa ms fin eghū eth och
 tage sa fith eth. en figer hyn ther indh hawer
 nammet at thz giorde mere skade tha lagge
 hanū wath til so meget som hyn figer at thz
 giorde hanū skade. en figer hyn ther fawth
 a at han wil hanū aff bethe Tha kalle bag-
 gis there granne wither oc effther thet thp
 withe skaden ther effter sātthe han weth oc
 lēffe saa at han moa swarie paa. ar skade
 mere en wāggge øre skade Tha ladhe han
 thet wath oc swerie tritie mantz eth ath alt
 ar wāhe saa tūl thet ar saa goth som sex
 øre Tha ladhe han wath met siātthe mans
 eth intil thet ar tolff øre skade Tha ladhe
 wath met tylther eth oc wūtne soo høgt som
 thet wøther Tock thet ar so meghen ska-
 de som fyre marck Tha kōmmer ther ep
 høgre tog fare en tylter eth oc wūtne at alth
 skaden ar øthe han giorde hannum

Om wet for faw eller pant

ER holdher nogher man hyn anners
 wath lengher en sogne kōmer oc ha-
 wer hā thē grāne wūtne til at hā bedis thm

Fierde

Om mand *Land i alle fua* *firdi yndi* *og* *hæst* *long*
 oc bōth hanū ther fore thet logh wol oc hyn
 wille ther ep othlade oc hyn kallet hanū tūl
 tings oc wīne mī a tinge at han bōt hanū
 rat at bedis fith weth oth oth hyn wille ep
 oth lade tha dylie hyn ther wathz hæfwer
 mī tūlther eth eller bōte iij march oc for alth
 twige þre mol eller sex þre bōth eller tolf þre
 both at bedis han ther rath fore eller logh a
 gadhe flæffne eller a kircke flæffne oc wīll
 hyn hanū ep rath gōre tha bōte han io halff
 ue mere fore en hā sculle bōthe En dyl han
 thet tha dylie meth so meghet mere log som
 tūl kommer hwat som thet ær heller skora
 hweg eller annet en om the ære granne eller
 sogne mæn tha skal han ths a tūnge kare at
 han kan ep so rath hīme

Indfeler long *3.09.54 ray* *Rids anden* *mand, hest* *uden yndi* *Indes end*
¶ Om man ridher anners hæst
 En ridher mā anners māns hæst innen
 marches tha bōthe bondhen tho þre fo
 re En rīther han wathen hærretz tha bōthe
 bondhen sex oc koning iij march En rīther
 træl mans hæst innen marchis tha bōthe
 hans hōsbondhe bondhen alth thet sam
 me oc aff hærret som for frelst mā sculle bōthe
 oc for konings rat gāge treltz huth i ambest
 māns woldi eller bondē løffe hanū for halff

¶ Om fræll mā rīter āners hæst

Bogh

En far frell mā længer haſt tha bōthe
tha øre ind til iij marck kommer til en
ar han lenger bōthe m̄s hanum en tre næt-
ther oc haſfuer hannum lathet ware at. ath. *Hand*
han haſfuer hās haſt tha ſøghe ſa effter han *Got*
nū En tock han kommer igeen m̄s ſom han
hade ſtollet fran hanū En dyl hā tha dylie
m̄s næfnd en haſfuer hā witne tjl thū ſom
haſten reed tha bōthe ſom ſør ar makt och
ware ſagloſt for tyffneth

IOm man hwegger i anners ſkow

En hwegger mā i anners ſkow oc kō-
mer hā hient m̄s ths tha a hā at lathe
bondē laſtet uth oc bōthe tha øre for hwert
hā hwegger m̄s laſt i, tha lathe thet uth
at hā haſfuer hwegget oc bōthe tha øre eller
dylie m̄s tre ments eth En far nager mā til *Lad vdr*
anners ſkow oc gōr wiſſkor oc reſer mede *givel pladen*
ſteth tha late uth ths hā hawer tags oc gelde
ſkadē igeen oc bōte a iij marck En hwegger
mā tōmmer i anners ſkow enthū biellie eller *hwegger mand*
ſparre eller ſtolpe tha for hwert laſt hā ager
aff ſkowē tha late uth tōmmerit oc bōte a ſex *eller*
mark eller dylie m̄s fiate mās eth en hweggē *Lad vdr*
hā thē ſa megs at hā hā ep m̄s en øgh bort kō *borit of bōd*
me mē m̄s tha eller flere tha late uth oc bōthe *vj-f*

Fierdhe

a tolff øre

pante rrr

Gyggør mand

y andens skøff

og komer i

vogjen my last

paa alle my

fuldt Kan:

¶ Om mā finder āner i sin skom

¶ Kommer saa at mā kommer viner anner
i sin skom at hā huger tha mā hā hās
pant tage til skals kommer hā oc wicher som
laffet ar po eller for han kommer aff hās egñ
skom eller til lantz wæpæ tha mā han hans
pant tage En kommer hā fithū wit hanū ther
hā ar a lats wæp komer eller aff hās skom oc
tager han noget ther aff hanū tha gø han
swolt ran wit hanū

¶ Om mā skiffter iort wit anner

rrr

¶ Skiffter mā iort wity anner oc mā le
hā fore a tinge hwoz meget han hanū
igeen gaff tok ths ar halffue batte en hyns
ar tha ar ths wert at stāde om thē ar tings
witne til En skiffte the hieme et wity anner
oc annē there mā re songer innē oc mā hyn
igen for iij winter haffd kommer a tha ar thā
nærmere thē til iaffns wil mā le en hyn āner
en for hā trige winter haffd a iorden tha ar
hā wit witne ther i haffd hawer at hā haf-
uer icke amiet en fit eglys oc tofff ep iaffue
wit hyn anner

¶ At iort skal iort wort

rrri

Kante Jowt

¶ Iort a msætte iort at worde en tok
more so at noget mā rante iort aff hyn and

Bogh

eller wil mī wlog aff hanū tage hās iort tha
 scal hpn ep fin iort ther fore wt lade en mor-
 ther hon mī rath low aff hanū gangē sa at
 thet hamer sa bōrne eghē warit at ths scall
 igeen gāge mī logen ther noget the lunde
 ær kōmet at ths a mī log igen gāge oc tingh
 figer at ths ær ep alt mī rath log igen kom-
 met tha scal hpn iort oth gāge thē mor gen
 gwallē oc thm scal bypste ther then iort aathe
 som wlogelige mor songē

¶ Om mā wil sælie fin iort

xxxv

Uil mā siællie fin iort oc wil noget hēne
 kōpe ther nāst ær hās arffwing tha
 mo hā wel kōpfue tha scal han mūtie a tinge
 ther rath lassue ting ær oc ther som iordhen
 ligger innē harretz oc nāstne then iorth han
 wil siælie oc hwar megs hū ær oc fither at hā
 biwather sine frānder thū iort aly kōpe om
 the wille bedis the til ther nāst ære frānder
 tha ære the wārdige at kōpe hēne oc then
 mo hā wel siællie hēne, en ære ep the nāsthe
 wēne til tha biwathe annet ting oc ritie the
 samme lund kōmet tha noget aff hās nāst-
 the frānder ther kōpe wille tha mo han
 ep sætthe them then iort hōghre En saa
 som thet haffwer fōr wāreth kōpth iordh
 oprest ther ligggher i then by eller i thū byg-

Songbinder Song
iii tings
frānder ær
most an kōpe

5
 13 14

den saa got iort som then ær oc ep mo hā fielia fine frānder henne dprre. en hū haßfwer fōre wæreth soldh en ære the ep til. tha mo hā fielia a tritie ting hwem hā wil ther kōpe wil so dprt som hā hā fielia hēne En ær thet oc so at ther ær lāttre iort i thū bp en then mo tha scal hā hēne fiellie la there oc tha ær then som hās spilling ær nærmere en andhre

xxxiij

¶ Om then ther iorthū kōffuer

¶ And wil hpn ther iorten kōffuer and mo de hannū selff wero thet ther hā giffwer hanū fore a tūnge tha saa meget som hā giffuer wth ms tings witne oc ganghes hannū iorthū i hende oc tha scal han atther gelde rath so som hā tock ths ind ms tings witne so scal hā oc oth lade ms tings witne oc lade the ep annē loch gen gange tager hā oc faw othen tings wthne for sūn iorth oc ganger hpn a tingh then ther oth gaff oc figer at hā haßfuer saa meghet fanghet. tha ær thet swlt an ratther hā hanū ellers faw othen ting oc war the ep liwstly. oc kōmer so at iorthē scal igeen kōme. tha gelder han thet faw igeen ther hā figher at hā tock och thet a tplcher eth oc witne at hā fick ep mere

xxxiij

¶ Om iort kōff mæles til staffns

¶ And mæler en mā til staffns wit āner om iorth kōp at faw hannū iort a tinghe

Boght

oc wil hā ey holde hanū tha bōte tho øre. en
fæster han wit hanū oc wyl ey holde wylth
hanū tha bōte ser øre En skøther hā hanum
tha scal han hanū thet holde. en kümer so at
hā gyther ey holde Tha bōte hanū iij mark
oc ther til tylter eth at hā gūder thet ey holds
oc sa fwole ær ths om en mā mæler til statts
wylth annen othen tyngh om iorde kōp eller
fæster eller skøther saa meghet Ath han mo
tha dplie mæle wærste meth tritie mans eth
oc fæstning ms fiathe mans eth och skøths
nyngh ms tylther eth En holder han iorden
tre winter en rock at hwan worter othū tinge
tha ær hā tolk wit fwole wærn a iorthū sa wel
sam hū ware a tinge skøt bode mot hanum
ther solde oc saa mod hwer mā

Langs Gaffer

¶ Den iort skiffte

并

Skiſſter noȝer man ior̄th wȝth annen
och kommer thet ſaa ath then ther ior̄
then ſkiſſther at hanum aff gangher ſom af
ior̄then at han gȝther ep holdet Tha ſtan-
dhe thet i hans woldh thet ſwlt̄h haſſwer
gen giſſuet hwat heller han wil alt igeen la-
the eller ſaa meghet ſom hannum brp̄ſther
Och bȝthe tock hwer iij march a forthȝ the

Folger & him
 1822 8. 1. 3. 4.

Fierde

begyndes **I**scal heller a thes loth gange ther wihen a lth
begyndes **S**ha ffuer salt en hyn anner En gangst hanum
 tha noghet aff Tha scal han swærie tylther
 eth oppa om hyn wyl ha ffue at han gylther
 ep hemaelt hanu ms loghū En ha ffuer han
begyndes **L**ko pt iort oc ha ffue twigge wūnther ha ffolh
 a tha mo hyn ep a kalle at hon wor hanum
 ep logh bwothen

C Om at logh byude iort

begyndes **A**lle the sanme lund man logh bix
 ther iorth oc skom the man wil selghe
begyndes **M**sa scal man oc logh byude melle sine frāder
 for han sal En kommer saa at noghet man
begyndes **B**wil gōre melle a n p tha scal han henne sette
 a fith eghet oc la damman oc scal hā hawe
 alles there wilge ther watnet stor oppa och
begyndes **B**scat han figh wēp fonge wth til sijn melle oc
 tha scal han och gra ffue a fith eghet eller a
 the mēns han fonger there wilge oc loff til
 En fonger han theris willie oc loff til oc ær
 thet ep a hans eghet ther watnet stor a och
begyndes **T**scal thet winter melle wære tha scal han op
 taghe skibord i cruses mælle ther men gan
 ge met kors och satthe ep atther nether for
 alt korn och hōp ær inne aff then stædh eller
 ther hos ma skade gōre oc scal han ther ath

Bogh

See ath thet flyther po landet weij eller paa
 Naom ep thet theris granne ar eller kircke
 weij thet mo han ep gøre gen there wilge

*Inde stede paa
 anders Land
 Inde paa vad
 ingen till stede
 rrrrr*

Om lage hæfft paa mølle

En kommer so at then ther mølle hæ-
 mer giorth at han hæffuer henne wil-
 lath i tra wijnter a tijinghe tha holder han
 hanne i modh hwer man. For nichen thet æt
 the bøn ep ære swal alderne eller the mō bøn
 som ep ære manne. giffte Tha mo ep hæfft
 a mølle kōme i modh thm fōr the ære til al-
 ders kommē oc ære there eghne lage wærie
 eller mō hæffuer man songet En tol man at
 then man thm mølle eller fiō eller giort watn
 hwilket there hā fōr tre winter lage hæfft
 tha mo mā hanū ep thz opdele tha æt hā wist
 toz oc hold thm dānestæt som hā wore hās
 egen thm stæt hā hawer taghz wilstæt iort
 oc tozff oc weij sa alt thet hā hawer fōr loge
 hæfft hæfft a thet holder fore hwer innān
 En fichen han hæffuer laghe hæfft a dam
 eller fiō kommet figher tha nogher man ath
 hæffuer fith watn hæfft offuer thet han hæ-
 mer lage hæfft i enthū i en lenge eller i tho
 oc dyl hyn tha scal konigs embestmā næffne
 rj mē til the thē iche omme deel i ths oc tha alt

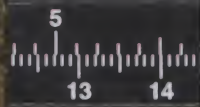
Lange hæffe

Lange wærie

vidt Løng

forlyger van

da

Fierde

*vilck hand
gilde plassen* Ther han haffuer höfft offuer ths hā hamer
lage haffu oppa. ths scal hā utlade gelde oc
thade igen om hā hamer nogen gjort

xxxiiij

C Om øde damme oc luff

En kōmer thet so at noget dam ligger
øde enthū mølle dam eller annz fiske
matn enthū forti at ther fonge māge mē lot
oti oc arfue māge mē ellē ths kōmer so at ths
lags øde oc wil hyn atther byghe sijn mølle
dam En tok at hā hamer øde waret i thy
winter tha mo hā wel bygge oc ths mo mā
hanū ep mena En wille hynne fige at thē woz
aldri mølle stath oc ær ths hans bo tha scall
han næfne til rj. man aff ths herret oc torf
we the ths swarie at ths ær lage mølle stath
oc hā woz ep mē loghū op delt thū tjd thet
war damstat tha nythe hyn fith ther aēde
ær at Worde oc men delactige om mølle stat
at hynne i by boz fighe at thet woz wjnther
mølle oc ep sommer mølle Tha sculle oc tolf
mæn til næfnes oc hwar the torffue swarie
enthen wjnter mølle eller sommer mølle tha
scal ths stande hamer mā haffu hafft a ths
*ij vintz
a fide van* fiff watn ther fiske ær i odi iij winter at āner mā
førde fiske i tha a hā the haffu at nyde och
with lag at ware som om annē iort sang

Bogh

¶ Om þoe torp

En kommer thz so at noget torp ligger xxxix
þoe ther mange man owe lot i eller no
gen then mellest at ther lenger haffuer lepth
þoe tha hwilks there til tings komer om the
dele sammē oc skpl thm om haffden tha scal
mā næffue a tinge rj man oc the sculle swa
rie oc atlede thz the gpte sannest spurt oc tha
swarie so at the haffue leet oc spurt oc kwn
ne ep sannere fange at withe en thn ther tha
leffuer eller hans for alderne wore ther so
agende at oc the spurde aldri at hā haffuer
thz rattelige aff hand oc so sculle the swarie
om annē oc om tritie alle ms eth mworthoff
om so māge som lot i owe oc hwar som the
swarie hwar man til hande tha ware han
water ms logn om noget kaller apdermere

¶ Her begynnes thet samte bog

- I** Man mo ep sallie sin kones iort
ii om ther kalles a man a kones arwin
ge eller kone a mantz arffwinge
iii Om kone dør for en man oc haffue
børn sammen
iiii Om at holde børne fæ
v Hwar børn mure sallie there iort

l ii

Ramthe

dl Om men skapl om wepe
 vi om mā lær āner wapn oc drapes thē
 meth
 vii om man lær anner wapn oc sares
 ther mē
 ix Om wode saar eller hwi
 x om hūon liuoltes fralste
 xi om træl wigis with kone
 xii om man hitter sin træl
 xiii Om man taffuer sit oc far ledēdis ath
 xiiii om man lether effter hors eller nōdh
 xv om mā hitter a āners hors eller nōd
 xvi Hwar mā a at takfatte sih
 xvii om thū ther haffte ganger a hende
 xviii om thē thē ar othū lats i tak gick fore
 xix om hwar got fars haffuet war
 xx Om both worther mē fōste sal
 xxi om frenkone bōter mē hanū
 xxii Som faternes frander bōte sō sculle
 oc mōthernes frander
 xxiii Ho bōter scal tage
 xxiiii om hyn ther drap saghyter hyn dōdis
 frander
 xxv om hā haffuer engen aff kōme then
 ther drapen worther
 xxvi om frensomme a mōtherne
 xxvii om hanū drags fore sō boti scal tage

Bogh

xxiiij Om hyr rætskildih hittis thē mādre
 xxix om hyr dør ther mandrap
 xxx om fædernes kol
 xxxi om æt
 xxxii om noget kaller a āner forgeld
 xxxiii hwæt meghet hwæstm mā forgelde
 xxxiiii om man worder galen eller orwide
 xxxv Om by flyge bort oc følger hyr
 xxxvi om by flyge bort oc anner finder
 thm for en then ther ægende ær
 xxxvii om kone tager løbe man
 xxxviii Om man sal anner hors eller nōd
 xxxix om skapthe klæder
 xl om mans fæa dræpis i wag

¶ Man mā ep sællie sin kones iorth

Ethet ær for mælt at mā mā
 ep sælie syn kones iort othn
 hā haffuer barn met henne
 oc han iort haffuer with ath
 sætthe so meghet som han
 sal oc tha scal hā ep fithen
 sin iort aff hende forti hun stor konē fore the
 iort som hēnes wor oc wil hā iorthē sælie oc
 haffuer hū noget frændes ther lymster at hā
 mā hēne iort ep sælie a tinge tha mā thē engē
 lade hā so po hēne fōge i metē hyr liwser ths
 hwert anns ær ellē hwert tritē en gor so tre

Samthe

winter ommer at eghen kar tha haffuer hyn
ther iorthen haffuer haffths fithn lage hafo
a henne oc tha ær hyn witer logh

Om then kallis a mā a kones arffuinge
eller kone a mantz

ij **E**n kōmer so at bonden dōr eller konen
oc enthñ hennes arffwinge kaller a bā
den eller hun kaller a bondes arffuinge ath
hennes iort wōrt aff hend ær thz kōpe iorth
om thet ære warre fallet Tha ganghe ther
fōst a kōpe iort til ær ey kōpe iort til tha gā
ge thz a hās faterne en tock hēne egne bōrn
arffue bonden tock scal hū haffue fin iorth
fwal oth aff them othen thes ena at hun wil
then m3 got willie lathe

ijj **O**m kone dōr fōr en mā oc haffwe bōrn
sammien

En konner thz so at konen dōr fōr en
man oc han haffuer bōrn wīth henne
oc han haffuer iort aff hand oc for han fithñ
anner kone oc bōrn wīt hēne Tha haffwe
the bōrn ther there mōderne war aff handh
icke ath mæle wīth hannum, fōr en ath
hannum komner noghet Wthen thes ena
ath han wīl meth sijn gode willie wīth lade

Bogh

fortū han ær nis al lag gen sūne bōrn hwad
 som the wille i mod hanū mæle En effther
 hās dōt tha owe there samfrand ther wor-
 the til mæthe som bæst kwinne oc bæst wele
 mæle thm ræth oc so megs mūnne lag som
 hā mynde effther there moder ther aff owe
 the ep fulneth en hpnt annis ther hā mūnder
 ep tha owe the ths forlōthes oth ath haffue
 fōst ær ther oc flere colla til ther bonden ha-
 mer so aff hend aff tha tage so fulneth som
 malt ær Oc fighen hpne andre taghe En
 haffue the ep the frānder ther kwinne gōre
 oppa ræth eller the are so othen lants at the
 kwinne ep wūt kōmme tha tage the bæsthe
 mæn aff bpgden eller aff hærret oc the gōre
 thm sotthe oc swærie thm ræth

¶ Om at holde bōrne fæ

Ths ær ræth som fōr ær malt ath then iii
 man sūne frenbōrnes fæ haffuer ath
 gōmme Thet scal han enchen taghe tūl fe-
 lags eller tūl wprtningh En ær thet fæ *Om fuma*
 thet ath man wgt them ep taghe oc ep fōthe *af fōde bōrn:*
 oc klæde ther fōre Tha ær ths batre at the
 tpgge them til mast then stund the are smā
 bōrn oc gōmme them hpnt tūl theris langh *fæ fōde bōrn*
 fromme en the othe theris oc ganghe fichen *gaa om af fōde*

Famthe

Stackarle En om so worther hwarger oppo
at the gythe them ep fōd eller the are la smo
at the kwinne ep ath almōste gange tha scall
man them tūl tings fōre oc mī tings man
rath them aff theris eghet hialpe En ho
som theris fōd oc them fōdher ellers withn
mī tings mans rath tha scal han gælde them
alt igen oc mī logen at ths war ep mere

Uthwar bōm mīre there iort salge

*Yours Love
Solignus
fide*

En haffue bōm iort the som smo bōm
are oc haffue iche tīl fawes oc kommer
so hwargher at the gythe thm ep holdet athē
the sallie iorthn tha sculle there frander fare
tīl tings mī them boate aff faterne oc mōter-
ne och līwste ths a tinghe ath the haffue ep
anner hielp tha scal man heller mī tūng mēs
rath There frandher fiellie iorthen en the
swalthe hwar dwer them iort om the dōp
sallwe fra oc tha are there frander nall at
kōpe En tock hwar som tīng man wille tūl
stade En wille ep frandher kōpe tha kōpe
ho som wil oc tha ær thet them so swolt he-
melt som the kēpten aff gamle man En on-
de are the frandher there iorth songhe och
ep wille them hielpē i līghtorfft

Bogh

Om man skyl om weye

Skyl mā om aelwep tha scal thū til tings
fare ther om mal oc hā kalle them tūl
tings som lot i haffue tha scal mā naſſne tūl
cū man oc the sculle swarie weij ther som
hā a mē ratthe at lighe en haffuer noget mā
lucht hanū mē graff eller dighe eller mē ger
de tha scal hā optage ther giort haffuer. och
bōte koningen iij march. en om andre skona
wepe eller oc mellom toffte thet wil fristhe
tūl flere kommer wither

Om mā læt āner wapn at draper thē mē

Whet scal mā oc withe at læt noget mā
sich spmth bort eller swert eller brep
de eller anneth wapn oc draper hyn thē mā
mē Tha bōthe then ther wapneth lade wth
iij march then dōdis frānder en tagher na
gher hans wapn wthen hans willie oc drā
per han mē tha bōthe hā iij march forthi thet
ær halff annen mark bōte fæa forti mā a fit
wapn at wachte och gōmme so ath thet ær
hwer mā wode lēst

Om mā læt āner wapn at saxis thē mē

Alær man annē sich sword eller annē
wapn som fōt ær mēlt oc hyn saxes mā

Ramthe

ms thet tha bōthe han rī. ōre ther fore En
tagher han thet geen hans wīllie tha bōthe
lex ōre En ſatther man fith wapn warlighe
anthen ſpīd eller annet wapn oc faller ths
nedher at gammel man eller barn oc ſonger
thet dōth aff tha bōthe han iij march fore.
En ſonger hā ſor aff ſo at tingman ſee ath
ther ar ſpat eller ſpūre wīth Tha bōthe
han ſex ōre ſom wapnet otthe Sette oc flere
man wān oc ſkilies the at tha bōthe hwē
there ſo megs En wille the ſammen wāre
Tha bōthe the icke mere an een ſculle gōre
hwat heller thet ar ſor dōt eller ſor ſar

Om wode ſor oc hweg

ix **H**wad ſom man gōr ms ſin egne hender
hwat heller hā kaſter eller ſkimter eller
hugger eller ſlar tha bōther han tock fore at
thet ar met wothē ſo ſwolt ſom han hadhe
thet giorth met wīllie hwat heller thet ar
dōth eller annet wthen thes ena Ath han
bōther ther ep kōnings rath ſore oc ep bīſt-
rops Oc tha ſcal han och hans naſthe mē-
ne ther dōther ar wāre naſte man ms thet
for waad, ſomlagh ſcal giſſwe och ſcal ſwarie ſor dōth
men meth tre tplther eth Oc ſor ſor ms een

Imper long

30 rap: 3 648

Bole ſaa fūer

for waad, ſomlagh

my wīge giad

Bogh

tylt or tha skal then som saret sikk wære sig
i loge at thet war miz mothe or ep miz milge

¶ Om hion liwstes frelste

Liwstet bonden sith hion frelste tha a
han ths miz ræthhe i kircke at lywste or
a thet fræst at wære och tül a swol ræth ath
standhe so som thet wære fræst bozet Giff
uer han or a sin yderste tjo hosbonden eller
hustwa tha mize ep the ther loth ome i fighe
at hā mo ep giffue haffuer hā so meget tül
at ths mo gāge for sin haffuet loth tha sculle
the alt haffue swolt fore forti hā mo ep mere
giffue bort i soot en halff syn haffuet lot En
kōmer ther dele om hwaat heller giffuet wor
eller ep tha ær then nærmere at withe hanū
til at hanū war loglige frelste giffuet miz tho
mants witne or tylder eth en hyn at holdhe
hanum til amptug hion at wære

¶ Om træl wpghes with kone

En hammer noget mā i landet or wæn
ther mā hanū wære fræls or tager hā
figh kone och wigis with eller han dra
ger fæa sammen miz henne och worder hā
futte n kender the hyn ther hanū a ær skyle

m i

Ræmthe

*Om vdi en
mand giffes
fogt og gæst
føder for
en*
Om vdi en digh at haffue hanū igen oc tha taghe han
fin træl oc konen fither igen m̃s fa. ath en tok
han wiste at han war ep frels en haffue the
noget fa. a. sammen draghet othen bondens
gors leph̃t tha hafuer ep bondē rath at tage
fran henne ær oc kome annøtugh oc far saa
oc worter hwan græpen ther ær och saa thet
samme om hun tager man En tok the ære
wigt sammen fræls man oc annøtugh kone
eller fræls kone oc annøtug mā oc wiste ep
h̃pnt ther frelst war ath h̃pn annē ær annø-
tug ther the kōme samme oc komme icke fi-
then samme i hionelag fithen the wiste thet
tha m̃we the wel skilies at oc giffres anner
stath

Om man hitther fin træl

Om
rū Thet ær oc rath hwar som man hitther
sijn træl wdi konings gord eller b̃st-
rops eller a tinge eller i letningh om han ær
fra hanum løpen tha m̃o han wel tage ha-
num oc binden En bondē skal ther tho war
ware at taghen forthij om hanum wil na-
ghet withe t̃yl frels m̃s t̃ylther eth oc twijge
marne w̃itne tha ær han nærmere ath w̃ij
the til fræls man en h̃pn til annøtugh dom
Och tha a han ath k̃othe fore om han k̃in-
ther fræls man el march then ther bwnden

*Om
frelst
bonden og koning*

moort oc pl march koninghen Och kommer
 so at noget ledingh moorthen bothen tha ma
 enghen man sijn træl fore sigh oth sendhe
 wthen han for haffwitzmans loff töl at hā
 moo for man oth fare tha mæ the ep En
 tok pa hwert lare skib wære thz sō pl. wæ
 rinde scal oppa wære othē fyre a hwert skib
 tho i fore øst oc tho uti østre øst oc the sculle
 skipperē mad gōre oc natn hente oc øste alle
 time othē i saglyng En ho sō ellers sandher
 oth sin træl othen frolle haffue tha haffuer
 han forgiorit trælē om han ganger töl ko
 nings gōrd oc bothe iij march fore han sick
 hanū ep fulle haffue En kōmer trælē paa
 lepe i lading eller noget man tager sin træl
 sigh til tianiste oc sattet ep haffue paa hanū
 tha haffuer hā ep ther mē forgiorit

En mā tapper sit oc far ledendis at

xiij

En haffuer man taffwet sich och foor
 ledendhe ath Och wyl noget stath
 ransaghe tha scal han taghe tho granne ath
 minste mē sigh eller flere oc bedis ransagen
 aff them han wyl Et och bonden sielff hia
 me eller britien then felag haffuer lagt meth
 bēden tha scal hā lade thm rāsage en sēn hā
 thm rāsagē oc ar witne til at bedis hypn sēn

Ransage

Ranthe

de hanum tha a han ath bote iij march fore
 eller dplie m3 tülther eth En hitther han hu-
 strwen hiamme eller depa then i felag ar och
 m3 granne wütne oc söns hannu ranslaghe
 Tha scal bonden bothe rü öre fore eller oc
 swarie m3 tülther eth om hyn haffuer witne
 tül ath han bedis loghlyge ranslaghen En
 ar oc hwercken bonden eller hustru hiam-
 me och sönne hñonen them ranslaghen och
 ath ledhe ath there tülstnet Tha scal bonden
 bothe for sijn hpon sex öre En bedhe hponen
 them ranslaghen the ther i gorden ar Tha
 hør them icke mere ath biuthe tül ranslagen
 en saa meghet saa som i there gömme ar
 En hwercken thet hærberre eller the kysthe
 thet löst standher fore oc ep thet skün thet
 enthen bonden eller byrtie haffuer löst at el-
 ler hustru eller depa som lucht ar och löst
 fore stor tha moa thet ep op byrtis Wil och
 hustrwen ladhe tül ranslaghen och ar na-
 get hwi til eller kyste thet bonden haffuer
 self löcke at Tha scal hwn ths ep opp by-
 rthe. are the bothe hiamme byrtie och deñan
 oc haffuer hustrueller eller bonden sardelis
 hwi eller kyste thet löst stander fore Tha
 gør hyn swilt thet alt biuther til ranslagē thet
 som haffuer i sine gömme, en ar bondē eller

brytie eller depe at kircke eller i kircke saghū ^{Lij} Ransage for
 eller at øll i by tha skal mā ep ransage for the ^{mand er goß}
 hawe both at the mæ wit komme

Om mā lether effter hors eller nōt

EAr nogher man effter fith hors eller
 nōth at lethe oc hitther ths anner statly
 en a sin eghen sælet tha skal han ths tūl byis
 driffue oc spōrie granne at om ther haffuer
 nogher haffd a haffuer enghen haffd a i thū
 by oc haffuer annen by ther sælet mæ eller aff
 rath tha skal han til annen by rithe och kalle
 granne sammē som hā giorde for och spōrie
 om ther haffuer nager mā haffd a. haffuer
 ep ther oc hamer ep tritie by oc sælet mæ thm
 tha skal hā ther thet sammē gøre En ar the
 engē ther hawer haffd a tha skal hā ths liw-
 se i alle tre by hwat harret han ar aff. Och
 hwat som han heder och hwat by han bor i
 oc met thet mæ han borth taghe fith at hā
 haffuer thette lymstly En kommer nogher
 man aff annen by en aff the tre ther thū aff
 reth meth them haffuer fallety effther thet
 hors eller nōd tha a hyn mæ rath the paa
 hans fallet eller aff rath ar taghet en iche
 mera a hyn ther rath at bōthe fore Forthū
 han haffuer meth thet ath the by wæreth

m ij

Ræmthe

*Thaz man
velen vaden
Opfinsings*
 or liuost or loglige miz fareten en kōmer nogre
 aff andre by ther ep haffuer affret eller fælet
 miz thm tha ær han with log at ths ær hans
 hiamie fōde fæa en tager mā eller mātz haff
 aff hās haffd eller hors eller nōd or kōmer
 mā effter or kēner fith eghs tha scal enthen
 dplie miz tylter eth at han tok hanū ep meth
 wlog aff hās haffd eller bōte iū marck

ro ¶ Om mā hitther a enthū sit hors eller nōd

*Longuind
for gind
tinge*
 ¶ Hitther mā fin haff eller or nōd hia-
 me at ander mantz or kaller fith wære
 tha scal han granne tūl kalle or scal fith with
 bedis or go so i hās tack fore ther i hendher
 haffuer Sigher hā at ths ær hās hiamie fōde
 fæa tha mā hā hanū log fæste at ths ær hans
 hiamie fōde ær ths or so got sō halff mark
 eller batre tha a hā ath wære miz tylter eth
 or twige māne wūne at ths ær hās hiamie
 fōde fæa En figer hā fig ep sælff haffue hia-
 me fōd or figer fig enthū fonget eller fiær at
 annē a ths tha scal hā legge hanū fymt fore
 a fymte dag effter tha scal han til kōme ath
 hyn scal mōthe hanū som hā figer fig at haf-
 me fonget aff En mōther hā ep tha scal hās
 forfal mōthe at hā mā ep mōte eller kōme

Bogh

oc tha scal han ander fyrnt bythe kommer
 han ep tha Tha scal han bithie til tritie fyrnt
 En a tritie fyrnt tha scal enthen hanum fore
 kome so ha haffuer fig til hemels næffnd el
 ler ha scal til gange oc legge sin hand offuer
 faust hals oc en anen ma scal gange i mot
 hanu oc legge sin hogre hand i hans hogre
 hand luge offuer halsten Och tha scal han
 swarie som epande ar ath bithie fig so gut
 hialpe och hilghen ath han ar ther rath age
 dhe ath och ar hans meth rattthe Och soa
 scal then swarie ther i hans hand holder i
 handelagh bythie figh so gut hialpe ath
 han swor rath eth ther ar ep meen i oc ther
 meth scal han fith tyl figh tage

¶ Hwor man a at taksetthe fith

En kommer hyn tha wether a annen
 tyngh stæffne eller a trytia then ther
 han taksetthe tyl Tha a han wether has
 then ath taghe. och ar han loghfasth man.
 tha gange han salff innen borghen for halle
 En ar han ep salff bostasth man Tha scatt
 annen bostasther man i borghen fore han
 num ganghe Skpots han ep borth eller
 hans fars haffuet som hyn haffue borghs

Ramthe

Hiemmel

Hiemfude
quas

fore til anner reth tha scal han fithy hiam hus
fore hanu naffne hwar som han wil innan
landhet figher han och at han haffuer fielff
hiam feo tha mo han mel felle log fore oc
ther effther swarie hanum tpler eth oc wit-
ne oppa then brofiel som han fafter oc wil-
ler hanum fore eller seth thet i hans moloh
hwar som han wil loghen haffue och hyn
haffue the witne som for ar malt En figer
han ep ath thet ar hans hiam feo the Tha
scal han then fiorthen dagh ther effther en-
then komme syn hiammet fore eller hans
forfal ath han mo ep komme En kommer
han ep tha eller hans forfal tha scal han an-
net spmt mothe En mothe han ep a annet
tha scal han io tritie spmt mothe en mothe
han ep a tritie tha scal han atther gange tyl
ms hatlant hyn the taklat haffoe ms witne
som for ar melt en mothe hyn tritie ma en the
forste spmt eller anet eller tritie tha mo ha ep
kalle ane til hiamels me ha scal tha felle log
at the ar hiam hiam feo oc tha scal ha enthe
a forste spmt logwine fit ms tpler eth oc wit-
ne ell late mothe fit forfal oc tha gime ha log
a anet spmt en for ha forfal tha mothe forfal,
en a tritie spmt tha scal ha enthe mothe oc swa-
rie log fore at the war has hiam feo som

Bagh

før ær malet eller hyn møthe ms lamē witne
ther takset haffuer

I Om then ther hælten ganger a hende

En then ther hælten ganger i hendher
hmat heller thet ær hyn ander eller hyn
tritie oc haffuer hā witne til at han kōpthe
thet oc witne ther wether wore tha a hā thē
och lot fææs hōffuet ths at gange til menne
oc tage igen so meghet som han kōffte fææs
hōffuet ms. oc ms thet wītne wether wor
hwar meget han gaff ther fore oc wītne
bōthe konigs ambestman tre march fore at
the wore wītne at ths fææs hōffueth ther
the gpte ep hemmelt holdet En kan hyn ep
witne wether kōme ther fææs hōffuet wth
lather tha mīster hā ths werd hā hamer for
fææs hōffus giffuet oc bōte koning iij mark
fortij hā kōffte wītnes lētt

I Om thā ær othū lāds thē hōret for faat

En kommer saa at then ther fōst ær gā
gen i borgen anthen for hōrs eller nēt
at then ær othen lantz ther han hamer thet
affkōpth eller fonget oc wth hyn ther tha
taksetther ath han ær wthen lantz Tha a
hwar fyt at leggis til fiortē natter ths ær

Samthe

hwar fimp
or xij
or hand
land
hwar vj

in vj
or of day

Swager long

gaa sine brofvel y siat gide galdit

ter wagh En fighet hyn ther tock sath haff-
uer ths mæler ths or ep for annet en for mpt
wærlte tha felle hyn hanū log fore til satthe
mans eth or swarie at hā mæler ths ep fore
ths wærlte om hyn or othen landz tha scall
ths stande som mælt or thre fpmter or hwer
tjil fiorthen natther En kommer ths so ath
hyn wore othn riges ther han kaller fig tjil
himmels or wich then som takset haffuer at
han at wathen righet tha lade stande dag or
iamlinge En fighet hyn atther ther takseth
haffuer at han gor thet hannum tjil wærr.
Tha withe han thet ms tpler eth at ths are
ep or ther ms stande thet dagh or iamlinge
Or kommer hyn tha igeen Tha gor then
ther takset haffuer til or logwinner fit eghz
or the sammelwond mo hyn nar han kom-
mer igen aff skiothe hanum och logwinne
fich. om han wor othen landet eller wathen
righet En hyn tritie ther wither tager han
mo thet icke skiothe Han scal io a tritie fymt
en then wærieellē lade wat en kōme the or are
got willicht tock thet wore mellom tūmme
ganget tha a motthe the wæl komme. en
kommer han wither som thet hade hīame
fōd or ths scal tog hwar gōre enthū a then

hyn
mo
C
E
tre
ms
ne
ma
fo
fōde
tha
hwa
wæ
som
ep
ma
the
the
sw
the
wor
mæ
tak
or
thet

hyns tritie brofiel mo han ep ths gode at han
mo annen with komme en fig self

Em hwoz goth fawz hofueth war

En worther sa at fawz hofueth woz ep pfe

so got sam halff marck oc ar thet ba-
tre en tho ore tha warie han fawz hofueths
ms fiathe manne eth tok scall tha has gra- vunde für
ne ware i loghen ms hanum the ther bonde quag
man are oc the andre the ther han kan tyl
fo **O**c swarie thet ath ths ar hans hymme
fode oc hyn a ths ep, en ar thet ep bathre en
tho ore eller minne tha witne fig ths at haue
hiame fode **M**eth tritie wantz eth oc ths scal
ware bode hans nabo oc een anne ma then
som bondens faw kanner bast oc torpet ar
ep mere en ther bor i en man eller tho eller tre
man **T**ha kaller man thet hans nabo ware
the ther bo i naste by eller naste torp en ar
thet ep batre en ptugh splffs eller minne tha
swarie ms fin eghen eth at ths ar hans rat-
the himme fode oc han a thet ms ratthe, en
worter thet ep mere en hyn scal meth satthe
mas eth warie oc scal han logwinne ths han
takfath hawer tha swar han meth en eth til
oc mo ths ep minne worte hwoz meget som
thet ar tha swarie han io ms een eth

¶ Om man both worther a første sall

xx **S**Om malt ar for ho som mā haffuer
 drapē, tamen hā haffuer bēt første sall
 tha scal hā m̄s rätte sammē lethe fine fater-
 nes fränder oc tale thm̄ til po theris frenstef
 ne effter so sō the are māge til tha ame the
 at bōte m̄s hanū are the māge tha bōte huer
 sa meget m̄ynne En are the faa tha bōte sa
 meget mere oc scal han tha naffne dagh for
 thm̄ oc mercke hwar meget hwar there scall
 bōthe then næste bōte halffue mere oc so thm̄
 ther næst ar bōte halffue m̄ynne en anner i
 man hans fransome recker so lenghe then
 m̄ynste bot, scal ep m̄ynne wære en ertugh
 sylffs Engē mā m̄o han næmme til aff lūne
 fränder for en thm̄ dag kōmer han scal wath
 giffue boten oc hwilkē ep tha haffuer boreth
 fram fine bēter tha scal hā dom fo tūl hanū
 aff fine fränder at næmme hanū oc liwle ths
 fithē a hærretz ting at hā haffuer hanū dom
 songet a hender aff lūne fränder tha legghē
 tingman hanū dag fore ther bōte scal at hā
 wære anaste hærretz tings oc fore hanū hās
 bōter tūt En kōmer hā ep a thet næste ting
 oc bōter som po ar malt eller felter log ath
 hā ar ep hās frandhe oc gōr hā ep rath fore

Bogh

eller han kōmer ep til tings tha mo hā namme
me hannū oc fore hā giorde hanū icke rath
tha a han at bōte halffue mere en han a fōl
te tingh sculle haffue bōth

Sō faternes frand bōte so sculle oc mōines

xxi

Alle the sāmē lund som faternes frand
der bōte so sculle oc mōthernes frander
bōte mō hanū i then afftherste sal thet scall
man oc wiðhe at hwerke thā fōrste sal oc ep
then annen mo namme tūl fōr en salen oc
bōth En tock scall han fōr haffue lathet thū
halle tūl ath the bare i bōther mō hanū och
then som ep bōr mō hanū a lame dag Tha
mo han fichen tage saa dom oc namme som
malt oc icke moa han mere en iāmlinghe
effter ths hā sculle bōte sōge at namme hanū
frā thū dagh hā bōter thū fōrste sal oc so til
iāmlige dag effter tha mo hā icke thē om gē
re rthē hā wil vreth gōre so oc effter thū dag
hā bōter thū effterste sal tha mo hā oc icke len
ger ma le effter en til iāmlinge dag mit mō
ternes frēder oc fide sculle the mare saglōste
aff hanū

Om frēkone bōter mō hanū

xxii

En haffuer nogē frenkone thū bōte scall
a fōr hū sēn fōr thē dag hā bōter then

n i

Famthe

sal oc ar hās frenkone a faderne oc leffwer
barnet tha a thz at bōte mʒ hanū En mōr-
ther thz fithā fōdʒ nar thñ sal oc bōth tha a
thz ep at bōthe mʒ hannum

Tha bōther scal taghe

xxij

En scal man bōther taghe tha ar sōn
nast at tage effter fader om han ar til
en ar ep sōn til oc ar dotter sōn til eller sōne
sōn tha ar hā nast so rath som hā sculle arff
taghe so tager hā oc then fōrste sal othū thet
ena at ther tagher hwerken kone eller mō
barn en thñ broder ther elst ar han scal tage
with bōter och nar han haffuer taghet bōter
tha skiffes thm alle i mellō som brodre are
alle lighe meghs oc scal thm ther nasth ar at
tage Tage trū ting aff thñ fōrste saal oc trū
ting tager fadernes col oc trū ting mōther-
nes frande oc so tage the oc aff then annen
sal oc so aff thñ tritie sal. oc wil tha hyn thē
bōter fige at i thz arede ther hyn wort dra-
pen at hā fick ther enthū hwogh eller sor eller
hordraht tha mo hā wūte i graff mʒ hanū
mʒ tpler eth iij mark om hā wil oc om han
figer at thz wor sep mark tha scal hā thz wi-
the mʒ tho tpler eth En figer hā at thz war
til nū mark tha scal hā thz wūte mʒ iij tpler

Bogh

eth En ep mo hā hōgre til withe en mōder
thz ep i thz arede hyn dōt ferk tha mo hā ep
i graff withe ms hanū

Om hyn thē drap sagter hyn dōdis frand xxiij

En sagther oc hyn ther bōter thū dōdis
frander at hā fick mere i thz arede aff
then ther droppē wor skōre sar eller aff hug
eller lyte En til nū march tha sculle hyn thet
bōte om the mōde saghtede eller wārie thz
ms logen En kōnret so ath hyn ar dōt ther
drap oc bōter fōre hanū enthen hās sōn eller
hās frende tha mo hā thz sāmē wūte at hās
fader eller hās frēde fik sa megs i thz arede
som melt ar En nar ther alt ar bōt tha sculle
the hanū trygt swārie ther bōter haffue ta
get oc so māge som hā nēffuer til trygt om
hā wil trygt haffue aff sa māge oc sculle the
fōst i affliet swārie oc tha mo hā ep flere naf
ne til at swārie en rj fōr othē thū som boten
Tack sex a faterne oc sex a mōterne, oc tha
sculle hyn thē bōter haffue taget naffue the
ris frēnd til oc thū som bōter skal fōst sa
swārie bete sig so gut til hialpe oc helgen at
meth frandhers och wanners rōdh at wā
re hans moll saa fallet h som theris tha wūl
le han slighe bōther taghe aff them som

Famthe

han haffuer them giort oc hþne andre swas-
rie alt ths samme m̃s hanū som hans fran-
der are. oc sa sculle igen swarie fōst hā som
bøter, tok at ths hā haffuer ther taget bøter
fore at hā wil ths aldri haffne hwerken m̃s
rad eller dōd hwerken a fōdde eller wsfōdde
man oc ther sculle the ware sotthe m̃s och
legge theris hender sammen oc kēstis

Om hā haffuer ingen aff kōne som dra-
pen wort

En kōmer so at ther ar enghen til som
aff hanū ar fōdder ther drapen wort
then ther mō tage bøther effter hanū tha ar
hans fader nālth at taghe bøther effter ha-
num oc brōder ther taghe wil bode fastning
oc bøther then som ellth ar i. oc fithen som
the sculle arff skifte so sculle the bøther tage
oc skifte En are the ep tūl som nālth are bo-
ne oc alle the soa nar are tha tage tok thū
ther ellt ar i och a fathernes wegne ar om
the are baggis wegne lūge nar faternes oc
mōsternes tha tager thū bote festning oc bō-
ther ther ellth ar a faterne wegne oc skifte
tog hwer m̃s thm̃ som iassne are at arffue en
alle the bøter tage the sculle icke tage aff the
tha sale som frander hþer othū thes ena at

then megē ther hā wor borē hwat heller fa-
 ternes eller mōternes at ther more inge flere
 til ther tage sculle tha tage hyn annē sa swall
 sal som then fōrste En more sa at ther wor
 iche flere an en fāternes frande ena or mo-
 re enthen brōder son til eller then so nār mo-
 re boren tha tage hā fōrste en sal or fāternes
 frander or mōternes frender tage fithē hyn
 annē tock hā more ep wātē en sammē tha ta-
 ge hā en ful sal wit thīm alle or so om mōter-
 nes frender more flere or tha aff thīm more
 nārmere byrdige tha tage the en sal or hynē
 ādre en sal en more ep mere an en aff fāter-
 ne tha tage hā en sal wit hyn andre

¶ Ont mōternes frensomme

¶ R kōmer ths so at ths more engē frēde
 til a mōternes megne or then aff hanū
 more kōmen more so ofrālse kōmen aff folk
 at hā mōtte ep arff tage eller sa othē rūghes
 at hā wiste ep hwor hās frander more En
 tok at fādnes frēder halfue taget thū fōrste
 sal tha mo tok theris frande ep bliffue mōf-
 ter an hā wor frālsmā tha skal hā til swals
 bōthes or tha tage fādernes frender alle sale
 or a mōthernes megne En kōme tock fithē
 noghen aff hans frander effter ther othen

n iij

Famthe

riges wore eller othen lantz oc kalle the sp-
po bōther ther with hanū otthe a faderneſ
wegne eller a mōtherneſ wegne och haſſue
hyn alt bōth ther bōte ſculle tha ſcal hā taghe
aff thm̄ ſom ths taghet haſſue oc hyn wore
ſagloſt ther bōte ths ſcal mā oc withe at wor
noger ſōdder fithē bōter worthe tagne Tha
ma mā ey hanū bōter kraſſue

xxv **E**m hanū drags fore ſom bōter ſcal tage

Uothē ſo at theris frende worder dra-
pen ther bōter ſcal tage oc hyn wil bō-
ther haſſue tha ſcal mā hanū fōlt ſoghe ſom
mannē drap oc aff hanū a man fōlt at tage
alle bōther och han ſcal taghe ſyne frendher
til ſig i bōthen En drager han fore oc wil ey
bōthe tha tagte hās frēt aff hanum oc fithē
haſſuer mā rath til at male wijt hans fren-
der oc tha ſcal hā kalle thm̄ ſom po hās feder
ne are til lantzting. eth oc annet oc tritie En
kōmer han tha til lantzting m̄s hanū ther at
ſoger oc ſiær at hā ær ey hās næſte frēde oc
biuhē ſkæl til ths harret the wore i fōdte oc
with mā ther rade a at hā wor ey hās næſte
frende tha ſcal man næſſne hanū næſſndy i
thet harrit oc ſwerie the at han ær hans næſ

*Om hand
vilde bōde
gion hand
fridloſ*

Sogh

te frande ther fritløst tha bōthe han so frōst
 som han hade sēlf drapet mannē i mod thū
 dōdis frandher oc bōthe hā ths a sin brofiell
 eller hyn gange tūl oc taghe hans frith En
 swarie the hanū fra tha wære han saghlōst
 oc hyn haffuer tapet frith arbeyde ther hanū
 sagthe til at wære hans næste frandhe. och
 fithen søge han the frender ther næst are

tage fridm

*toer sid
arbejde*

Om hyn rætskylige finnes ther mannen
 drap

xxviii

En kommer ther saa ath man finner
 oppa then rætskyldege ther hās næste
 frendhe ær oc wil han bōte tha a han hans
 frith at tage En effther ths hans frith ær ta-
 ghen oc wil han hādher mere dele effter thū
 lagh Tha a han en tha man at søge til man
 helge oc fithen mo han ey langer ther effter
 søge Alle the samme land som mælt ær om
 fæternes wegen so mo han oc a mōthernes
 wegen søghe Thet scal man oc wite at om
 bōther worthe at tritie sal Tha mo ther iche
 wite i then dōdis graff om ths worther wit
 hyn giorth ther hans frith ær taghen fithen
 tha motthe han enghe bōther bādīs fore ths
 wor alt for giorth ther han wort fritløst

5
 13 14

Samthe

Om hyr dōr ther mā haſſuer draſpet

xxix **E**n thet ſcal mā oc wiſhe at dōr hyr the
man haſſuer draſps ſōr en hans frūth
wörter tagē tha alle the lōnd ther ſōr wor
til frōnnē at tage bōter eſſter hanū ther dra-
pē wor tha wor naſt ſōn oc hās brōdre om
hā haſſue ſo ſcal hyr bōte ther eſt ar oc hyr
bare til mī hanū ſo ongre ar are ep the ſōr
te til tha ſculle bōne bōn wiſt tage at bōthe
en are ep the til tha tager hyr dōdis brōder
oc a faderne Er ep fader eller brōder til tha
tager the ſom naſth are frānder oc the ſom
alle are om nār tha bare the alle mī hanū i
boten ſo ſom the ſculle arſſue hanū othē thz
en at thū ther aſt ar a faternes wegē tha
ſcal iō fader fader worthe nārmere en moō
fader. oc moder fader nārmere en fader brō-
der En alle the ther bōte i then ſōrſte ſal the
bōte oc i thū annē ſal othē at ther ar engē frē-
de mere til a thū wegē mere en then ene ther
bar i mī tha bōter hā aldrī thes ſpter ſwol ſal
oth, ſo wel hyr ſom thenne

xxx **O**m faternes col

En wörter ſa at a fāvnes col ene are ofne

Bogh

frander oc a annen wegen ep mare an een
 Tha scal then ane bōthe en sal om han wyl
 ep at hans frith scal tagis an nar hās frith
 ar taghen tha mo han iche sithen male wylt
 hannum Thet samme ar oc om mōdernes
 frander are flere. oc ep wihen en a faders
 ne wegen tha ar al thet samme som fōr ar
 melt han scal io enthen bōthe eller thet gōr
 a hans frith En ar engen frande til paa an
 ner the wegn som nu ar malt oc are nogre
 paa then annen wegn tha bōte the alt swolt
 forthi at so som the sculle arff tage swolt om
 ep wore andre frander til so sculle the alth
 swolt bōte En kommer fiden faternes fran
 der eller mōternes effter tha the ther haffue
 fōre bōt fōre thū col tha mōre the well aff
 thm kraffue bōter ther the bōte fōr thm En
 word sithē nogre fōd a thē wegn nar bōth
 ar tha mō man hannum iche bath kreffue
 forti so som hā toge enge bōter om han wo
 re wōder so scal hā oc enge bōther fylge thē
 bōth wor fōr en hans wort fōder

¶ Om arff

ccci

Om arff som paa ar malt om noghet
 man taghet arff ms sijne frenbom tha
 mō ep lare arff wore mynne an i march

giffen til luffe
400 for 1000
hand ind
indis

En dyl han at ep war lawe arff Tha
dylie han ms iij tylter eth. om han war ep a
tinghe luffder ar ths oc halff marck han ta
ger ind ms bōne tha ar thet oc then samme
log En ar ths a tinge luffd tha mo hā ths
ep dylie tha scal hā so meget oth ladhe som
tings witne ar til at ind wort taget oc hwar
meghet hals fæ som thet worter eller arff
oc wil mā ths dylie tha mo thet ep hōgre dy
lies en ms iij tylter ath hōgeste gor hā oc wit
noghet at hā haffuer arff inne eller hals fæ
Tha lade hā oth ths oc ther po tylter eth oc
witne at hā haffuer ep mere En ar thē min
ne en marck splffs enthen arff eller hals fæ
tha dyl han thet som annet fæ oc iche som
arff hwar heller han scal logh fore giffue el
ler oth ladhe

¶ Om neger kaller a anner for geld

OM negher man kaller a anner fore
gielt Dock thet wore. C. marck eller
mere Tha a han iche ath dylie meth mare
an iij tylther och so standher then logh tyl
thet worthe iij marck splffs tha swar hā och
ms iij tylter en worter thet minne en iij mark
splffs tha dylie hā ms iij tylter eth soo til thet

Bogh

woort mynne en ij mark splffs tha a hā fide
 ms en tplt eth so til the woort mynne en rj
 þre penninge tha dplie hā ms fiættthe mans
 eth so til thet ær mynne en ser þre och fithen
 dplie hā ms tritie mātz eth so til thet ær myn
 ne en tho þre tha dplie met en eth En scall
 han woth lade och woorthen han saghtet om
 stot faas mol tha lathen woth ms tplteth eth
 oc wothne oc saa tjl thet woorthen ij mark
 splffs En saghter hā hanū for ij mark splffa
 oc wil hā noget woth lade tha swerie tplteth
 eth oc ep witne so til thet ær rj þre penninge
 En sagter hā hanū om tolff þre penninghe
 och wil hā woth lade noget tha swarie fiæthe
 mans eth so til thet ær ser þre En sagter hā
 hanū oc ser þre oc wil han noget woth lade
 tha swarie ij mās eth til thet ær tho þre En
 sagter hā hanū om tho þre oc wil han noget
 woth lade tha late och ms sin eghen eth

Om hwar meghet hustru mo forgoere xxxij

En nor bondhe och hustru fithie sam-
 men tha mo hustru meth rath lagh
 ep mere aff hēde en sam penings mwan haff
 ue the oc bōm sammē the til alders ære kōne
 lōn eller dotter eth eller flere the ther samten
 winter ære gamle oc kōper nogt mā ms thm

Längs all
 vinter

Samthe

enthen mī kone eller barn som swol moreth
 or oc skeer thet en sa ath ths kōff gor igheen
 tha mo ep hyn tyff hāthe ther fore ther meth
 thm kōffte for othen bonden limster thet a
 tinghe ath hās kone sōn eller dotther withe
 theris with saa at the mme ep forhepe nogz
 aff hās bo tha mme the fithen enthe aff hen
 de hwerkē lidet eller megs aff hans bo hā
 som fithū for noget aff thm tha swaret som
 han swaret for ander hans hion en haffuer
 hās sōn sōr fast noget kōff en ths mōr limst
 a tinge en tok at kōffus gor atther igen tha
 skal hā tok hwer bōte for sin sōn en haffuer
 enthen kone eller dotter fest kōp ther a han
 ickē at bōte fore

*hmo is hmo vring mmo
 vel segt, hmo hmo gmo
 ingor xxxij*

Om galē mā eller orwide

En kōnter sa mī wylpcke at noget mā ha
 mer enthe broder eller nar frande ther
 misther fith wūth oc haffuer hā iort eller en
 ghen the ther hā wille nōtug at hyn sculle aff
 hende tha skal hā tage the beste mē aff byg-
 dē til tings mī figh the som iorden withe mī
 hanū oc lywste ths ther at hyn haffuer ep fit
 with oc hā wil tage with hans gerning och
 sware hmat hā gōr tha mo hā ickē fithen aff
 hende fith oc hā skal fithē ickē bōte hwerken
 fore hās f. lling oc ep fore sketning en dar

Bogh

nøger mā eller hvingger eller draper tha skal
hyn ther sig luvvde til hās marie so fulle bō
ther bōte som han haffde ths sēlff giorth En
morder hā so galē at han gpyther hanū ep hol
det vthū han skal hanū i hēgt haffue tha skal
han thet a tynge luvvde. oc mē tings māns
rodh holle hannū morder han oc so galen at
mā kan hanū ep til tings kōme for hā leggher
lage hēgte pā hanū tha skal hā tok til tings
fare oc lathe mān nēffne aff tinge mē figh
at see hans nōd oc fige the ths at hā giordhe
thet aff nōd oc aff trang at han hēgtede ha
nū tha bōter han hwerke hanū ther hā haff
uer hēgtet oc ep konings rath fore

Dom bñ flyge bort oc hyn fylger thm som
a them

En flyger māns bñ fran hanū oc han sēl
ger thm ther a thm tha skal hā fige ha
nū til som skowē ower oc kā hā thm sa wth
fōge at hā spiller icke hyns trā tha tage sūne
bp oc fare wel mē en figer hyn thē trāat a at
bñen are hās egne oc frā hanū flugne oc hyn
hamer wrāgt kēnt tha swerie hā mē trūtā
mās et at the are hās egne oc frā hanū flpg
ne en figer hyn thet trāat ower thu haffuer
ep rath kēnt oc ieg wil ep lade thm vthū

a i

*Indføder Long
3: bog 40. cap*

5
13 14

thū smæt tha fare hā til mē en eth oc swarie
at hā fulde fine by oc the are hās egne oc tha
haffue the bote til halffs ther the wile en om
bondē som træt a fiar ieg wil ep felle meth
træt for thine by tha stāde træt oc hyn wæ
re agēde at byen ther thm a oc nar træt fal
ler tha hame hyn sō byen a botehonig oc byē

xxxii **O**m by flyge bort oc āner finder sō thm
apende ar

En flyge ellers by bort oc falle āner stat
oc finder thm nager sō then ther agen
de ar at oc wil hā fige at the more hās egne
oc aff hās by kōne tha withie thet mē tree
mants eth oc fester hā hanū log fore at the
more hās hieme sōde oc are the holdē oc tof
ep swerie tha tage hyn thm Ere the oc taff
mede fithē hyn fester log fore oc toff han ep
swerie tha bōte hyn la at hā haffuer fult En
wil hā ep felle log fore tha swerie mē fin egē
eth oc tage fine by oc fare wel mē en kōmer
hyn thm sō i stok thē thē hitte oc kōmer hyn
fidē effter oc hā wil swerie ths the more hās
hā sō effter kō tha hame hā halff oc halff han
thē thm stokede oc ths ther fithē kōmer aff
ths wære al beggis there en kōmer engn mā
effter ther fig kaller agēde wære sō en han
haffuer flere stoke aff sō wil tha nager mā

Swarie sig til oc toff hyn swarie for sig ther
i haßto haßfuer oc swer hā tha Tha for han
icke mere en thū ena stock som hyn hūtthe
ført oc thz ther aff thū stock fødis at førtthe
lepæ effther thz ware bæggis there om the
wille en the som for wore føde thm haßfue
hyn ther ført hitte for the wore pffne til om
the wore thp eller flere ther wore til ms een
eth oc toge thm haßfue

Om kone tager løpe mā

Om kone lader lige i løn ms sig tha hyn
ther hēne næste frende ar ther hēne a
ms rætthe at giffte hā a bøter at tage aff thū
thz hamer giort sex mark oc thm toff hā ep
andworde hēne en hwaat som ellers worter
giort wit hēne borddag eller nogt tpskēs en
tok at hā tager thz ind ther hēne næste frēde
ar tha skal hā hēne thz igen fa sorti at alt thz
mā gōr wit hēne ther a hū alt bøter fore for
wre thz ena som hū gōr ms fin gode willie en
kōmer thz oc so at Negefrid dotter tager mā
i løn oc wore hū ep ting liwst tha hyn thē hē
ne næste frēde ar a mōenes wegē han a hēne
bøter en tok at hyn liwstde hēne sithē sig tūl
dotter sorti at hā wor ep ting liwstde føre en
thū sa legs ms āners frēkone oc awler sōn nit
hēne for hā hauē bōt for kōnē tha for thū sōn

xxxxv

5
13 14

Samthe

icke aff thū botē en haffuer hū annē sōn wīte
annē mā tha tagē hā bōter en ær ep annē sōn
tīl tha tage næste frānde

xxxiiij

¶ Om mā sāl anner hōrs eller nōd

En worder so at noget mā sel anner en
thū hōrs ellē nōt ær hauer hyn wītne ær
wil han fidē sēgte hanū ther fore ther hā sīt
aff tha gāge the sammē ther wīter wōre ær
wītne thz at hā kōfftet aff hanū ær hyn ther
hās wītne wōr gange næst hanū tīl ær swē-
rie mī rī mē at thet ær hās kōff the samme
lōnd som hā sculle swerie om hymme fōd so
scal hā ær wārie fore hanū om hā kaller op-
pa hanū ær tok sculle the wītne bære ther wit
wōre ær hyn leffuede som wīn wōr atly tha
wāre han i logē mī hanū ær ep hā tha wāre
hans næste wēne i thū steth fortī om kōffuet
ginge igen tha sculle hyn fulle ther wīn wōr
at eller hās næste wēne om han wōre dōt

xxxix

¶ Om skaffte klæder

En om skaffte klæder ær giørde anbutly
ther scal alt mī rætthe lōtkōff wāre tīl
ær wītne tīl kōff ær wīth skēft fōre ær fæleth
swerd alle the samme lōnd som melt ær om
hōrs ær om nōd bōde om tīmt ær sa i anner
mans hōffo at gange alle the samme lōnd

a at stande bote om hyn ther othn riges ar
 eller oc othn lantz so oc om ths ther ar so got
 som halff mark eller bore tha gage effter thn
 log oc the waining tha skreffne are om faa
 som gage her om tpskes sa meget mynne a
 man log at giffue som ther ar mynne wirta
 ning a scal hyn oc ths loglige oth witne thet
 a kaller tha logwinne som for ar mælt

Om mans faa draper i mang

En worter sa at noget mā draper an
 ners faa i mang so som hā wil ths wt
 elthe tha bote hyn thet korn igen som faat
 skadde thn som faat a oc swerie ms satthe
 māt eth oppa la til thet ar tolff ore Worter
 ths bore en rj ore tha lathe oth ms tjlter eth
 so til thet worter ij mark splfs tha lathe oth
 thet han wil oc tjlter et at thet woz ep bore
 tre en worter ths mynne en twigge myn fa
 ths han later oth tha bōter hā ther ep fore en
 worter thn enthē twigge ores myn eller me
 re tha bōte han tha ore fore worter thet en
 the sex ore eller batre tha gelde skadē oc bō
 te sex ore en ar ths so got som rj ore eller sa
 ij mark eller bette tha gielde skadē at bōthe
 ij mark en draper mā faa ms mothe enthē
 Ringer gemme ms iern tpsfue eller met spint

ij

Siatte

eller hugggher m̃s swerdy eller ore tha lathe
 uth skadhñ och b̃othe bonden iij march En
 tok at ths ar ep batre en een øtug hwar me
 ghet ths worther fithen h̃oge tha b̃ote iij
 march eller dylie m̃s t̃ylther eth En ar thet
 so goth som halff mark eller batre ther han
 haffuer so dr̃apet m̃s wabn tha gelde skadē
 som malt ar oc b̃othe bonden iij march for
 thi at ther wor giort ny tings werk och ny
 tings werk a w̃ich koning at bothes

¶ Siatthe bogh

Om man flor træ
 om man læ ar anner hæft
 om mā sættē sin kyste til anners
 om bondis eghet worter stallet m̃s
 om mandrap
 Om flere are m̃s i fard oc i fylge
 om iij march mal oc herwerke
 om konings ræth for mandrap
 om lor oc thñ ep wil lym othē hæffne
 om mā hæ ar over oc later kalle iij ting
 hwar embtzmā mo søge iij mark
 om t̃pffineth
 om stallet wortē fran embettmā
 om affare fæa
 om mā h̃itter a syn mark hors ellē ñgt

Bogh

poi Om embellmā tager saa op och fiær
 ep aff
 poi om wtlenning dør
 poi om wrag kommer til lantz
 pī om wrag i fiorde
 pī Om skib wrags ind m̄ folk
 pī om fisk wrags ind
 pī om bod wrags ind
 pī om konings log bod
 pī om bonden stor fore m̄ logh
 pī Om bōdē kōmer ep a første ting
 pī om m̄ lypw̄tes a hender p̄ mark mol
 pī om man dør inne at anners

Om man flør træ

Om nogher man wth i eghe
 skom oc flør træ som ths stor
 oc finder noget m̄ hanum
 witer tha fare m̄ hannum
 som m̄ tyff skal fares effther saa meget som
 hā halfuer skade giort en kan man ep fynne
 hanū wither tha søge hā sa effter hanū som
 effter sin tyff sa ær om bōdē kommer liger
 enthē i skowē eller a markē oc tager ths no
 gē m̄ oc kōmer hpn witer tha fare sa m̄ ha
 nū som m̄ sin tyff halfwer han och noghet
 bort taghet tha søghe saa effther hanum

Om nogen
 witer bōdē
 om bōdē
 om bōdē
 om bōdē

Siatte

Som effter annen sin tyff m̃s th̃n s̃ame rath

¶ Om man lærer anner hæst

ij

En lærer noget m̃a anner hæst eller ore el
ler klade eller wabn som m̃a lærer annē
a io laan hiem at kōme so gode som h̃a tok
th̃m en worter th̃s borte tha skal h̃a th̃s swe-
rie fōst at han gaff thet ep bort oc gelde ha
nū fide scadē igen effter th̃n wortnig h̃yn fiar
som hanū lonte oc gelle hanū effter th̃n wort-
ning annet sa got fæw igen en toff han ep
swarie at h̃a ep gaff eller læthe th̃s borte tha
bōte tho fōre fore om th̃s war so got som fire
fōtug oc til tho fōre en ar th̃s bare en tho fōre
tha bōte sex fōre til th̃s ar sa got som sex fōre
en ar thet bare en sex fōre tha bōte xij fōre tñl
thet ar sa got som xij fōre tha bōte iij march
en h̃uor got th̃s ar fithē tha late io wat lonet
m̃s log oc gelo sa fō malt ar en dyl h̃a at h̃a
solde th̃s ep oc ep gaf bort tha dylie h̃a th̃s m̃s
sa megz log som sculle dylie so megz bōt m̃s

Sand gaar

Sandloft sin

iii

¶ Om m̃a sætter sin kñste at anner mans

En sætter m̃a s̃yn kñsthe tñl āner m̃as
eller anneth fith fangh Thet han ha-
uer s̃alff loff fore oc worther thet borth flo-
leth Tha scalep bōnden som gorden a thet
igen gelde othen thet ena at han saghter

hanū fore at han haffuer ths salff skollet eller
hās hion tha scal hā enthe gen gelle eller giff
ue log fore En for han hanū selff eller penin
ge eller ths i siagordel ar. oc loff ar fore och
legger ths i sin kyste i hūns alpn oc for hanū
loff oc nøgel ther fore tha a han thet oc icke i
geen gelle En tager han ellers i fine gomme
som nu ar mælt oc worter ths tapet tha scal
han thet igen gelde som thet til gomme tack

¶ Om bōdis eget worter met skollet

iiij

En worter hās eget skollet ms ther sa got.
war sō hyn̄t tha bōter thet icke bonde
tok scal hā swerie met logē at hanū war saa
megs skollet fran en wor hā minne skollet the
i gomme hafuer tha gelle sa meget igen som
ower wor met logē om hyn̄t kaller mere pa
en lar nager mā annē øgh haft eller ore och
for hanū thet oc kōmer thet fithē noget at oc
bliffuer dōt tha scal hā fore hanū hūte hiam
oc fige tha hūn at thet forgiks for wārickit
tha swerie hā log fore at han forgick ep met
wārickit oc gelle ther ep mere fore en wōrther
ep hās eghē hut met stolē tha ar hā ms wā
rikt tapē tha gelde hā igen ms logē at thet
war ep bare en wor hā self ms ther øget ot
the eller han haffoe til sath tha tack hyn̄t ep

Siette

*Item in
forstors
paa ogs*

ther taget haffuer gomme huerkê hudi eller
huald oc ep igen gelle om stolet worter en fi
gher hyn ther oget othe at hâ giorte ths m3
tatt tha scall han dylie ths m3 loge at hâ giort
de thet ep m3 last eller gelle skade igen

Om mandrap

*frid. d. 18
Boj x f. d. 18
sage
vif frid. d. 18
ij f. d. 18
i samfund
m3 frid. d. 18
d. 18 3 f*

Athet scal mā oc wite at huerkê som mā
draper tha a hâ at bote ix mark til ko
nings rath sex mark til frith koff ths ar fyre
mark spliffs oc iij mark fore blod withe oc iij
mark om so megs kōmer til hās haffuet lot
tha scal hâ thm alle bote en ar hās haffuz lot
mynne tha for embestmā icke mere en the iij
mark ther hās homet lot ar tok hâ ar ep me
re an en ore en frit kōp the sex march eller iij
mark solffs thm scal hâ for sin frit giffue eller
haffue embestmās willie til at hâ mo mynne
giffue en guther hâ ep thette giort tha scal hâ
mare fridest saa lenghe til han haffuer sin
fridh lōtt oc icke scal engen man bote fore
som ar i samfund metly hanū sō en embest
man haffuer thet artinge lprost at hās frid
wor ep lprost och ho som fithen ar i sam
fund m3 hanū tha bōther han ther fore tre
march til thes at hans frith worter lprost
en hwer then man ther war i sord oc i selge
metly och ther fester oc stander so then kirke

Bogly

tha a han at bōthe koning iij marck

Om flere are m̃ i fard oc i følge

En kōmer sa at flere m̃ are m̃ at dra-
pe en mā sām eller flere oc ther gōr en-
gen boether oc wor ther engen both brothen
a the trī lantz ting ther nāst effter tha a alle
the i fard oc i følge wore met bōte konings
rath oc bōte for frit kōff oc for følge so som
hwer haffde selff dra-pet hanū forti tok lan-
det ther wicher at hyn sculle saa meget rād-
dere wore at kinthe bōter then som gernin-
gen giorde oc wele the ep wether gange oc m̃and ligger
liggher mannē p̃a mōrde tha at thet ep illa
at the bōte meget ther illa haffue til giort

Om xl mark mol oc herwerke

En om herwerkis mol alle the stadhe
ther man a bonden at bōthe xl mark
for herwerke eller for tpskens mol eller for
tūngh eller for bondh och meth fard oc fpl-
ghe so som the bōthe bondhen fore fard oc
fplge so bōthe the och koninghen. iij marck
En so gordh gangh ath nogher fplger i an-
ners gardh Och gōr ther herwerke innen
och annen fplghet hanum tūl och gōr noget

for gaandgang forð og felye Siatthe

Boudad iij i gorden at hyn a at bote for gorgag oc sa for
Lomung iij i folge tha bote han ep tack hwer mere en iij
mark for konings rath

iiij

Om konings rath for mædrap

xv

Om konings rath fore mandrap eller
for xl mark mol eller for for eller splge
ther a ep konings embestmā hyn om at sag
the ther giort haffuer wathn ths at hā ar saa
rūgh at wil ep sagte hanū mē heller hafne el
ler oc sa at han ar sa wæl at hā orker ep och
haffuer thes ep kost eller æffne ther søge scal
eller hā ar sa othē riget at hā kan ep wit kō
me at bare oc haffuer hā tok tings wothne
oc bygd oc hærret wūt ths at ths ar giort tha
mo han aldri konings rath thes fiar kra sue
en ep ar ths rath at ambestmā mo sagte mā
om mā drap eller om xl mark mol eller om
fard eller splge othē hynē kare selfue meth
thē wøther ar giort

Conys ambestmand

maa ingan med

figer for mandrap

xlv sag for og

folge, vder gang

deas forst ix

ix wø og giort

ix wø og giort

ix wø og giort

ix wø og giort

ix wø og giort

Om for oc thn ep wil liwse othn haffne

At woster man for tha a hā ms ratte
at lade liwste fit til konings gord innē
hærrihs oc ther næst til tings fare oc ladhe
se fit far ar ths saa meghs at ting man fia at
ther hør spat eller spire til at kōme tha a bon
de at tage næffnd igen om han dyl En gor

han wit tha a bonzen at haffue iij march ^{giondr ifa bor} of
 sa koning en ep a iij mark fore thz ^{ha an linsbo} for ep ^{hā} kās
 mer spat ellē spijre opthē en hūster hā thz ep ^{hā} hā
 a fōrte tīng thn ther for haffuer songet ^{hā} oth
 ep a ammet or ep a tritite or ep kāmē po ^{hā} hā
 wegne tha a koning iij mark aff thn thz ^{hā} for
 reth sich or hā scal ep thes fiar iij mark aff ^{hā} hā
 nū haffue ther haffuer sozet hanū En ^{hā} wor
 ther sa at hā sōger sich for ther fōget haffuer ^{hā} hā
 or hā sue ther nāffnd fore aff hanū thz ^{hā} gior
 de eller hyn goro witer tha effter thz hā ^{hā} hā
 mer hanū bōt for sozeth tha scal hā bōte ^{hā} bon
 dē iij mark en war hā sig ms nāffnd modh
 hōdē for sozet tha at hā wort for ^{hā} konigs rat
 en kāmē sa at hyn ther sōger om for at ^{hā} han
 later flere tīng offuer skrepte an hā hamer ^{hā} log
 mol wit hanū at male tha scal hā bōte ^{hā} koni
 gē iij mark ther sozet fik or hā a ep thes ^{hā} fiar
 iij mark aff hanū ther hanū for ^{hā} giorde
 En kāmē sa at thn for haffuer songet wil ep ^{hā} bō
 ther haffue or ep wil lpmūe tha mo ep ^{hā} koni
 nings embestmā twinge hanū til ms ^{hā} konings
 rath eller han at sa wiffel at han haffuer ep
 effne tūl at twilfolge hans sag eller han kan
 ep or haffuer tha konigs embestman herretz
 witne at hā wethe sar tha a hyn thz ^{hā} giorde
 ep thes fiar ath bōthe koninghen iij ^{hā} march

Siatthe

eller tylie m̃s tylther 'eth En l̃uwlter h̃pn ep
 for offuer hannum h̃pn ther forerth haffwer
 fonghet oc haffuer ep embestmā h̃rret wit-
 ne t̃yl Tha mo ep f̃asta t̃yl h̃wicken man h̃ā
 wil for for uthen so som for ̃r melt En kom-
 mer sa at br̃tien sagter h̃pn at han l̃uwldehe
 ep sich for oc for m̃s som lom war tha ̃r h̃ā
 nærmere at warie figh m̃s tylter eth, en em-
 bestmā ̃r ath so hans iij march en raan haff-
 uer ep embestman om ath m̃ale eller sagthe
 noghen man wthen k̃er thet ranneth som
 with hannum ̃r giort oc nar han haffwer
 kart ranneth tha a han rannet at f̃olge So
 f̃a for ̃r m̃alt m̃s loghū enthen t̃yl ñafnd el-
 ler anner logh som for ̃r screffwen h̃wōr
 man scal ran s̃ghe at laa manghe t̃yng som
 m̃alt ̃r Enfaller han at laghen for hanum
 tha a han at b̃ethe bondhen for ran och ko-
 ningū iij mark En g̃pther h̃ā ep worth fig for
 ran enthen meth ñafndh eller annen logh
 Tha ̃r han worth for koninghs ambest-
 man En kommer thet laa ath h̃pn ther ran-
 neth haffwer l̃pwlth fore mannen ath han
 f̃olger thet ep lengher Tha mo koninghs
 embestman taghe iij march aff hanum ther
 ranneth l̃pwlthe Och ep f̃wldhe loghl̃ghe
 och han haffwer t̃ock rath ath sagthe h̃pn

En d̃igman
 man
 f̃igge
 ran, wden
 f̃lag som
 ṽd
 ̃r giort

So do for ran
 Bonden ̃r lag

Bogh

ther ranneth wor offwer kær tñ iij mark *Den iij d*
 eller wærie fig for laghen

Om man kær omwæ oc lather trū tyngh f

En kommer so ath nogher man kær *Saa offte 604*
 offuer anner och ladher hanum kalle *den mist sid*
 til tings eth oc anneth och trūtie och tyngh *mand selge ega*
 mæn legge hannū fithn fiarde tyngh fore oc *er hand fallon*
 sware hā bonden inghñ rath fore tha mwe *ter kong iij d*
 bōdher wel dōmme bondhen sijn rath och
 koninghen iij mark En kommer saa at ko-
 nings embestman bedis hans iij mark och
 kommer han saa til tings ther saghet wor
 och dpl thet ath han war ep loglighe skaffnd
 oc ep loglighe saghter tha a han ath swerie
 bondhen tplther eth oc fa koninghen brūthie
 fore hans sōgningh tplter eth eller iij mark

Omwar embestman mo søge iij mark

Ock mo thet so komme a første tyngh fi
 at konings embestmā mo søge bōden
 iij mark oc ths skal sa worde at om bōde kal-
 ler āns til tings oc hā mōter thē kalls wor oc
 wit gor ting skaffnig oc hā wor ting skaffnd
 oc wil hpn bōde ep rath gøre ther hanū haff
 wer til tings kalleth tha mo ting man well

Siatte

hanū hās rath och dōmme sa at han mō ep
annē spūne mīz logh dylie oc mōe the dōm-
me koningen iij mark for the ret lōst hā gōr
tol han dōmme tha a tingly man at nāffne
men mīz ambestman oc mīz bonden tūl spmt
effter oc withe om ambestmā oc bonde fōn-
ghe rath oc fonge the rath som mō ar māl-
tha ar thet got En fonge the ep tha a tūng
man ath dōmme embestmā til at tage fōrt
bōden sin rath oc ther nāl til sin eghen rath

xiij

Om tyffnet

*Enduy man
man iij tyff*

*Salde, vden fald
vorder fōrt*

*Sigtid aff andeg
vā Gaud fōrt*

fran Gaud fōrt

En saa ar thet om tyffnet at koninghs
ambestman mō enghen man i harret
tyff kalle wathen han wārther fōr aff andhe
men saghet Och ep mō konings ambest-
man sagthe hanum ther tyff ar kallet fōr
han haffuer sich mō mālch som logh ar
En far han mīz som logh ar oc wār han sig
fōr bonden tha ar han mīz rātthe wārth fōr
ambestman En faller han met rātthe och
wār figh ep fōr bonden tock thet ar mīnne
en halff marck som han haffuer stollē tha
a konings ambestmā icke mere en iij mark
aff hans haffuet loth En wārter han bonde
oc til tings fōrt tha gōr thet a tyffsens haff-
uet lot so mēgs bonde som iordeligt ar oc ko

Bogh

ningh so meghet som offuer thar skæl moa
ganghe oc tock laa at bonden for scest rath
aff tyffwen En worther thet til halff march
eller mere tha gor thet a tyfflens haffuet lot *Om rjffuers*
En hane oc born haffue ey there haffuet lot *lone or dnu*
for giort this ena at huan a at bore iij mark
om thet worther swinneth wnder hanne
indhre loste tha gor thet a henne haffuet loth
oc ey a henne born

¶ Om skollet worther fran embestman xiij

En worther skollet fran embestman selff
tha mo han lynn tyff wel. griffwe enep *En dng mte*
mo embestman anner mans saghe taghe oc *ma inlo fge*
soghe a anner man enthen for tyffneth eller *anden man*
for for eller for ran eller for tyffkens wthen *sage*
thet ena ath thet ar wmdue ther ey haffuer *viding eller*
marie eller the born ther warie loste are el- *verdelofe dem*
ler then man wthen rughet ar laa ath han *at man vedet*
han ath soghe fith mol tha mo embestman
them tjl ratthe hialpe Och ey koninghs
rath wjth them goze for han haffuer there *for inglyng*
moll swol En for hyn och worth figh fore ba *som bonden*
dens sagh tha ware han worth fore konin-
ghen som malt ar En gor han bonden rath
Tha scal oc embestma rath haffue Ths scall
man oc wjthe at hwer skadh bonden sagter

p iij

Siatthe

anner om xl marck moll eller for for eller for
 ran eller tyffnet tha haffuer konings ambest
 man iche at mele with hannu ther sagtet ar
 fore the sag om han dipl the standh han so-
 gher offuer hannum wthen thet ena at han
 ladger flere tingh offuer ganghe en han ha-
 mer rath tyl eller hyn far aff landhe ther sag-
 ther eller han skitet bort tha mo konings em-
 bestma fithen lywolle sag offuer hanum och
 hyn fylger en som logh ar oc melt ar tha ma-
 han wel see aff hannum enthen logh eller bo-
 ter enthen for xl marck mol eller for iij mark
 eller tylther eth eller for eller ran eller tyffnet
 tylther eth eller iij mark

Om afare faa

clij. Thet scal man och withe allskyns afare
 faa thet man with eghen apendhe tyl
 tha ar thet konings miz ratthe om thet ar. o
 penninge mron eller mare oc tock sa at then
 ther hith haffuer han scal lywolle a tinghe oc
 a kircke staffne forst eth tingh oc saa annet
 oc so tritie oc mo han ep thet wthen harrets
 fore Er han selff wthen harrets ther hitther
 tha scal han then man i handh fonghe ther i
 thet harreth bor och lathe han thet lywolle
 och wrother thet lywolle a trij tyngh hwat
 thet ar Och eth lants tingh ther scal han for

Bogh

reth tül sijne oc wül han fichen ther hith haf
 mer Och i hæffoh hæffuer hæffue thet i f
 ne gomme dagh oc iæmtinghe Tha hæffuer
 han wel woldh til oc tock saa at han wüth
 hwar goth thet ær oc taghe thet indh til wt
 ningh oc kommer hpn effther ther æpendhe
 ær at innen dagh oc iæmtinge tha a han m
 rætthe fith igeen taghe En kommer han ep
 tha a ko. æmbestmā mē thū sanne wotning
 hpn tock thet indh en wül han ep saa langhe
 effther fare ther hith hæffuer en wül thet ka
 nings æmbestman i hender songhe. tha scall
 han tock lathe thet lüwste a tinghe thet som
 han hæffuer hanum songhet oc om æmbest
 man scal thet lathe wæthe och lüwste a tre
 tingh som mælt ær Och fichen scal han holle
 thet dagh oc iæmtinghe som bondhen sculle
 worderffæet och wæppl kommer hpn eff
 ther ther æpendhe at tha a fith igeen hæffue
 En kommer han ep effther tha mo konings
 æmbestman wel npthe figh tül hielpæ Er ths
 och saa ath hpn ther fæstth hütthe hæffuer
 thet dagh och iæmtinghe Tha mo han thet
 sanne gære npthe fith so som fæ ær mælt
 Och saa ær thet enthen om skapthe klæ
 dher eller fæleth swerdh och skææstth fæ
 och hors eller nptth eller noghet thet mæn

Siatthe

Lijke

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

*och man
sagt*

ther man skal løtköp til haffue oc kōmer thū
effter ther apende ar at, oc enthen finner thz
i embestmans haffo eller i thens som han ha
mer thet i hender fonghet tha mo hyn loch
wūme sich igen ther apende ar at oc hūem
embestman haffuer thet solt, tha a han ha
num atther gieldē then ther aff hanū kepe the
En finner hā ep sich eghz ther apende ar at
tha haffuer han icke at māle with embestmā
om thet stor dagh oc iāmlinge En aff hen
ner han noget aff thet innen dagh oc iām
linghe om thet ar then kost man mo gēme
om thet ar ep madh eller tpskens tha a han
ath bōthe iū marck forthi han hafuer thet ep
gont som loch wor oc gelle kosten igen En
hitther nogher man mynne kosth en fām pē
ningis mōn tha a han sich eghet thet tapet
haffuer en tock at han a ther ep konings rat
at gielde fore

co

Om man hiter a sin marck enthen hors
eller nōth

Om hors eller nōt tha ar nar the samē
me lag mē so meget at thū ther hitther
hors ellē nōt tha mo hā thet ep op tage sōr en
han haffuer thet hūst a tinge at ths gor thū

Bogh

oc fithē mo ther ep annē mā aff hans haffoh ^{hvorledes}
 tage othen thū kommer ther apende ar ath ^{driffet paa}
 oc fithē han haffuer thz luvst a tinge tha mo ^{oplyndt}
 hā op tage oc hwerke lade faat eller sele for
 en luvst ar a tinge annē finne om thet ar
 hors eller hest oc tritie finne tha a hā m̄ ræt ^{driffet qvæg}
 te til tings føre ar ther nogē apende til tha ^{Anna mand}
 hā fith m̄ rætte En ar ther ep tha sculle tinge ^{indtægt for}
 mē orthe thet i ambestmās asyn oc fithē mo ^{end 13. 14. ting}
 hyn wel hors rithē oc age m̄ ther luvst haffue ^{inf.}
 uer so som thet more hās eghet oc tha scall
 hā eth lantzing oc annet oc tritie luvste ath
 thet ar fonge hors oc sa hūt oc fithē haffuer
 hā mōld at holde thet til dag oc iamlinghe
 effter at thet wort luvst a første ting En ar
 thet enthē ore eller ko tha a hā oc ep op ath
 tage for ar luvst ar a første ting som melt ar
 oc fithē hā tager thet op tha mo han engen
 nøtte aff taghe for han haffuer thet a tynge
 luvst och ambestmā och tyngh man naff-
 ne man hiam met hanum at wethe thet och
 fithen mo han well nptthe thet Och a the
 trū lantz tyngh ther effther scal han luvste
 thet hoo i haffoh haffuer och i hwaat har-
 rith han ar oc i hwaad by hā bor oc hwa
 liche thet ar oc hwa gammelt han holder
 thet føre och hwaad märke thet haffuer oc

Siatte

thet fore oc hwat marcke ths hafuer oc fithē
mo han npthe som malt ær fran thet fōrlthe
tingh han lpm̃the thet sa til iæmlinghe dagh
Om han kommer ep effther thet a hwath
som sa lpm̃thes oc fars m̃s som malt ær En
tack han draper thet fæa tha a han icke ath
bōthe ther fore forthi at han hafuer thet m̃s
woringh taghet oc tha scal han thet m̃s wō-
ningh uth ladhe som malt ær en far han ep
m̃s som m̃s ær m̃lth Tha for hwer tindh
han faller eller fæler anner mans haffth tha a
han at bōte tho øre til thet ær iij marck En
far han och wthen harrets meth oc wother
thet ep lpm̃th och met woringh taghet som
fōr ær m̃lth tha a koningh iij marck En om
ope eller koo tha for hwer tynne han agher
open ellē melker koen tha bōthe tho øre fore
tūl ths worder iij mark en fōr hā thet wthen
thet hærith ther wor lpth i och thet wor liwff
i och ep m̃s woringh taghet Tha a han ther
fore ath bōthe konings brp̃dhe iij marck . en
kommer han effther ther agendhe ær ath.
Tha alle the samme bōther bondhen hōrde
ther ths otthe the hōre oc embestmā

Salve Gylle
agher malk
anden mand
Dinge
Gode iij p

I Om embestman tager fæa op
oc figher ep aff

Bagh

xvi

En tagher embestman thet sava op och
 lijwcker ep a tinghe som nu ar malth
 och tagher thet ep meth wotningh tha a han
 at hothē bondhen som anner bonne och saa
 meghet mare at haffuer han thet meth wot-
 ningh taghet och haffwer thet ep a tynghē
 lywst ther hans iamlinge dag gor wth som
 han haffwer thet holleth En tock thet wor-
 ther sam winther eller sex Och dō sava i
 hans haffd eller han sal thet borth tyl annet
 landh elier tyl anneth righe oc kommer hyn
 thet ottha Tha a han sich sava wth ath haff
 we aff ambestman och ther til iū march for
 thij ath han for ther ep loghlighe meth wijll
 han hanum och warre gōre Tha haffwer
 han thes wel macht Forthi then scal halstij
 rath gōnne ther annen scal twynghē til ath
 gōre rath

Om oth lanningh dō

xvii

En worther sa at nogher wth lanning
 dō och haffuer han rath arfwe meth
 sich oc dōr han ath nogher bondis tha then
 bonne han dōr at han a ath sandhe konings
 embestmā buth at hā a til at kōme mē grāne
 oc see hwat thet wor ther hā wor apende
 at oc ther nast a embestmā til tings at kōme
 och lijwcke thet ther och tha a tyngh man

Siaethe

at naeffne man miz ambestmā oc hosbonden
 at se oc spne oc lage wotningh a hwar gath
 som thz ar hyn otte ther dōther ar oc sichen
 ānet ting ther effter sculle the lpsse hwath
 thz ar oc hwar thet war wort oc tha mo hos
 bondē holle thz inne dag oc iamlinge oc scal
 hā thet sammē holle ther wort worder forotē
 thz ar the koste ther spillis mwe som ar kost
 eller ādre slūge thet hā mo nytte oc gelle saa
 meget ānet igen miz the sāmne woring en kā
 mer noget effter inne iamlinge dag thē hyns
 ratte arwing ar oc haffuer war konigs bref
 eller andre gode mētz at hwerkē embestmā
 ellē harris mē tofss straffe tha a hā miz ratte
 sin arff at haue en haffuer hā ep slūg witne
 til tha scal han haffue twige māne withne
 til oc swerie paa met pū man at han ar naef
 frandhe til then dōdhe Er thet sa at han ha
 mer rat til at tage arff eifter hanū tha scul
 le the wothlade En kommer engen effter in
 nen dagh oc iamlinge tha a konings embest
 man thet ind tūl figh taghe En sagther han
 bonden at han loth ep alth oth hwat heller
 then arffwen scal taghe eller embestmā och
 spghe at hyn loth ep alt oth til sūne fōst ther
 thet wort bort tha scal hā swerie tpler eth
 och witne at thet ar alt othe ther hans war

Bogh

En kommer so ath nar hyn ar dōth at han vill ind-
 dhens Atth bondhen wil ep holdhe hans eff-
 ther hans dōth Och tagher embestman ths
 indh tha scal han thet lathen wæthe och lymse
 som bondhen sculle Oc lymse ths a iæmlin
 ghe dagh ath han haffuer ths holdet En aff
 hendher han nagheth for wæthen wæthe Tha
 bōthe iij march som bondhen sculle. haffuer
 han thet oc saa at hā lather ep lymse innen
 iæmlinge dag tock han haffuer thet sex win-
 ther eller flere tha sculle the som arffwen scul-
 le tage ths wæth kræffue som low ar En ha-
 mer han thet mæ wæthingh taghet och lymse
 a iæmlinge dagh och iæmlinge dag ar othe
 tha haffue the hannum ep tūl ath mæle ther
 effther komme wæthen han wæth so them thet
 for guts skyld, eller koning wil thm thet igen
 gūffue

Om wærak kommer til lats

proiū

En thet wærag som indh wæragis i haff-
 ne och enghen sōlgher tha ar thet ko-
 ninghs embestman gōmmere at ths En kō-
 mer bodh ind then ther ep ar mære en sex ore
 tūl oc lather embestman hanum op drage oc
 kommer hyn effter som hanum a innē dagh
 och iæmlinge tha e han at gūffue embestmā

q i

Siätte

tho þre for indreght oc iæffuer æmbestman
om thet ær hans Tha swarie tül ms siätte
mans eth oc taghe sijn both En kommer ðo
re skib ind en byrdingh tha gþffæe halffæe
halff mark oc taghe sith skjib En kommer
saa stort skjib ind som læst bæe eller mere oc
lætther han thet op at gomme tha gelle iij.
mark at taghe sith eghet iæffuer hannum oc
om skibet ær hans tha gange til ms tølter eth
oc wjthne oc taghe sith eghet En kommer
han saa effther ath han sijnner sit skib a flo-
the moll oc ep op draghet oc ep æmbestmans
hæfft a kommet oc ep ækere fore ther han
lodh læge fore tha hæffue han sith eghet ther
effther kom och ep giffne penninge hwaad
som ths ær mere eller mynne

¶ Om wrag i fiorde

ric **E**n kommer wragh i fiordh som i rol-
skillis fiorth eller annen fiorth ath ther
wragh naghæt fra en by och til en anen eller
fran eth hærit och tül eth anneth eller och i
thet swandh ep ær mere en woghe siþs mel-
lom tha mo thet icke wrog worde en ær ths
mare en woghe siþs tha ær ths bætre hannum
skibeth a at han giffue mynne lag fore at ta-
ge sit skib heelt oc holds oc æmbestmā hawer

Bogh

ther gomme a om ther ar engē sō thz gomme
mer oc anner mā scal thz op hwogge en kom
mer sa at noget mā sagler i hart wether och
scal hā kaste aff sit tømmer eller aff ādre kof
the oc wags thz ind til lātz tha mo konings
embestmā haffue ther gomme a och kōmer
hyn effter ther apende ar ath tha scal hā mē
tymter gelle embestmā fith arbeide som han
haffuer ther a lagt oc tage fithē fine koste

Om skib wags ind mē folk

ff

En kōmer naghz skib ind wagentia
thē folk ar a tha mwe the selfue red
dhe hwaet sō the kūne oc hwickē man them
wil hīælpe for gutz skipta eller oc for lōn tha
wære saglōst ar oc then hos ther apende ar
at oc wil han enthen giffue eller fiallie anner
man thz som hā kån ep self rædde tha haff
uer hā thz wel makt En skilies the wit skiff
wet som thz fplge oc barie thz ep selfue oc
ep giffue eller sælie thz bworth tha a thet en
gē ad redde othē konings embestmā hwilkē
man noget tagher aff thz wrag som konigs
embestmā til hōr tok thz ar ep mere en a pen
ninge mwon tha scal hā thz wth lade oc bōte
iij march en opl han tha giffue tpler eth oc
wære sagh lōst

Om fisk wags ind

xxi

En wages fisk til landhet, hwatskins
fisk thz er enthū wal eller stōrie at mā
gøther hanū ep halnet hward fisk som thz er
tha a then fōst hitther wthen thet er stōrie
hun hōr til konings gōrd forci man kaller thz
gōrlommens fisk wære tock skal han haffue
geld for sich arwede som hanū hūtther En
kommer hwal ind eller lōst tha a hyn thet
fōst hūtther sig byrde at hwagge och gōre
embestman sawn aff En kōmer fōst then
tjil thet rūtthende er tha a han at taghe sijn
hast byrde aff En kommer han met wogn
tha mo han oc lōst tage oc tock hwer meth
thet skal at han skal fōr embestman brot the
fōst hitther

xxij

Om bod wags ind

En kommer both ind tock han er mere
en tjil sex ore Tha mure the ep mare
aff taghe an aron mōtthe bare oc skal em-
bestman brot hwiilken tyme man hūtther
en dagh Tha skal han iō anner dagh brot
fonghe fore then tyme. en kommer fichen
nagher til thet hyn fōste haffuer aff taghet
enthē byrde eller lōst eller skibs fram tha mo

Bogh

enghen fithen aff taghe fortij ther standher
tha konings march a ho som fithen tagher
noget aff tha lade thet woth oc bote iij mark

¶ Om embestmā bedis konings rath

En kommer sa ath embestman wil ath xliij
nagher scal bōthe konings rath Tha
scall han sandhe man tūl hans Och tūl
kalle tho granne at thet scal ath mynste wa-
re en dagh fore tingh. oc thet scal ware fere
solsbergh och moō han ep fore en sagh kalle
mere en iij man aff en bp for wihū hā bedis
all bpen sāmē en bedis hā al bpen sāmē tha
owe the oc ep alle sāmē mare at gūssue en
een log ellē bōte iij mark alle sāmē En felle
the log fore oc ar thē noget mā i ther ep wil
swarie tha mo hā icke mere fellā en fig enā
om tylden worter rock swol at hā swar ep

¶ Om embestman kaller anner tūl tinghs och siar ath han ar faldet

En kōmer hyn tūl sōste ting eller ānet el-
ler tritie oc siar embestmā at hanū fial
a hendet eller at ther kom ep rath at sagen
eller hanū brast forfat oc en rock ath harris *Brast forfat*
mē fige at hā lod sith forfal mēle tha ar thz
q iij

Siätte

ille giort tha a hā tok at swerie tylter eth sār
 fore lare forfal oc sār for hoffuet sagen oc
 thz skal wære næste spmt effter ting kōmer
 embeslmā a fōrste spmt oc ær ep wether kōs
 iij mon. ingl. mē at swerie lag tha scathā late tha mē ma-
 forfald. mē le fith forfat oc thz forfal ther mæles thet skal
 atther mōte a tinge oc figer embeslmā at ha
 nū fiold a hender tha skal spmt witne mele at
 hanū mōtte alswelch oc tha legge the atther
 spmt fore annē finne en kōmer oc sa at anner
 spmt oc skyl thm om tha skal sāmē lund fare
 som malt ær oc a tritie tha mō hā oc late for
 forfald. mē tal mōte som mō ær mæth en skyl thm tritie
 ting om tha sculle ting mē atter legge spmt fo-
 re oc næfne tinghōring til oc the sculle a fiær-
 de ting til kōme oc mōter tha bondē oc em-
 beslmā at gūter ep bondē wōrt fig mz logen
 bōte forfall oc for hōmz sagen tha wære han
 wōrter en kōmer ep kōnings embeslmē tha a
 tyltē at tage fig hātlan oc wærie fig en mōter
 oc kōnigs embeslmā oc gūter ep bōdē wōrt
 fig te ær hā fallē at thm sag oc tha sculle ting
 hōringe thz witne næste ting effter ær han oc
 wōrther tha sculle ting mē hanū saglōst mæle
 oc embeslmā hāffuer tha icke at mæle wit ha
 nū for then sagh En wōrther han oc fælder
 tha sculle bōnner kōnings rath i hans gordh

iij mon. ingl.
 forfald. mē
 iij mon. ingl.

Bogh

Soghe oc offwe the ms ræththe tinghyding tñl
 at næfne oc rñthe paa hans brofiel ther fat
 or aff dōmt ms konings embestman Rats iij þ for laste
 ther hanum ther wath iij march fore lasswe forfals
 forfal oc iij march for haffwæt saghen oc ther iij þ e off
 skal hyn nōghes ms En ræthther han ep wath
 the sex march oc haffuer hyn tinghs wathne
 ath hanum brast oc giorde ep rath fore Tha
 mo konigs embestmā hanū fithn næmme til
 nū mark iij mark for hōms sage oc iij mark
 for lasswe fal oc iij mark for hā tolde dōmē
 oc han giorde ep ræ næste fymt effter dōmē

Om bondhen stor fore ms logen xxiij

Ekōmer so at bondē fither første ting
 ther han sculle figh warie oc koninghs
 embestman kommer ep til oc ep hans forfall
 Tha mo bondhen warie figh ms hanthloff
 om han wil En figer konings embestmā ms
 sanne at hannū mōthe forfal tha skal hā wor
 ther wære hwilket fymt som bonden mōter
 oc embestman mōther ep oc ep man pa hans
 megn ther forfal figer en logwinner han fig
 ms hādlog tha a hā at wære worter. en fiær
 de fymt ther tingmē kōme til tha skal thē wit
 ne om gāge hwat heller bōdē oc worter eller

Om bonnē kōmer ep a (feldet
 første ting at swære for figh

Slette

xxb **E**n kōmer bonden til ths fōrste ting ath
 sware konings embestmā oc ep til ānet
 oc ep til tritie oc ep til fiærdie oc faller hanū a
 hender tha a tok ep embestmā at nānne ha
 nū sōr en ths fānte ting ar gangz En kom
 mer bondē til fānte tingh oc bīwther logdō
 men tha scal hā wīth log wære mī tylter eth
 for dāmen oc āner for lawe fall och tritie for
 hōffus sagen oc tha sculle ting mān oc nāfne
 mē til at wære ther ower a fōrste spmt githē
 hā tha wort fig mī tre tylter eth tha ar han
 saglōst for embestmā en gpter hā fig ep wort
 tha haffuer embestmā wīthne a tingh mān
 at hanū fiælo a handher och sīthen mō han
 nānne hanū til iij march

Om mā līwstes a hender xl march sagh

xxvi **E**n kōmer sa at bondē worter līwst a hē
 der xl march sag oc hyn later falle och
 fulfōlger ths ep tha a kōnig for hōert xl march
 sag eller xl march bōt iij tylter en alle the sam
 melwōnd a mā xl march mol oc sōge som trige
 mark mol oc hwerkē for lage fal eller for dō
 mē for hā mere en iij march om hanū bōpster
 ep teler eth en for hā dōm a hēder for xl march
 sag rætther hā ep ths oth a the nāfthe spmt
 tingmē a hōrendhe oc iij march for lawe fall

Sag

tha morembestman namme hanu iij march iij f for foff
for hoffwagghu oc iij march for dommen

Om mā dør inne at anners

Dør noget man inne at anners oc bondē
haffuer arffuen inne oc ipwæter thet ep
a trū tingh ther nalth effter oc ep lather thz
wæthe som nalth ær tha scal han bœthe iij.
march eller giffue tylther eth at han for alth
mz som log woz. en kōmer saa ath bonnē
ther arffwæn haffuer inne ath han dpl all
arffwæn oc figher han haffuer inghen innæ
oc figer embestmā at hā haffuer sa got som
en march splts eller mere sa at thz ær lasswæ
arff tha scall hā dplie mz tre tylter so ær och
om guld som hūt wordet oc op graffwæth
a iorthē thz som mē kalle dāne fæwære tha
a mā alt at dplie mz tre tylter eth. For han
wisch all arffwæ ellē dāne fæwæ tha lothe wth
oc tylter eth oc witne a' at thz war ep mare
en dāne fæwæ thz hør koningen enæ som
guld oc splff och ingen Annen

Hæc effter følger Kircke loghen

Kircke

I Thette ar then rath ther sath war om
staefne mol i ringhstade lundh aff absolom
arkebisscop effther alle fialatzfare bøn forti
at retthen war spere for meghet hord mellō
bisscop oc bōnder aff kircke loghen

Kircke om hwar bygd worden
tha mā hū ep annē spone wū-
ghes othen lōst worter altera-
steen eller hprnna bypster aff
altere eller at hū worther sa spplt at ther mā
ep gutz tianiste i hollis En scal hū wūghes
tha sculle sogne mān holle bisscop en nat pa
theris kosth oc hans cappellane sculle the gif
we en halffme mark oc hās butswonne en øre
oc bisscoppe scal late hellidā til aff sin egē kost
worter kircke prest lōst tha sculle giffue mān
til tage thm prest ms bisscops wilge Byther
oc prest with sogne mān tha bōte han effter
sine gerninger oc bare with sūn sogn oc bōn
ner sculle ep prest bort drūffue oc ep mā han
with them skilies wathen there wilge worter
frich bruth i kircke eller a kircke gord tha bō
the then ther frūth brōt iū mark oc bisscop
op wūgher kircken eller kircke gord En om
thz sa fattig en mā ther i kircke brōt ath han
haffuer ep iū mark tha scal hā faste thes me

re Tager man aff kircke eller aff kirke gorda
thet thet gud ar til tianiste wijsd eller oc the
annen man haffwer tül hande laght for ote
hyns loff thet thet lagde thet Tha lathe wt
thet han tock och bõthe iij mark En om mā
plõgher aff kircke iorth agher eller engh oc
han haffwer thet Tha skal han bywache thet
tül reep och rath mol En rapex thet hannū
aff tha haffwe for giorth sich arbejthe En
ep mo thet hũthe kircke ran othen han wũll
ep repe Och fõp thet indh a forbutth En
tagher man reep dragen iorth aff kircke alth
eller sar eth stõcke eller oc ang oc kaller thet
sich eghet ware Tha warie sich thet til m̃
naffnd i kircke saghen En bypther hanum
naffnd Tha lathe wath thet han tock oc bõ
the iij mark En hũgger man i kircke skom
eth la Toch dyl han thet tha dylie m̃ iij men
eller bõthe tre øre. en gõr man wiclkõr i kirc
ke skom tha warie sig m̃ tylter eth eller bõ
the iij mark. en om mā bypder helig pa kirc
ke gorda tha warie sig m̃ tolff lara faste m̃
en bypter hā i kirckē tha warie sig m̃ naffnd
i kircke sagen

EItem wũl nogher man gũffwe i soot. tha
moa han ep mare gũffwe en halff sijn hoff
werth loth. En om armũnghenne wũllæ

Kircke

dplie thet effther hans døth och presth sūar
 ena ath thz war gūffuet Tha mme tha dplie
 meth rū loghfaltthe man . en ærther twis
 ghe manne wūtne tūl ath thz wort gūffuet
 Tha mme arwinghene dplie thet mē nāffnd
 i kircke saghen oc then nāffnd scall ep ware
 willigh Wūl man heel i kloster fare tha mo
 han ep mē all sūn hōffuet loth fare Om mā
 fēsther sūn frenkone och fregner thet bīscop
 oc gōr ther fōrbuth paa oc tagher han henne
 fithen i fōrbuth fōr thz wōrther loglūge dēlt
 Tha mō bīscop hanum bant fōre . en kom
 mer thet til logh Tha scāl man ther til nāff
 ne sēx man a hans wegn oc tog a thū wegn
 ther theris bīscop kommer sammen Och sēx
 man a henne wegn oc the sculle swærie thū
 enthen sammen eller skplies ath So ær om
 man fēsther sūn frankone . en wōrther thet
 giorth i lōn eller the hāffue bōen bīscop samme
 och dpl han tha swærie figh mē rū tolff men
 Thette ær rath om konings bōrdag nāst
 sōskone bōen och al thet ther fōrinnē ær thet
 a at dplie mē nāffnd so ær oc om kūns ran
 En thesse lundh a nāffnd ath ganghe ath
 the ther tūl nāffndie wōrthe The sculle en
 then swærie meth then ther sagther ær eller
 meth then ther saghter En om nāgher there

Togen

wil ep swerie tha bōte sex øre for hwæt stæff
 ne han ep swer othē han lather mōðhe lage
 forsal at tork ær han en skuldigh at swarē
 at then mā ther sægthet ær han wære wifeld
 tūl thes ther annen synne scal swaries *Thys* *Om swer*
 te ær ræth om skroo worther man dræpen oc *sage*
 gor enghen man wæther tha a then ther sē
 ghe wil nū mæn til næfne at komme och fi
 then lathe han banlætthe En wil han then
 tianðhe a hendher sēghe tha scal han hanū
 a handh swarie mē rī logfaste mæn oc mō
 ep hyn werie figh mē næfnd then samme *Troldom sage*
 loth ær oc om troldom oc om forrælfte *oc forrælfte*
E Therte ær the tūmme man scal helig hol
 de hōst helig fran sancte oluffs dagh och tūl
 annen dagh effter sancte mickels dagh *Ma*
 le helligh fran adwenth oc saa tūl otthenne
 dagh effther tolthe dagh. kircke wēghe ær
 alle buthelghe fran nūtdagh then halffhelge
 ær oc saa annen dagh til quēls hoo som tha
 bryðher helg i the tūme tha bōthe iū march
 bīscop eller wærie fig mē en tūlth eth *hwæt*
 som man bryðher mē wæthe oc ep mē wilge
 ther bōhtes ep bīscops ræth fore En heligh
 bruth mō ep skēthes mech inghræ man En *How sag mē*
 mech fæmthen winther gammel *hwæt sag mē*
 mō enghen man gūffwe mans kane othen *ingen gūffwe*
mand, kane

r

i

Kircke

Enkelts kind
fordrigdig

bondē selff en wil oc hā sagthe hēne tha wa-
rie hwan figh m̃s næfnd i modh hanum och
saa modh bisscop Etat m̃s ep mare forgore
hellig dags b̃p̃dhe en f̃jn huth Engthen sag
scal man aff d̃omme othen for hione skilnet
en alle andre saghe stande so lenghe til biss-
cop kommer i the bygd oc embestman lya-
se for then ther sagthet ar oc for hans grā-
ne oc fithen a thet at stande t̃jl annen byst-
cops komme an haffuer ep en tha saght tha
sendhe fore figh then som swalch swar for ha-
num En worther man saghtet och w̃il ep
bystcop i bygdhen bythe Tha mo han han-
num ep handher mare kalle En saghter
bystcop embestman nogher man tha a han
figh at warie meth s̃jne granne En witnes
hannum ep granne tha moo han taghe w̃di
kircke soghen en saghter han saa manghe
atthe ep witnes til log tha swerie the indbyr-
dis saa manghe som the are Man a at st̃ff-
ne annen a sin brosiel oc granne a h̃rendhe
fither han tho st̃ffningher tha b̃te hwert
m̃s sex ore eller d̃plie thet m̃s sex m̃n fither
han tr̃thie st̃ffningh . tha b̃te iij. marck
eller d̃plie m̃s xij m̃n oc tha a prest fierde syn-
ne at st̃fne hanū i skro k̃mer hā ep tha. tha
ar hā fallen b̃te for st̃ffning oc for h̃ffuet

En st̃ffning

Gods for kind
st̃ffnings

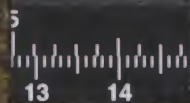

Logen

Lagen oc tha a prest a satthe hanum i forbut
 oc ep i bandh at lathe for dag oc iamlinghe
 othen han spiller hanu tiast fore sogne me
 an gor ha thz sa a han i band at gage oc ho
 som fithē haffuer samfand m3 hannu tha la
 the fig aff bane sla oc bote iij mark. en ho sa
 i band worter sat m3 rath skal oc wil ha aff
 band i forste ar tha bote stæfne oc sag oc bō-
 te iij mark for bandh en gor thz a annert ar
 tha bote stæfne oc sagh oc sex mark for band
 en gor thet a tritie ar tha bote stæfne oc sag
 oc ix mark for band. en gor thet a tierde aar
 tha bote stæfne oc sag oc xl mark for band
 icke mere *Thz skal mā oc withe at for hwer*
 lenthig spnd som mā gor oc skrytther figh fore
 oc haffuer han prest til witne for hā worter
 lægtet thē fore tha a hā sagløst wære for thū
 sag for thēne ræt hawæ bønner iæt biscop trij
 tings tündæ aff altheris sod oc en stad til lāff
 mē fore i kirke sogē. en om mā worter fūnen
 m3 at hā hawer ep tündz ræt tha wærie fig
 m3 en tplt eth. en figer mā at hā hawer somt
 tündz oc ep alt tha late wæ oc bōte half mark
 eller wærie fig m3 sin egñ eth Skpl biscop oc
 bønner at om lag tha skal thēne skriffst wære
 thm i mellā Thēne ræt war sat om stæfne
 mol oc liwst a lātsting thū onsdag næst fore

Soneig Sind

*Ther die yant
ald deris
sag*

Kircke

*Sante niden
vinnid. 4. 11. 9.
mavard.*

lante iacobs dagh och a fiorthenne winther
fithen woldemar wort en wældough koning
oc a trethenne winther fithen absolon worth
arkebisscop oc en iæmlinge oc iij wger oc iij
daghe fithē Sacte knut i ringstade worth
lagt i skjñ oc knut koning woldemar søn
war kronet til koning oc iij winther oc fæm
wgher fithen roð waz wunneth til kristhen
dom aff wolmar koning oc lagt til fiolants
biscops dōmme aff woldemar koning oc aff
alexander pawe oc fran then dagh warden
skap wort oc til thñ dag then rath war sath
Tha wære gangne sex twelende winter och
trij hundredythe winther oc el fæm monedhe
mynne oc sexthen daghe oc fithen war herre
wort fødter tha war gangne twelende win-
ther oc hundrede winter oc siwa tijn winter
siwa manede oc rj dage

I Har andis kircke loghen oc effther
bories konigs Ericks hæt fastnig

*Ingewi pælle
fengis Dongh
vforvunden*

Thet haffwer oc konings rath i rj
get at ingen mā skal fanges othen
hā worter loglige forwūnē for rj
get eller hā worter tagē ms tpfns
eller han tager qwinne ms wold eller han
hægger eller dræper noget mā i ths hærrih

eller by ther konig ær i oc wæter saa grepen
ther wæther

Coning Brest

Thette hæffuer oc konings-rath at hās *þæt ær indlo giff*
brest scal paa ingen giffues sōr han ær *þæt ær indlo giff*
loglige kærð paa heris ting oc pa lantzinge *þæt ær indlo giff*
oc wil ther ep til ratte stande hwerke mī log *þæt ær indlo giff*
eller mī bōter Tha scal koning giffue et brest *þæt ær indlo giff*
offuer hanum oc bīwæthe hannū rath innen *þæt ær indlo giff*
fæmten dage enthē mī log eller mī bōter En *þæt ær indlo giff*
kōmer han ep sōr a thū septende dag tha scal
hā retthe wið thū ther kærð offuer hanū oc
bōte bonnē i. march oc koningē iij. march En
ratther han ep tha tha scal koning giffue an
net brest oc bīwæthe hannū at ratthe innē. x.
daghe. en kōmer han ep sōr a then xi. dagh.
tha gōre bonnē rath oc bōte hannū iij. march
sōr brest oc koningē iij. march en om hā rat-
ther ep en tha. tha giffue koning tritē brest oc
bīwæthe hanū rath innen fæm. dage En om
han kōmer ep sōr on athen siattē dagh tha
ratthe bonnē rath oc bōthe hanū iij. march sōr
brest oc koninghen iij. march oc siichen giffue
koning fierde brest oc halle hanū fore oc bīwæ-
the hanū at ratte sōm nū ær melt oc tha bō-
te hā koningē xl. march rede pēninge thette ær
rath siælāts lōrd oc wil hā ep tha sōr koningē
kōme æfter tæste brest tha wille koningē tūl

Hantfæstning

hanū aff sin gørd skællige at gøre bonnē rat
 oc the sculle wæthe bonnē, oi march aff hans
 bo for the bress som hā haffuer taget och ko-
 ningē xl mark oc la nū mark for the iij bress
 oc mere sculle the ep aff bonnē tage for then
 lag, en mæter sa at noger tager tyllighe bress
 pa wægths mā sa at hā ær ep loglige tingh
 hær tha bēte bondē iij mark oc koningh iij
 march forthi at han sagde wanne

Dette log wort giffuē pa thū torsdagh
 næst fore palme søndag paa ths hoff i
 wæinborg wæ oc ther wæ witer biscop pe-
 der aff wiborg, biscop tyge aff aars, biscop
 mæwæ aff hælāt, gressue otte aff ramsherge,
 her woldemar aff rostok, gressue albrigt aff
 gliche, gressue hærict aff gliche, gressue albrigt
 aff æffuersteen, iunker bærner aff gultrulia,
 oc ther til the beste mē aff rigs bode lærdie mē
 oc lege, ths ær, m. winter oc cc. winter och een
 winter oc xij noger fitchē wæ herre wæot fōdæ
 der oc sa til the mē log wort giffuen

fridreof

D som rither mæ giort rōd hiem til an-
 nes mæwæ oc dræper hanū i sin gørd ellē
 hælter eller læret tha ær hā fritlōs och alle the
 sō i færd oc i spolie wære mæ hanū oc so oc ær
 ths ærbode mōl oc fō the aldrī frit fōr en then
 dōdis frēder hede for hanū eller for thū tūl
 konigē, oc koningē tage al theris hoffuēt lot

Koningly

for otē there iort oc sa halff hās thē gorden a
som thū gerning wor giort i oc worter nogē
mā drapē aff thū ther i thū gernig more tha
ware hā wogild oc skal ep fastis fore hanū oc
ep bytes hwerkē konings rath oc ep bilsops
om hā drapes i the skund som gerningē gior
dis En om noget mā dpl at hā war ep i then
gerning tha dylie ths m3 harrit nāfnd oc fal
ler hanū nāfnd tha haffue hā natte rwm oc
dags at rymme hwor han worter fithē gre
pen tha gange aff hans hale

Drapeer noget mā annē mā m3 rad3 rōd
eller hāler eller sorer i kircke eller noget
stad som hā haffuer sig harberge tags hwar
hellē ths ar i kōpset eller pa lādet tha are the
oc alle frithē som ther ar m3 i fard oc i fōllie
oc ar ths orhode mol oc fōge the aldi frit fōr
hūm dōdis nāste frēder bede for thū til kō
ning oc kōnig tage halff there haffus lot otē
there iort oc halff hyns som gordē a thū ther
gerningē wor giort i. en om noget mā finner
hanū m3 i fard oc i fōllie oc dpl hā tha dplia
m3 harris nāfnd som fōr ar malt Worder
oc noget mā iēder aff sine fiānde til nogher
mās gord tha nor hā kōmer i huff eller i gord
tha haffue hā ther sa frol frit som hā hadhe
hīame at sin eghē worter hanū ther oc nogs

*Uæd
fride's*

Herberger fard
 100 mand 3 f
 100 mand 3 f
 100 mand 3 f
 100 mand 3 f

giort tha ær thet oc orhode mal
D som herberger fritlōs mā tha bōthe
 koningē iij mark oc iij mark hanū som
 scadē sich eller hās arwinge om hā ær dōt, en
 dyl hā at hā ep herbergs hanū tha dylie thet
D som dræ (ms harrisneffnd)
 per mā eller hāler eller sarer oc haffuer
 hā iche at bōte ms tha fāge hā borgē for figh
 en kā hā ep borgē fāge oc haffuer hā ep at bō
 te ms tha legge mā hanū fore eth spmt oc an
 net oc tritie kōmer han ep tha ms bōter oc gōz
 skel oc ræt for sig tha fare mā til tings oc hōr
 se hanū fritlōs oc fithē hā ær fritlōs lymstder
 huor hā worter fitē grepē tha go af hās hāl
T hz scal ep forbptes aff konigs embest
 mā bort aff landz at fōre korn oc flesk
 oc hāste oc smēz for otē alt lādēt tager me
 der oc bede om at thz scal forbivotes oc for
 bivotes thz tha scal ep konig oc ep hās embel
 mā giffue nogē loff til at fōre nogz bort i thz
T hz scal mā oc wite at hoff scal (aar
 ware hwert ar i nyborg oc tūt scal hwer
 bōne rīte pa sancte andree affrē wil ep am
 bestman wūther taghe tha rīthe bondhen
 tūl tūnghs eth och annerth och tritie oc bpu
 the henne wch och wūl ep ambestman en
 tha taghen tha nēffue tūl aff tūngeth tres

Hantfa. Snīngly

man eller iij at fylge hanū tūl konings gora
om han ær i thet hærreth eller til embestmās
gora en ære the herwekenæ i thet hærreth tha
føre hannū til hærreth kircke oc the gode men
wære ther hos ther aff tinghe wære naefnde
at hyn lags ther ind i kircken hwath skadhe
ther aff strax kommer fithen ths gange a
embestmās skade oc ep aff bondens oc swolt
redhe wth

Ep scal oc konigs embestmā hame wold *Summe de*
at nōde bonnē til at føre sine swin āner *for*

Ad til allē En bonnē self wil en koninghs
embestmā britie eller hās lāba eller gorsade
the sculle føre effter embestmā willie oc buch
ep scal oc konigs embestmā nōge nager til at
litie pa hwas for otē sa ær trang oppa at her
ær fore land oc almenth biwathes wth

Ep sculle oc kōnner twingis til at bygge
borg for otē ths ær mē alt rigēs rad at
the nōdis til at byge borg til bare en bigd er

Ho som hafuer mark skpda iort en føre ellē
x føre eller xi føre tha redhe ther aff en
fwol hafue, hafuer hā xij føre skpda tha redhe

Wilkē (ther aff halff annē hame
fati mā som lithē iort hawē en føre skila
eller mūnne ther hā ep sār oc ep slar tha scal
mūnne hēne om hā ep slar eller skær hēne so

Som førre sagdes

Ock skal ey konig tage eller købe kircke
tjñde for uthē hanū liger høgt rjgens
nød pa oc tok so at the geldes hā førre hamē
taget oc worter sa nød pa at tjñdē tages eff
ter rigēs rod tha sculle the tage hanū for saa
megs werd som hā mo mest gielle oc kircke
wærie fiælie hanū sa at kircken fonger swelt
føre sin tjñdhe

*Dræp mæn
i land
fæder Dg
mæn*

Lā fælter oc mæn sculle hafue thñ sās
me log som fiælātz fare haffue for uthē
thz at ha som dræper mā i lalād hā bōte mā
bōter oc xl mark thñ til forti at the bedis thet
selfue aff konig woldemar och hā thm gaff
oc the wether toghe

Ahñ mynt ther i sielant ær skal wære so
got som then ther i iwtland ær och skal
lywilles sōr en a sancte mickels affthen

Alt klæde som kōffmen haffue at fiællie
skal moles at ryggen oc ey at eggen oc
skarlagen oc watmel

Dræper noget mā eller hāler i thz hær
rit som kōningē ær i tha ær thz oc orbo
de mol om thz ær mē radhet rod giort oc kō
ningtæge hās hoffsus lot for uthē iort en sāt
ther mā for a annē i the time tha bōte for for
som log ær oc xl mark thñ som skadē fick for

Hantfaßningh

kret brod oc koningē xl mark ¶ Skpl mans
 hion indbyrdis eller nogre mē som sette kō-
 me sammē at noget mās eller hwar som ths
 ar oc gōrs ths ep mē rodēt rod tha bōte ther
 fore som thet wore giort pā almyngē wepe
 En figer noget at ths wor giort mē rads rod
 oc haffwer twige māne witne til oc dpl hyn
 ther sag giffs tha dplie ths mē harris næffnd
 oc hā næffne ther sag søger oc faller hyn ath
 næffnd tha ar ths orboðe mol ¶ Itē ho som
 borger for thū mā ther liff eller legome hawē
 forbrut oc ontkōmer hā tha a hā oc bōte hās
 gerniger oc ther til twēne xl mark Thet scal
 mā oc wite at hwar som helst bōne eller brū
 tie worter laglige felder for iij mark sag eller
 di. eller ix mark tha a hās iort protē op at bē
 re hās fals mol for ntē i thū sag konig ar self
 bōne ¶ Itē mo engen mā op bare xl mark
 sag aff sine ti. nere othē the som konig haff-
 uer forlæt i sich rige Ths scal mā oc withe at
 swar noget mā tylter eth a bog for then sag
 ther liff eller are geldher Och wōrdher han
 laghlyghe felder aff bystoppē och aff
 bystoppes næffuīnghe. Och saa openbare
 giorth ath alle mēn wītthe thet at han swor
 figh om meen Tha a han ath bōthe ther
 fore mod bonnen och mod koningen so som

Gorge for iij
 liff haffuer
 forbrut

Julemaa op
 om i aff sine
 yioner xl
 sag, wden
 lang haffuer
 forlæt i sich

hā wode faldet i næfnd oc bōte biſcop bās
 cæth oc thet til wære mūnne mā ¶ Itē thet
 ſcal mā oc withe at kōme mē ſotthe i kircken
 oc worter thm ſkyls mēllā othē for rad ſa at
 mā worter drapē eller hāleth eller hwoggen
 tha bōte for ſor oc for drap ſom log ær oc thē
 til kōningē pl mark oc pl mark thn ſom ſka-
 dē fick eller hās arwinge om hā ær dōt En
 worter ths giorð mī radz rad tha ær ths or-
 felder j tings bode mal ¶ Itē worter nager mā felder i
 tings witne tha bōte iij marck bonnē och iij.
 marck kōningē for hā hwer a tinge ¶ Item
 worter oc nager mā felder oc igen drefswē
 at hā haſfuer beſegelt worangt a tinge tha bō
 the pl mark bonnē oc ſaa kōningen ¶ Item
 kirckēs iort mo hwer křiſten mā kēpe thū
 at alle cřiſtne mē ſculle wære thn heli kirckes
 wærie ¶ Item ths ſcal mā oc withe ath all
 kircke tünde ſcal wære betals innē pinghes
 dag ondher kirckēs dom ¶ Itē ths ſcal mā
 oc withe at grēper nager ſin tyff oc later ha
 nū ſlippe mī wilge eller mī wāillie tha a hā
 at bōte tyffwē pl mark eller oc hās næſte wē
 ne oc ſo megs kōningē Thet ær oc cæth ath
 ho ſom hōffuer fortal eller forwaring gōr no
 ger mā for dom oc reth a tinge eller āner ſtat
 tha ſcal hā fōrſt haſfue taps cæthē oc wære

*felder j tings
 bode mal*

*Drang beſegelt
 xlvj benden
 xlvj kōninge*

*g. 2.
 2. 2. 5. 9*

Hantfaßningh

munnē i thū sag the dele om oc bōte ther pa
 som woldemars lom inne holdher forthi ath
 hwoer mā a mē skellighed for dom oc rat at
 stāde ¶ Ths skal mā oc withe at enghē skal
 mā witne pa baze eller dā offuer giffue othē
 hā ar selff til wether mols mē ratthe othen
 om sa worder at noget mā worder sa wsel
 at hā worder flyctigh oc ep wil kōme och sto
 til ratte oc tha a mā at legge hanū lowlig tpe
 fore at kōme oc sto til ratte kōmer han ep tha
 a mā hanū fithē fordele effter logē ¶ Item
 hofom legger mā wofanne sag til a tinge tha
 a hā at bōte iij mark bonnē oc sa kōningē so
 offthe som ths gōrs oc bliffue ther til mōnne
 mā fore hā fōrde logē til tinge for gode man
 eller anner stād som mā fithet dom oc ratth
 ¶ Itē ths ar oc rīgē rad i dāmarck ths engē
 mā hā noget tpe fōge eller haffue lage hā
 eller felag befithēde pa nogs iorde gotz eller
 bygnings grund ote hā haffuer ths fonget
 aff ratte epare effter thi som logē othwiler
 ¶ Itē ar oc rīgēs ratth at hwilkē man ther
 hwer a thū annē ee hwar om ths helst ar och
 fia fig ths wille bewise som hanū aff ratthe
 bōr oc fulfōlger hā ths ar gōr thū bewissning
 tha haffuer thū fore sagē stor engē wern lē
 ger i mod hanū mē hā skal wære hanū fallen

Erick

hvo is vinder
nogen sag, han
vinder det og
væringly

Recess: 8 maj

Om nogen vinder
kender for stude
et for gives

fore thū sag ¶ Itē ær rigēs ræt i dāmark af
hvor noger mā hold āner mātz gotz fore sō
hus iort lāt oc flot oc worter thz hanū aff mū
net miz ratte tha bōr hanū ther hanū anwor
dede gotzeth thz wūnt miz ratte al koltē oc
tæring sō hā ther om giort oc tæret hamr oc
fore al op byrd sō hā thē aff hafuer op boret
frā thū tid hā delte pa hanū oc kune the ep sp
thū bode til enst worte om thū opbyrellte oc
tæring. tha mo thū for sagē stor minske thz miz
gder effter thi sō rigēs ræt otwiler ¶ Itē thz
ær oc rigēs ræt om noger wortē kerd for ska
de eller for geld tha bōr thū ther a karis swa
re ther enthe ia til eller ney oc kā fig iche ont
skiwte miz thz at hā fiær at thz ær hanū omi
derligt mē hā skal orlage fig effter thi sō logē
Thēne log gaff konig erick (otwiler
konig kristoffers sōn i nūborg effter al
le dāne rōd oc the weter toge oc lymstoes a
thū fredag næst fore pingis afftē i nūborg oc
ther wor weter hertug woldemar for sōnen
oc ærkebiscop iens aff skone. biscop ingwar
aff fielād. biscop iens aff ottēs. biscop cæceler
aff hetteby. biscop tyge aff ars. biscop peder
aff wiiborg. elect? nicola? aff buclūde. biscop
iens aff ræfle. grefue albret aff æffuerstē. gre
ue hērick aff glichē. grefue iacop aff hallant

Hantfaßning

oc fithē the baste mē affriget bode larde och
lege. M. winter oc. cc. winter oc xl winter paa
thū fierde fithē wor herre ihūs xps wor fødō

¶ Har andis konig Ericks hantfaßning oc
effter bories konig Oluffs hantfaßning

The hilge trefoldighes naßn amē
mō wor herris ar. m. oc. ccc. oc. lx.
oc xxi. helli kors dag inuētionis sō
ar thū dag ths heli kors fātz sōst

¶ Tha til sāmē kome i slawelse alle rigēs beste
mē miz almwen at keple konig a np. tha war
ther sa endregteligt skicket oc pa sagt sōst
at bilsop capellane clostē oc alle kirkēs plone
re i dāmark rige sculle npte al theris frihet sō
the haffue best oc friest nogē tūt nōt oc thē til
altings frū oc frihet tagne aff alle kōgelig tin
ger i hwat naßn sō the helst haffue eller neff
nes kwinne ¶ Itē hwet prest scal haffue en
hoffus gōrd frū aff alle kōgelige tinger oc the
frū miz som bo i fornessde gōrd som skicketh
ar til preste bolig i hans sogn ¶ Item scal ep
konig eller hans embestman opbare kircke
tjūnde ¶ Item scal enghen skickes til nogen
kircke at haffue i dāmark som ar aff oc frem
mede eller wbehet twinge mol oc ep ar swal
alderne ¶ Itē scal ingen i hwat skickelse hā
ar aff beware fig miz kloster gotz ellē apedō

Preste gane

Oluffs

oc ey heller m̃z abbete prior eller m̃z nogher
 theris embessmā i nog̃ mode en fornessnde
 abbete prior oc theris embessmā sculle i alle
 mode sware theris bisscop som theris samme
 herre ar bode wardelige oc owerdelige swal
 lelige offuer alle sager ¶ Itē scal engē patro
 ne til skicke nogher clerck til nogher kircke othē
 hā ar rath patrone ¶ Icke scal oc thū megtu
 gere g̃ore thū mynne mektug forfang i pa
 trone rath i thet hā for til skicker eller presen
 teer ¶ Itē scal ey nogher bisscop eller nogher
 kirckes persone gripes eller rōffues othē the
 more rattelige offuer mūne effter lowen aff
 theris dāmere ¶ Itē sculle ey kloster ellē the
 helli kirckes personer twingis eller bewaris
 m̃z hāste eller m̃z hūne at fōde ¶ Itē scal
 engē beware sig m̃z thz gotz som prester eller
 kirker ower for atē m̃z theris armingis mūn
 ne oc bisscops ¶ Itē alle riddere riddscap oc
 wapnere sculle frit op bare iij mark sag och
 iij mark sag aff alle theris tianere oc wortha
 nede e po hwat wardelig ting the ower wane
 warthe oc pdermere om the haffue ther frū
 het til ¶ Itē sculle the ey nōtes til at fare i krū
 eller orloft aff koningē m̃z mynne en koning
 scal lōste thm̃ theris fengzel at mynste innē et
 ar om the gripes oc methēlege thm̃ thet the

Tzantfæstning

mytstefor the annē tīd bedis at fare vdiij or
 loff oc sculle alligewel nythe theris frūhedh
 alt som til forn tok a the ep wtfare i kriēn
 ¶ Itē ho som sin iort haffuer mytst nīz wret
 the eller annet gots aff kronē scal hā haffue
 thm igen oc ho som fithē pa konings wegne
 thet wil dela igen tha scal til næffns aff bīst
 cop rī beskenā mē gylde som then sag ende
 sculle with theris eth ¶ Itē scal engē klerck
 som noget haffuer aff the første wielste anā
 me noget forthi pa wārdēs wegne aff ko
 ningen oc scal ep til stādīs men hā scal til skic
 ke i sodane ambede gote beskene logmē och
 bythe the markelige ther vdi tha lade them
 alder stādīs til sodane ambede igen ¶ Item
 Scal koning oc hās embestmā effter theris
 pdersthe makt aff leghe al wslampā som ar
 niellā rīgēs indbygere ¶ Itē skal engē gre
 pes ochē hā kennes fine gerhinger i ratte el
 ler openbare ower mūnen eller oc grepē mit
 ferske gerninger for hwilket han scal mytsthe
 lūff eller lether wārther oc nogher openbare
 ower mūnen tha scal hā haffue tīd at fly rī
 ghet effter thū som thet fūnnes i logē ¶ Itē
 scal enghū pynes eller bescattes with pēnig
 eller i andre mothe pdermera en som i logen
 fūnnes om han wārther owerwunnen

Ingen skal
 greps vden
 hand boud giv
 ninge vde vaff
 v m m m m m

13 14 15

Bluffs

Itē koning woldemars law scal obrotelige
 hollis i alle mote oc gōmmes som ths finnes
 i koning woldemars bøger othen noget ar
 formynsket eller forbareth m̃s fr̃hedh eller
 h̃atf̃stninger i ths som i lawē finnes ¶ Itē
 ar nogen wane op taghen mod logē Tha
 scal thet gōris til inthe besōnderlighe th̃ste
 effcher scr̃ffne artikale som ar s̃p̃st̃h ath in-
 ghen scal s̃p̃re konings eller dr̃ftnings f̃ade-
 bur langer en hans h̃arrit r̃acker Worthet
 oc br̃st̃ w̃d̃j s̃orning Tha scal konings em-
 bestm̃a lepa wagne oc then som thet for s̃om
 medhe scal betale wagn lepa n oc a iij marck
 ¶ Item Scal ep b̃ōnder ñdis t̃yl at bpg-
 ghe konings gordh sloth eller m̃ller w̃then
 m̃s b̃ste r̃ygis m̃ns willie oc rodh ¶ Item
 Scal ep t̃ynde skat kraffues h̃ar effter som
 ñw nplige war pa laght ¶ Item m̃o b̃ōnder
 som selfue iorth h̃affue h̃affue ambedhe
 tock saa at the gielle koningh s̃yn r̃ath aff the
 ris iorth ¶ Item Scal ep koningh bpgghe
 paa noget m̃antz iorth w̃then met aperiens
 m̃p̃ne ar och ñaghet bpgd̃h tha scal ths aff
 b̃p̃dis ¶ Item alle b̃ōnnet e h̃w̃em the t̃yl
 h̃p̃re wille the aff fare aff theris boligh Tha
 sighe thes t̃yl logl̃ighe Och g̃ore r̃ath f̃ore
 sig oc fare aff som loghen w̃w̃yffer

feg̃en w̃d̃
 aff b̃ỹe, g̃ib̃
 f̃irst̃ ñw

fore
 ratt
 fin i
 th̃is
 ñaf̃
 w̃in
 b̃ref̃
 w̃be
 legn
 som
 ñog
 w̃e ñ
 legm̃
 then
 och
 ar f̃
 npl
 the
 la
 r̃at̃
 th̃
 ¶
 h̃o
 som
 ter
 w̃

Hantfaaling

Ite konings embestmæ sculle inge skaffne
 fore thm sælsfue oc enghen annæ skad wotē til
 rættere ting som lag ar **I**tem scal ombære
 sin iorth wæthen for koningh høgste mæcht
 this skanzel eller brodehe **T**ha scal ordeløhe
 næfnd om scriffues oc met theris eth ower
 minnes onther taghen saght om koninghs
 breff som nu ar aff sagt **I**tem engen scal
 wbeskedelighe gæste klosther clercke eller
 legman hwær scal lathe sigly nøfsue met thet
 som hosbonden for hanum **E**n wældis ther
 noget ower at taghe **T**ha sculle klærcke hæ-
 me mækt meth bandh eller hærwercke och
 legmen meth hærwercke och roff fulfølghe
 then samme saghen **I**te scal alle kræmere
 och køpmæn i danmarck hæfwe fulmæckth
 at føre theris gots hær i røghet som nu ar
 nplighe på laght och othen noghen deel aff
 theris køpmælkaff ther fore at giffue othen
 sa skær at koning effther bæste røgens mæts
 rædi for nogher søndherlig saght skuld sæt-
 ther forbuch noghet och ath føre aff røghet
Ite hwært at fratholdis danne hoff i ny-
 borg som ths ar gammel sith dane oc hwær mā
 som hoff søger scal nyte swl fræt i 10 dage eff-
 ter hwilken felighed ep scal byrthes wænder
 orbedhe mols saght hoo som fræth byrther

*Kræmmeris
fræghet*

*Dane Hoff
at Gøde*

13 14 15

Oluffs

oc faller fore fornessnde orbate mols sag och
 worter opēbarlig offuer wūnen aff konig el
 ler hās embel mā tha scal hā pynes thē fore ef
 ter lagē so som rat ar **¶** Itē scal engē i hoat
 stad eller skickelste hā ar ep wānā trōche thū
 som ingū makt haffuer hwat heller han ar
 klerck eller legmā oc scal ep twinge hanū fin
 rat oc ep scal twinge hanū til at hā ep scal el
 ler mo fin rat fulfølge a tinge eller āner stad
 Sker thz so at nogē worter opēbarlige from
 nē ther mē eller thz worter bewist imod no
 ger sō so gōr tha scal hā fōst ombare oc mps
 the thz som hā deel om oc thē til bōte mod ko
 ningē om hā ar legmā oc i mod bīscop om
 hā ar klerck ligerwīs som hā hade warit ne
 der fellig i thū sagt eller for wūnen oc bōthe
 ther a sō lāts logū wt wiser **¶** Itē hā som ta
 ler obegwemelige eller for iij delige ord eller
 mē manig eller forwaring for ānē i hās gord
 eller for bīscop i hās gord eller for prost nar
 the sūia rat pō dū hoff eller ratter ting ellē
 almindelige omage i so mode hā scal ombere
 eller mīste thz som hā taler om oc ther til bō
 te effter lagē oc ware fullelige omwē wūnen i
 thū sag **¶** Itē scathoet for i hwar hā ar fō
 der sette en bonde onolher sig i sith embede i
 hwert harrit som gpl mā ar oc sager kan tūl
 seg som kan statthe hore
 Gōr sager till wote

har endis-

C
 festr
 mell
 C
 rie t
 gōtli
 lpt
 toh
 nola
 hallā
 fōst
 tie kin
 hwar
 Dar
 ne k
 re k
 hōt
 tsel
 aff
 sw
 det
 fip
 dū
 eff

108
¶ Hæc endis koningh Oluffs hande
fæstningh her effther bœres skelneth
mellom danmark och swerie

O Rimmude Neme hā wor koning i
swarie Oc swantpffweska gh i
danmark the giorde skal mellō dan
mark oc swerie the næfnde aff swe
rie torn aff wester gøtlād tordhē aff østher
gøtlād gals aff wænstemāne lāde grimol aff
lyther māne lāde tolla oc totte. aff oplandhe
tokke oc tosta aff iwtlāt wabbe aff lym Gm
nold aff sieland. Dan aff skone Grimer aff
hallād the tollf sette sex stene mellō rjghen
Første sten a struttefiø Annē i dānebeck Tri
tie kinstenē Piardhe i wars næssa Samthe
hwiide sten Siatte mellō bleginge oc mōra
Daneholm ær skiff i tra lother En lot a dā
ne koning Annē a obsale konig Tritie a nør
re konig thū tjd the hade stæffne a danne
holm tha hōlt nørrekoning dane konings be
tsel oc opsale konig hās pstedde tha næfndes
aff dāneholm oc i stæffne swandh aff stæffne
swand oc i bljmer. aff bljmer oc i stættefiø aff
stæthe fiø oc i fleckebeck. oc i sandfiø. aff sand
fiø oc i alle manne brecke. oc i dymregrūt. aff
dymregrūt oc i gnyby. aff gnyby oc i āner rose
aff āner rose oc i æmter mōsa. aff æmter mōse

Gors

oc i ordmude skog aff ordmude skog oc i tra-
ne mole. aff tranemole oc i llettehø. aff llette-
hø oc i robeck ther skil dāmark oc swerie atly

¶ Har begynnnes Gors rath

Dlyste ar thñ rat sã skicket oc stæ-
der ar som kalles gors rath i ko-
nings gord oc pa hwas oc fesse. oc
samme rat ar onth oc gissue al rj
gēs rod som are hispere riddere oc swēne sã
i hās rod are. oc fardelis alle konigs einbells-
mē oc howitsmē oc samme rath e hwar the
hellst are hwarthe mā annē slar i hiel oc wor-
ter grepē a ferske gerniger gissue liff for luff
Kpinner hā oc kēnes meter gerninger tha e
hwar hā worter fangē eller grepen eller ey. el-
ler annē tjt miste e liffuet. wil hā dylie tha dy-
lie miz tolff mē aff gordē nildog radhe halff
naffnd hwar there som a kær oc sware scal
¶ Hwagger mā annē for slar eller stinger blod
wide tha scal hā miste samme hās hand ha
som annen slar i hiel miste luff for luff othñ
¶ Saa worter at nager nōd warie giorde ho
som nōdwarie gōr oc thñ i hiel slar eller gōr
skade som a rader hā scal ey lyde ther skade
fore oc thñ som arad giorde hā haue hie geld
¶ Item twyler ther nager pa at ey nōdwarie

Slar ande
yivte:

Mist for sand

Luff for Luff

Rath

giordis tha sculle rñ aff gorden. oth. wales oc
grādske oc othlede om nōdwarie ar giordh
¶ Star mā annē puſt eller knaps hugh ſaa
at ep kōmer blodwode innen tha ſcal hā ſtjū
gis i gōmen fin hand om han worter grepē
mit ferſke gerningher ¶ Iho ſom draffwer
ſwerd eller knyſt at annē mā m̄ wred wil
lie hā ſcal ſtingis i gōmmē fin hād eller w
rie ſig m̄ toltf man ſom fēz ar ſagt om han
worter ep grepē m̄ ferſke gerningher kaller
mā annē tyſſ eller heriſon eller annet wquē
ord ar hā knaffue eller ſkōtte lige i tornet en
manet oc adhe want oc brōd ¶ Et hā hēdrēg
eller mynne mā ligge i ſtocken eller i kūſtjū
ſammeledis ar hā ſmoſmē worthe huſtū
gen. faller knabe eller ſkōtte for wordh eller
welit tha ſcal han haſſuer bydis faller m̄ynne
man for ſagh tha ſpringe i graſſuē eller lūg
gher rñ natter i tornet eller i ſtock mit watn
och brōth Noeghen thā man ſom nogē wger
ninger gōr h̄wat ond gerning thet ar helſth
oc ar tagen wiſch ferſke gerningher och wpl
han ſithen tha naſſue h̄wer there ſom wpl oc
kæer ſex m̄n aff gorden om thet a liſſueth
gord h̄wat ſom the felle tha ware ſeldh oc
h̄wat the warie ware worth ¶ Gør thet ep
a liſſmeth tha naſſue h̄wer there iū mē

Notwige xij

aff gaanden

Stingis rge

um ſu fande

hinge w d

ſtocken

h̄m̄tjū

13 14 15

Henge

nigste Guds
DroLind og Des
at fornareDage vijn
y tornich
Gudsfringis

¶ Itē skal mā til tha øre penninge eller the
ris werd hēge ther. Skel hā til en øre pēninge
mūste hrot or øre. Skel hā mūnne en øre pen-
ning mūste hrodē om hā worter grepē with
ferske gerninger eller warie figh som før ær
lagt Er ths oc mūnne en halff øre oc tock til
iij pēninge mūste hrodhen ¶ Hwæt mā skal
lūas at āner māts ito net fornare hwæt i sin
stat aff hwilkēs mās wāgōmmelle skade tū
mer tha skal hā tagis oc i thū sāmē ito kastis
om hā worter grepē with ferske gerningher
om ths ær i gordē eller i kōpstah ths ær saa
with som mūn herre ligger oc hās folki wor-
ter hā ep songē oc withes ths hamū fithē oc
dpl hā tha dplie mē tollf mē som før ær malt
Gors ths i lats bp bōte xl mark oc skadē igen
formō hā sa ep at bōte tha bliffue i konings
nade ¶ Itē engē mā mo lēger dople en min
herre haffuet sagt gode nat eller gors meste
re. Gør ths noghē fithē, ær ths knape eller skōt
te lige vijn natter i tornet wit watn oc brōd
ær ths smoswē worte hwastrugē Er ths mūn
ne mā for sig lighe i stockē eller i kisthen fwa
natter wit watn oc brōd. vithes thette nogē
oc worther hā ep grepē wit ferske gerninger
tha dplie mē sex mē. Enghen moō fine hest
eller wapen bort dople oc enghē paa hē gre

Rath

geld en som hā b̄r rede m̄s sig t̄yl l̄yer eller *Den affhæde*
 til b̄rds h̄r annet ḡt w̄re w̄gpla oc fl̄ade *og affhæde*
 samme rat som f̄r̄t er sagt S̄ame rat w̄re
 oc om t̄w̄el som sagt er om d̄obel Engen
 m̄a m̄o annē om gielt wh̄w̄ellige mane h̄r
 th̄s ḡt fl̄ande samme rath som om w̄quē
 ord er sagt f̄r̄e th̄n som gielt kēnes hanū *for girding*
 scal m̄yn herris ambestm̄a so lang dag leg
 ghe til at berede som hanū er m̄pgeligt ath *og affhæde*
 betale om h̄yn er q̄w̄emelig fine p̄ninge ath *minne*
 so at hā ep f̄arl̄ge elfter fine p̄ninge b̄yther
 wil hā ep berede innē th̄n dagh tha scal m̄yn
 herris ambestm̄a m̄s ḡde men i ḡrdē lathe
 h̄as h̄affuer w̄rte til at berede m̄s om the ep
 til reche tha scal h̄as ḡt̄s aff land̄s m̄s ḡde
 m̄e ther w̄rthes oc m̄s gielt̄s Recker ep fit̄n
 at tha scal m̄yn herris ambestm̄a andw̄ordhe
 th̄n som gelde egher th̄n i h̄ad som gielt̄hen
 scal op b̄are oc h̄awe f̄ichē w̄old hanū i h̄ack
 the at h̄affue oc tha h̄as l̄ymme w̄ford̄erw̄e
 de so l̄enge hā hanū bereder eller i h̄as m̄yn
 ne h̄affuer om hā f̄or ep b̄orgen othē ther er
 m̄yn herre konings gielt̄s Nu d̄yl man gielt̄s
 oc er ep w̄itne til eller obne b̄reff er thet iij.
 marck eller minne tha d̄ylie m̄s sin eghen eth
 En er th̄s mere en iij marck oc minne en xl.
 marck d̄ylie m̄s sex m̄e Er th̄s xl marck eller

*Om qvinnu
voldsgjafir*

mere dylie miz rj mē ¶ Hjo som tager qvinnu
miz wold oc høres rop oc skal oc synes blaa
eller blodig eller refstue kleder en tha at hā fin
willie fulkōmer ep mylste liffuet om hā woz
ter grepē wit ferske gerninger Worter han ep
gropē oc wjthes ths hanū oc dyl hā tha dylie
miz rj mē aff gordē Radhe hwier there halff

*Røffue ræ
haeff man*

naffnd ¶ Hjo som røffuer til halff march oc
worter hā wnnen mjlter hā liffuet hjo som
mjnne røffuer en halff march lōte atter ska
den oc a pl mark ther tage koningē halff aff
oc halff saglōgerē forma hā ep at bōte Tha
milte hudē hjo sō annē wntfiger mjn herris
gord oc kōme aldri for hās øgen mere oc ha

*Hjo som sig
konings gæst*

me hās omenskaft ¶ Stiger noget konigs
haff enthe innē eller othe thū ths gōr haffwe
forbrods liffuet fallē knape eller skōtte wecht
eller hold tha sculle hās haffuer bptes. faller
mjnne mā tha springe i grastue oc lyge sin
natter i stochē eller i kistē Hwilke sig forbyn
de miz rodesap til samme iij eller vi flere eller
ferre som ind byrdis hwier miz annē at hielpe
at woz ræt krenghes oc minskēs ther om oc
noget mā miz thū forbynnig at troste til oger
ning oc dōrscap ware sō mē som wort war
ske wille wite oc ep wort beste och rymme
worgord oc kōme aldri for woz asyn om tes

se gerninger nu skreffne are ho thm gø: tha
 hūwthe mi koning erick alle thm som more
 ingesjunde ar oc hwer mit sig at the eller thū
 wor embestmā molsogende til figer hielpe ha
 nū at fo oc tage thū brødelige oc føre hanū
 tith som wor embestmā wil late hanū kōme
 hwiilken eller hwiilke aff more borgere eller
 ingesjonne som nu ar sagt dierffues til thū
 brødelige at wærie i hwat stōcke ths helst ar
 eller wntuelde moth rætte oc worte telig mā
 eller tillige men fongnæ stāne then rath som
 thū brødelige sculle stānde, wondkōmer oc te-
 lig man som thū brødelige wntwelder haff-
 ue han enghē frith i more rige oc kōme alor
 for wor øgen eller a syn othē han nyther ser-
 delis wor nadhe ther til

¶ Thenne samme rath haffuer mīn herre
 koning onth sich roo at the more hanū sam-
 meledis i there gode haffue

¶ Thenne samme rath scal so langt och saa
 wīth stā i kē psta:der oc rader som mīn her-
 re koning oc hans inghespne och radeskap
 oc hans swenne ligghe **A M E N**

I Hærendis Sialantz lom oc lolant falstet
 oc mæon som koning woldemar gaff pa mo-
 rinborg oc saa effter bories kircke logen met
 måge flere hantfa-
 stninge wel offuer sath oc
 rettelige corrigert Tryckt i køpéhaffn Anno
 dñi M. cccc. oc. o in xfelto anūciatiōis beate
 marie virginis hoos gotfrid aff gemē

Oc nu igien Prentet vdi Kiøben-
 haffn Anno 1 5 7 6. lige effter den Gamle
 Lovbog / med samme gammel Danske /
 Line fra Line / Ord fra Ord / Capittel
 fra Capittel / aff Matz
 Wingaardt.

tu falltet
ff pa mo-
logen mit
er fathor
affn Anno
tiois beate
geme

Kloben
den Gamle
Danke/
Capittel
3

Ratio 9/31

579

579.

6
14 15